

Minder mensen, Meer ruimte voor **groen** en **dorpse** identiteit in de dorpen van de Krimpenerwaard.

Afstudeerscriptie Annemarie Buijs
Mentoren:
F.F.Colombo, E.A.J. Luiten,
W. W. L.M. Wilms Floet, H. Muhl

Voorwoord

Hier voor u ligt het resultaat van anderhalf jaar studie naar krimp in de Krimpenerwaard. Deze scriptie is een afsluiting van de masterrichting stedenbouw en architectuur van de opleiding Bouwkunde aan de TU Delft.

Om mij heen zag ik veel gebouwd worden in de Krimpenerwaard, terwijl er tegelijkertijd geluiden te horen waren over het verdwijnen van het dorpse karakter en de aankomende bevolkingskrimp waardoor er wellicht in de toekomst een overschot aan woningen komt. Naar mij idee moest bevolkingskrimp ook kansen kunnen bieden voor deze dorpen. Bovendien zal er op een gegeven moment een einde moeten komen aan de groei. Het leek mij een interessante opgave om te onderzoeken hoe wij als stedenbouwkundige, gewent aan de alsmaar toenemende bevolking, moeten handelen in een krimp context. In een gesprek met Peter Schenk, die werkt bij de gemeente Krimpen aan de Lek kwam te spraken dat ook in deze gemeente 'de krimpdiscussie' speelt. Ik wil hem bedanken voor het feit dat hij het mogelijk maakte om mijn afstudeerscriptie in samenwerking met de gemeente Nederlek te schrijven. De vele input die ik kreeg van de mensen die daar werken. Ook wanneer zij niet altijd achter mijn scriptie onderwerp keuze stonden. En bovenal Jaap Dijkman die altijd bleef geloven in mijn project en met zijn kritische blik de onvolkomenheden uit de scriptie heeft gehaald. Ook wil ik mijn mentoren Francisco, Eric, Willemijn en Henk bedanken. Wanneer ik het even niet meer zag zitten, gaven zij mij weer inspiratie.

Met dit onderzoek hoop ik ook anderen te inspireren en een bijdrage te leveren aan de discussie over de toekomst van het krimpende platteland. Waarbij ik juist de kansen in beeld wil brengen in plaats van de bedreigingen.

Met vriendelijke groet,
Annemarie Buijs

Inhoudsopgave

Samenvatting	p.4
1. Introductie	
1.1 Locatie	p. 8
1.2 Krimp Algemeen	p. 10
1.2 Krimp in het Groene Hart	p. 12
2. Probleemstelling	
2.1 Het verdwijnen van voorzieningen	p. 16
2.2 Gemeenten concurreren met nieuwbouwprojecten	p. 17
2.3 Leegstand en waardedaling in Wederopbouwwijken	p. 18
2.4 Verdwijnen van schaarse groene ruimte uit het dorpshart.	p. 20
3. Onderzoeksvraag & Doelen	p. 24
4. Maatschappelijke & Wetenschappelijke relevantie	p. 26
Opgave:	
5.Strategie:	p. 28
6. Bereikbaarheid van voorzieningen	
6.1 Samenwerken	p. 32
6.2 Analyse	p. 33
6.3 Samenwerking Krimpen aan den IJssel, Nederlek en Ouderkerk aan de IJssel	p. 34
6.4 Ruimtelijke invulling samenwerking	p. 36
7. Analyse	
7.1 Ruimtelijke en functionele eisen	p. 38
7.2 Toegang tot het landschap	p. 40
7.3 Aanwezig groen	p. 42
7.4 Bereikbaarheid	p. 43
7.5 Bouwtechnische kwaliteit woningen	p. 43
7.6 Bouwperiode en architectuur	p. 44
7.7 woningtype	p. 46
7.8 Ruimte door wegvallen voorzieningen	p. 47
8. Conclusies Analyse en Opgave	
8.1 Vast en flexibel ontwerp	p. 50
8.2 Een functie voor de openbare ruimte	p. 50
8.3 Lekkerkerk	p. 52
8.4 Krimpen aan de Lek	p. 56
8.5 Transformatie van slechte wijken	p. 64
9. Mogelijke kwaliteitsverbeteringen op wijkniveau	
9.1 Beroepenbuurt	p. 69
9.2 Bloemenbuurt	p. 70
9.3 Schilderswijk	p. 72
Conclusie:	p. 78
Proloog:	p. 80
Literatuurlijst:	p. 82
Bijlage A: de Voorzieningenboot	p. 86
B: Sociale cohesie in krimpende dorpen, een instrument voor leefbaarheid	p. 98
C: De sociaal veilige woonomgeving	p. 104
D: Landschappelijke analyse Krimpenerwaard	p. 108

Samenvatting

Prognose

De 'randregios' van ons land krimpen. (vrom 2009) In Zeeland, Zuid-Limburg en Groningen is er al sprake van bevolkings- en huishoudenskrimp. Uit verschillende prognoses blijkt dat ook gemeenten in het Groen Hart in de toekomst te maken krijgen met krimp. Of de bevolking en het aantal huishoudens in de Krimpenerwaard, waarbij de gemeente Nederlek in het bijzonder, in de toekomst zal gaan krimpen blijft onzeker. Verschillende prognoses spreken elkaar tegen. Op basis van de volgende trends die te zien zijn in de maatschappij kan worden aangenomen dat ook de gemeenten in de Krimpenerwaard gaan krimpen. Zo trekken veel jongeren uit plattelandsgemeenten weg voor studie, werk of het uitgaansleven in de stad. Voorheen was er een grote instroom van gezinnen uit de stad naar het Groene Hart om hun kind in een groene omgeving op te laten groeien. Hiervoor in de plaats zijn de vinex locaties gekomen. Bovendien wordt de stad steeds aantrekkelijker voor jonge gezinnen. Er zijn veel herstructureringen in de stad gaande, waarbij het leefmilieu van de stad zo wordt aangepast dat deze aantrekkelijker wordt voor gezinnen met kinderen. Daarnaast zijn er steeds meer tweeverdieners die een enorme tijdsdruk hebben. Zij geven de voorkeur aan een stedelijke woonomgeving waar alle voorzieningen in de directe woonomgeving aanwezig zijn. Tegelijkertijd is het voor tweeverdieners moeilijker om beide een baan te vinden in het Groene Hart dan dat voor 1 persoon is. Bovendien geeft Oeverings 2010, de structuurvisie van de provincie Zuid -Holland en het plan Rotterdam aan dat de gehele stad Rotterdam zal krimpen. Uit een lege vijver valt niet te vissen, dus ook vanuit de stad Rotterdam zal niet veel nieuwe instroom te verwachten zijn. Kortom het is zeker geen onwaarschijnlijk scenario dat de gemeenten in de Krimpenerwaard over enkele jaren met een krimp van de bevolking te maken krijgen, zeker gezien de beperkte bereikbaarheid van het gebied.

Probleemstelling en onderzoeksvraag:

Veel gemeenten zien Bevolkingskrimp als een gevaar. Men is bang dat bij een afnemend inwoneraantal het draagvlak van voorzieningen nog verder afneemt en de voorzieningen uiteindelijk uit het dorp zullen verdwijnen. Om dit te voorkomen worden er nieuwbouwprojecten opgezet om het inwoneraantal op peil te houden. De consequentie hiervan is dat veel groen uit het dorpshart verdwijnt en het dorp een stedelijk karakter krijgt. Daarnaast zal bij een alsmaar uitbreidend woningbestand en een afnemende vraag, het aanbod van woningen zo groot worden dat de woningprijzen gaan dalen. Het kan uiteindelijk zelfs leegstand van woningen in de onaantrekkelijke wijken tot gevolg hebben.

Strategie

Het lijkt erop alsof groei een doel op zich is geworden' (Hospers 2010, p.24) Terwijl het uiteindelijke doel de leefbaarheid van een dorp is. Hoe fijn is het leven in dit dorp? De onderzoeksvraag van mijn scriptie luidt dan ook: Welke ruimtelijke interventies zijn nodig om krimpende dorpen in de Krimpenerwaard leefbaar te houden? Het doel is om aan te tonen dat krimp geen gevaar hoeft te zijn voor de leefbaarheid en dat het wellicht de leefbaarheid zelfs kan doen verhogen. Bovenal in de dorpen van het groene Hart waar jaren lang een restrictief contourenbeleid heeft gegolden en veel dorpen door verdichting zijn verstedelijkt en veel groen uit het dorp is verdwenen.

Redenen waarom mensen ervoor kiezen om op het platteland te wonen zijn juist de rust, de ruimte, het groen en de sociale samenhang. Deze dorps kwaliteiten moeten dan ook zo veel mogelijk worden versterkt. Daarvoor in de plaats moet er worden bespaard op voorzieningen. Door samen te werken moet er op een redelijke reistijd voldoende voorzieningen te bereiken zijn. In plaats van bijbouwen om het draagvlak voor voorzieningen op peil te houden, kan men beter accepteren dan het aantal inwoners afneemt. En zich richten op het verbeteren van de woonkwaliteit.

Voorzieningen:

Omdat krimp gepaard gaat met vergrijzing en ontgroening is de verwachting dat vooral de voorzieningen voor jonge gezinnen zullen afnemen. Door het toenemende aantal ouderen zal ook het draagvlak van voorzieningen voor ouderen alleen maar groter worden. Om voorzieningen voor jonge gezinnen toch zoveel mogelijk bereikbaar te houden zijn er drie samenwerkingsvormen ontwikkeld. In de eerste vorm wordt een voorziening voor beide dorpen in één dorp gevestigd. Inwoners moeten dan iets verder reizen om hun voorziening te bereiken. De tweede variant bestaat uit een multifunctioneel gebouw, waarin verschillende functies samenwerken. Er wordt bezuinigd op personeel en ruimte en voorzieningen kunnen toch in het dorp aanwezig blijven. De laatste samenwerkingsvorm is een verplaatsbare voorziening die naar ieder dorp toegaat. Een voorbeeld hiervan is de bibliotheekbus, srv wagen of internetwinkel. Voor de Krimpenerwaard is een idee gebruikt van waterarchitecten van Buren. Zij bedachten een voorzieningenboot die langs alle dorpen vaart, zodat één dag in de week toch alle voorzieningen in het dorp aanwezig zijn. Vanwege de gunstige ligging aan het water, het ontbreken van uiterwaarden en de oriëntatie van de dorpen op de rivier is deze oplossing zeer geschikt voor de Krimpenerwaard. Grote dorpen als Krimpen aan de IJssel en Schoonhoven hebben vrijwel alle voorzieningen in eigen dorp, andere dorpen zullen gebruik gaan maken van hun voorzieningen. De dagelijkse voorzieningen, zoals scholen, kinderopvang, zorg voor ouderen kunnen het beste waar mogelijk in het dorp zelf aanwezig blijven door middel van een multifunctioneel gebouw. Winkels zullen waarschijnlijk niet uit het dorp verdwijnen door het groeiende aantal ouderen die meer gebonden zijn aan het dorp. Bovendien zijn de toekomstige ouderen bekend met internet en kunnen zij hun inkopen door internetwinkels thuis laten bezorgen.

De dorpen, Krimpen aan de Lek, Ouderkerk, Ammerstol en Gouderak kunnen goed meedoen in de samenwerking met de voorzieningenboot. De voorzieningen die op de boot komen zijn, bibliotheek, zwembad, consultatiebureau-arts, peuterspeelzaal en flexibele zalen. Voor de samenwerking over land zijn er drie regio's gemaakt: Krimpen aan den IJssel, Krimpen aan de Lek, en Lekkerkerk en Ouderkerk. De tweede regio is Schoonhoven, Bergambacht en Vlist. En de derde is Haastrecht en Gouderak met Gouda. We zoomen verder in op de eerste genoemde regio.

De groene voorzieningen zoals sportvelden en hallen worden in 1 dorp gesitueerd. Zoveel mogelijk in Lekkerkerk en Krimpen aan den IJssel. In beide dorpen zijn twee middelbare scholen. Het voetbalveld blijft in Krimpen aan de Lek, omdat dit een pas heel mooi nieuw complex. Om de reistijd tussen Krimpen aan de Lek en Krimpen aan den IJssel te verkorten komt er een nieuwe verbinding tussen deze twee dorpen. Het lint van de oude schoolstraat wordt doorgetrokken langs de recreatieplas Krimpenerhout en de golfbaan tot aan de rotonde bij de entree naar de sportvelden van Krimpen aan den IJssel. Uit de analyse bleek dat de provinciale weg vooral als ontsluitingsweg werkzaam is en dat de oude lintwegen, zoals de dijk en de Tiendweg vooral verbindingswegen zijn tussen de dorpen onderling. De nieuwe verbindingsweg krijgt diezelfde typologie als deze lintwegen en moet een langzaam karakter krijgen.

Woonkwaliteit:

Krimp heeft alles te maken met woonwensen. Deze zijn niet alleen afhankelijk van de woning zelf, maar ook de wijk en het dorp zelf waarin de woning staat spelen mee. Ook de aantrekkelijkheid van het omliggende landschap is een invloedsfactor. Daarom moet er op verschillende schaalniveaus worden ontworpen.

Aan het verhogen van de aantrekkelijkheid en de recreatieve functie van de Krimpenerwaard wordt al veel aandacht besteed in het veenweidepact en de structuurvisie van de K5. Om deze reden en de complexiteit en de omvang van de opgave zal ik mijn hier verder niet op richten. Op het schaalniveau van het dorp is voor beide dorpen de belangrijkste opgave om de verbinding tussen de rivier het achterliggende dorp en polder te doen herstellen. Zo wordt de dorpse identiteit duidelijker en kunnen dorpsbewoners meer genieten van het omliggende landschap. In Krimpen aan de Lek is deze opgave lastiger te realiseren vanwege de gefragmenteerde structuur van het dorp dan in Lekkerkerk. Hier bestaat de stedenbouwkundige opzet uit een gridstructuur, door kleine ingrepen is deze relatie snel gemaakt.

In Lekkerkerk zijn er vooral veel kwaliteiten aan de boulevard en in het oude centrum. De relatie van de hoofdweg naar het oude centrum is slecht. Door een deel van het Rabobank gebouw te slopen en hier een centraal plein te maken ontstaat er een verdelingsgebied waar alle verkeersstromen samenkomen.

Krimpen aan de Lek bestaat uit allerlei lagen van type bebouwing die langs de dijk zijn gebouwd. Een nieuwe groenstructuur rijgt deze type aan elkaar en maakt een nieuwe verbinding tussen de zorg en centrumzone. Het buitendijkse IHC terrein wordt door het open te breken en een wandelpad aan te leggen opgenomen bij de hoofdstructuur van het dorp en de relatie met de rivier, waardoor de relatie met de rivier wordt versterkt.

In beide dorpen zijn de 'verborgen kwaliteiten' opgenomen in de hoofdstructuur van het dorp. Openbaar groen en aantrekkelijke bebouwing die de dorpse kwaliteiten versterken zijn aan elkaar gekoppeld, met behulp van de ruimte die is vrijgekomen door het wegvallen van voorzieningen en sloop van enkele woningen. Er ontstaat een hoofdstructuur binnen de contouren van het dorp waar men kan wandelen en allerlei activiteiten kan doen. Niet alleen de esthetische kwaliteit van de groene ruimte maar vooral ook de mogelijkheid om dorpse activiteiten te doen betekend een meerwaarde voor de dorpsbewoners. Engbersen en Uytterlinde (2005) geeft aan dat er kansen liggen om via gedeelde collectiviteit in een dorp ruimte te creëren voor moestuinen, bloementuinen en speeltuinen. Dit kan gecombineerd worden met het gegeven dat het vrij moeilijk is om voor ouderen een geschikte daginvulling te organiseren. Ouderen in dorpen hebben vaak veel liefde voor dieren en de natuur. Door het beheer van een moestuin, bloemenpluktuin, kinderboerderij of natuurspeeltuin komen zij daar weer mee in aanraking. Op deze manier komen er voorzieningen voor gezinnen in het dorp bij en hebben ouderen een leuke dagactiviteit.

Ook geven Engbersen en Uytterlinde (2005) aan dat er in dorpen behoefte is bij bewoners om ruimte te hebben om te klooien aan een boot of auto. De vrijgekomen openbare ruimte kan ook voor deze activiteiten plaats bieden. Al deze collectieve openbare ruimtes kunnen bevorderlijk zijn voor de sociale samenhang in het dorp. (Van der Meer e.a. 2008)

Daarnaast moet de kwaliteit van de wijken die niet meer aan de vraag voldoen, hier zal leegstand zich gaan voordoen, worden verbeterd. De slechte kwaliteit kan samenhangen met de architectuur, type woning of bouwtechnische kwaliteit en grootte van de woning. Bij het verhogen van de kwaliteit kiezen we voor transformatie in plaats van slopen en nieuwbouw. In een krimpgebied is het belangrijk dat de huidige inwoners, de achterblijvers, niet weg gaan. Juist zij zijn vaak heel betrokken bij de buurt en hebben een sterke binding met het dorp. Wanneer wijken gesloopt worden verdwijnt de herkenbaarheid en eigenheid van de buurt. Het is makkelijker om de bestaande inwoners vast te houden dan nieuwe inwoners aan te trekken. Door kleine veranderingen kunnen zoveel mogelijk woningen blijven staan. De toegevoegde kwaliteiten moeten worden gezocht in de dorpse karakter. Rust, ruimte, groen en sociale samenhang. Ruimte hiervoor kan worden gevonden in de doorstroming van ouderen. De bevolking vergrijsst. Een deel van deze groep zal hun eengezinswoning inruilen voor een appartement of senioren woning. Hetzelfde aantal wooneenheden voor senioren neemt minder ruimte in dan hetzelfde aantal eengezinswoningen. Hierdoor ontstaat er

meer ruimte voor de overgebleven eengezinswoningen. De opgave bestaat dus uit het transformeren van eengezinswoningen naar seniorenwoningen en de overgebleven woningen in kwaliteit worden verhogen door de ruimte die ontstaat. Dit moet een samenspel zijn met de opgave om de openbare ruimte in de wijken te verhogen. Voor de volgende wijken in Krimpen aan de Lek, die niet meer aan de eisen voldoen zijn de volgende varianten ontwikkeld.

Vooroorlogse arbeiderswijk: Beroepenbuurt

De wijk heeft een gesloten structuur in de stedenbouwkundig opzet van het dorp. De woningen zijn klein, de stedenbouwkundige opzet is goed. In variant één wordt het middelste blok gesloopt, waardoor er meer openbare ruimte ontstaat. De aangename besloten structuur van de wijk blijft hierbij bestaan. In variant twee worden twee woningen tot één woning samengevoegd, omdat de woningen erg klein zijn. De gesloten gebogen gevels die voor een aantrekkelijke openbare ruimte zorgen blijven bestaan. In beide gevallen wordt het parkeerprobleem opgelost door het verminderen van het aantal huishoudens.

Wederopbouwwijk: Schilderswijk en Bloemenbuurt.

Beide hebben een slechte inrichting van het openbaar groen. De architectuurstijl is weinig origineel en straalt de kwantitatieve woningbouw uit van de wederopbouwjaren. Vrijwel alle woningen bestaan uit rijwoningen, de woningen aan de randen, met uitzicht over de polder, zijn groter en luxer uitgevoerd. In de schilderswijk zijn veel woningen die met hun schuur of garage grenzen aan de openbare weg, dit levert een onaangenaam straatbeeld op. De woningen zijn echter wel vrij groot. Voor deze wijken zijn de volgende varianten uitgewerkt. Van rijwoningen zijn twee-onder-een-kapwoningen gemaakt. Hierdoor ontstaat meer ruimte in het straatprofiel, omdat mensen de mogelijkheid krijgen om op hun eigen erf te parkeren door de ruimere tuin. In de tweede variant wordt er een woningblok gesloopt en komt er een weiland in het midden van de wijk voor terug. In beide wijken worden er seniorenflats toegevoegd grenzend aan het openbaar groen om voor levendigheid en sociale controle te zorgen.

Introductie

1.Introductie

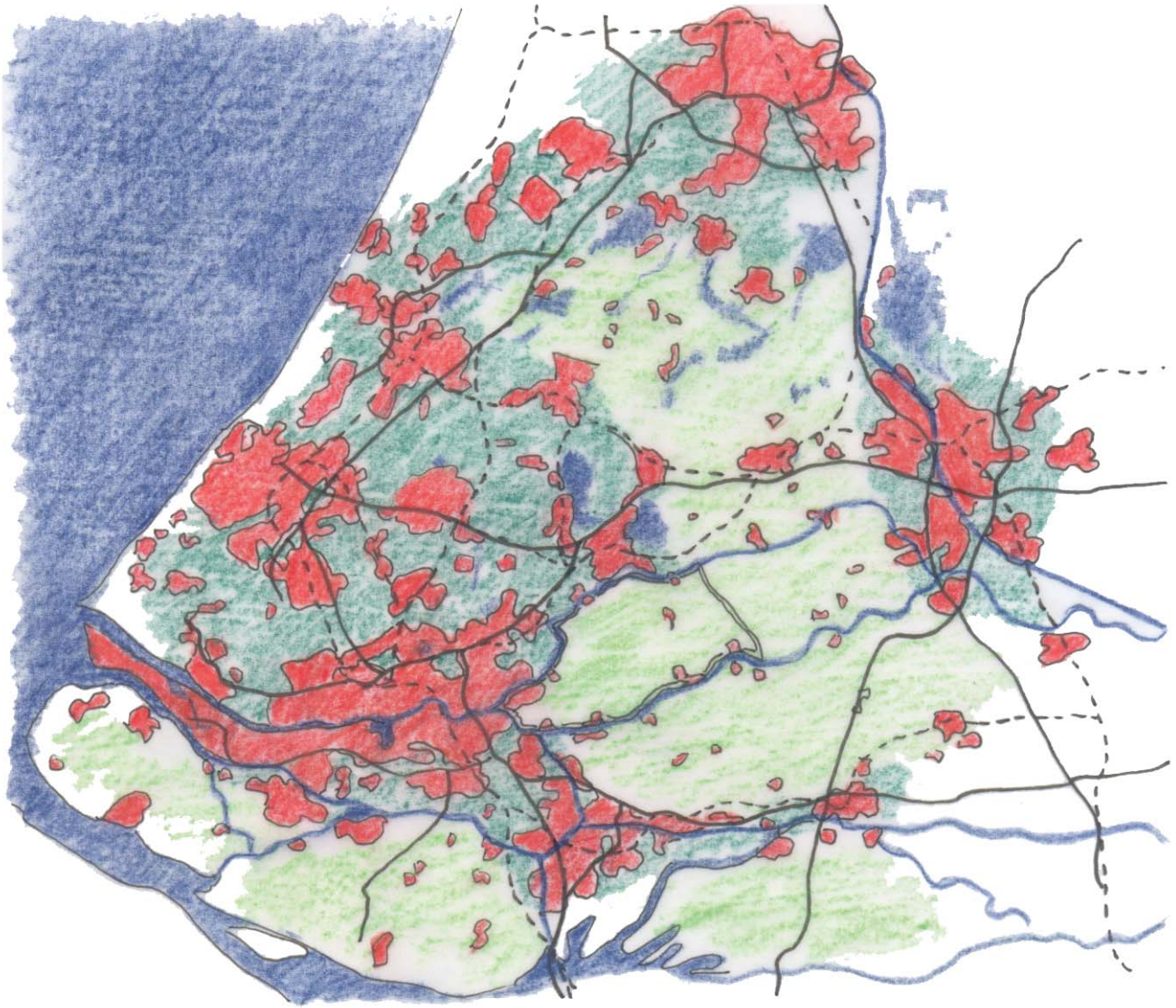

Fig. 1.1: De Krimpernerwaard is onderdeel van de openlandschappen, Bron: auteur

Fig 1.2: De Krimpernerwaard word gekenmerkt door een open landschap, Bron: structuurvisie K5 (2009)

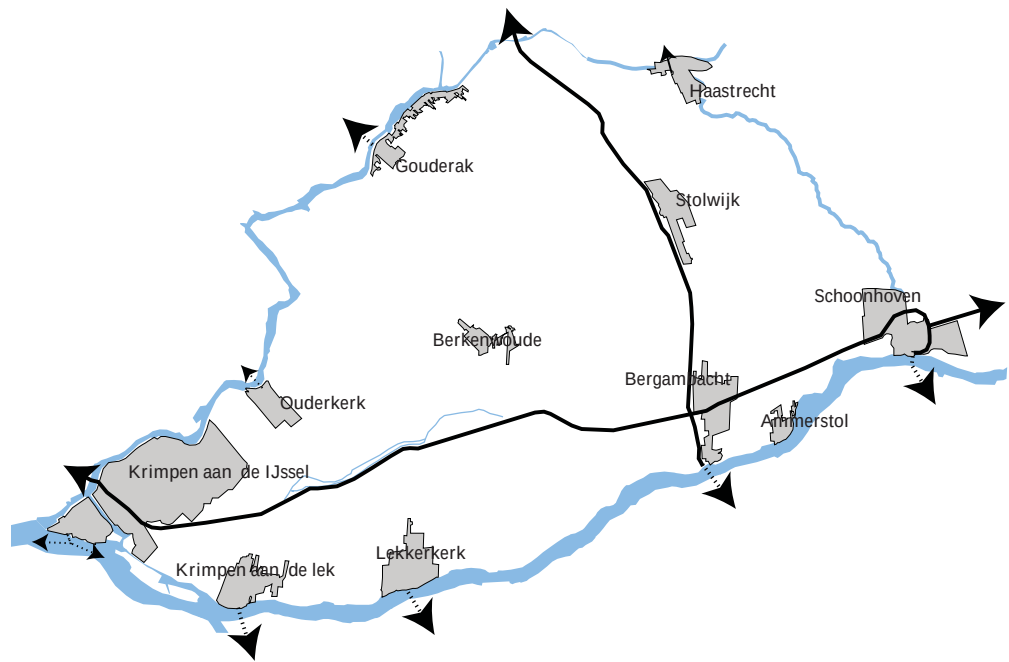

Fig. 1.3: Ontsluiting Krimpenerwaard, Bron: auteur

1.1 Locatie

De Krimpenerwaard is onderdeel van het Groene Hart. Hoewel de Krimpenerwaard in de nabijheid van de Randstad ligt, is er nog altijd sprake van een landelijk karakter. De openheid van het veenweide landschap is typerend voor het gebied. In Figuur 1.1 geven de donker groene gebieden de verrommelde natuurgebieden rond de stedelijke ring aan. De licht Groene gebieden (waaronder de Krimpenerwaard) behoren tot de grote open landschappen. Er zijn geen autosnelwegen of treinsporen aanwezig, alleen een provinciale weg, de N210, doorkruist het landschap van de Krimpenerwaard. De waard wordt omsloten door drie rivieren; de Hollandse IJssel, de Lek en het kleine veenriviertje de Vlist. Doordat er enkel veerponten varen en er maar twee smalle bruggen zijn over deze rivieren, (de algerabrug tussen Krimpen aan den IJssel en Capelle aan de IJssel en de Stolwijkersluis tussen Gouda en Stolwijk) is de bereikbaarheid van de Krimpenerwaard beperkt.

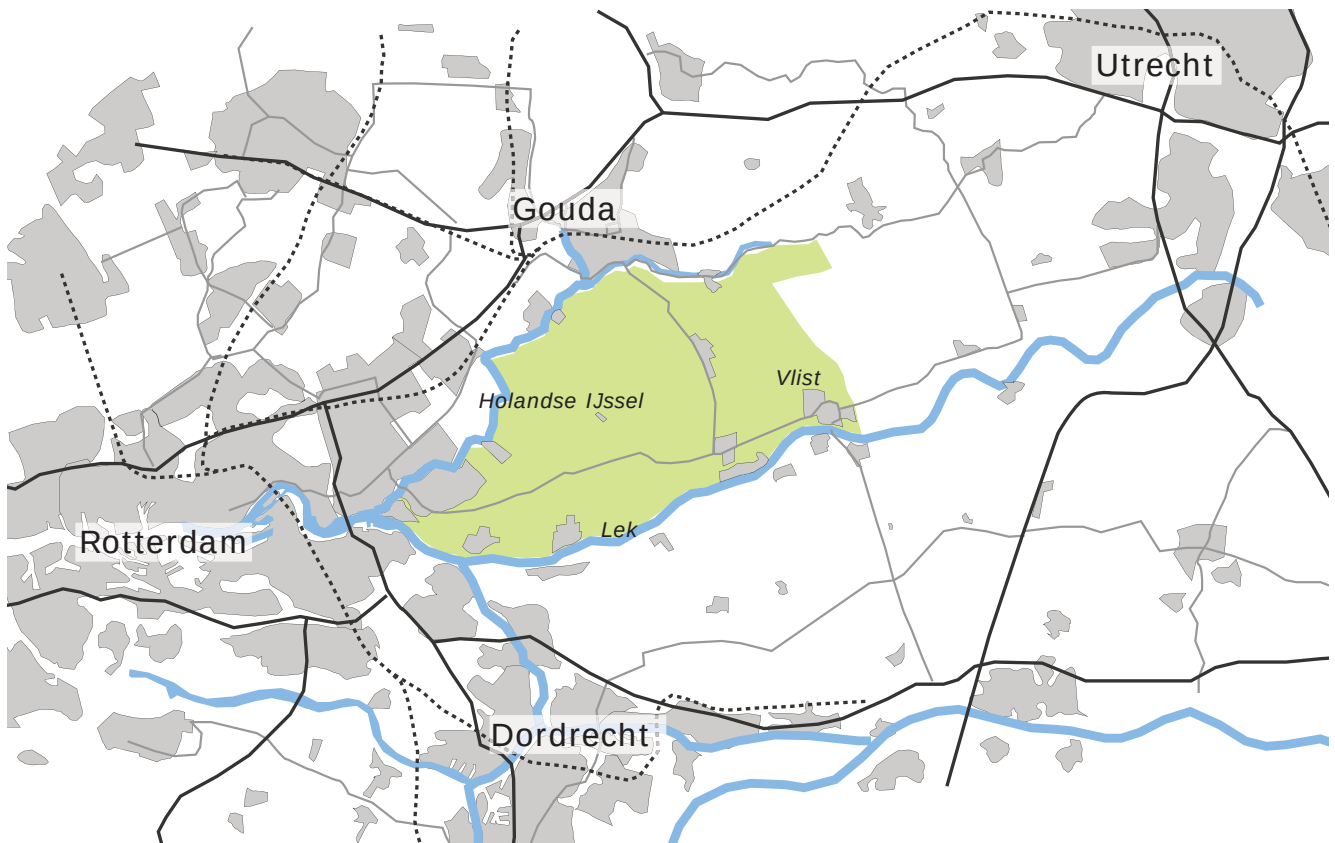

Fig 1.4: Plaatsing van de Krimpenerwaard in de regio, Bron: auteur

1. Introductie

1.2 Krimp algemeen

Krimp een begrip dat momenteel volop ter discussie staat in de media. Waar en wanneer zal het optreden? Is het een nieuw verschijnsel? Hoe erg is het? Wat moet er gebeuren? Vragen die ons volop bezig houden. Ter inleiding een korte beschouwing over het begrip krimp samengesteld in samenwerking met Robert Stam, Alena van der Veen en Ludo van der Walle.

Veel mensen hebben een negatief gevoel bij het woord krimp. Het roept gevoelens op van achteruitgang, falen en verlies, terwijl groei als positief wordt ervaren. *'Groei vormt, in termen van meer, groter en beter, het uitgangspunt voor ons denken over de wereld om ons heen'* (Oevering, 2010, p.19). Sinds de industriële revolutie is de omvang van de wereldbevolking alleen maar gestegen. Jarenlang bestond de taak van beleidsmakers, planologen en stedenbouwkundige uit het in goede banen leiden van het groeiende aantal inwoners. Uitbreiding van de infrastructuur, arbeidsplaatsen, het voorzieningenniveau en woningbestand was de opgave. De laatste jaren is er van deze alsmaar groeiende bevolking in de westerse landen steeds minder te merken. Uit een rapport van het RIJK, VNG & IPO (2009, p.11) kwam naar voren dat in nu al zeven landen binnen de Europese unie de bevolking niet langer groeit maar krimpt, waaronder een groot land als Duitsland. Zelfs één op de drie regio's in Europa is nu al aan het krimpen. Zeker in Oost- en Zuid Europa hebben veel regio's met structurele bevolkingsdaling te maken. Momenteel groeit het totaal aantal inwoners van Nederland nog, maar ook in ons land krimpen de regio's Zuid-Limburg, Oost-Groningen en Zeeuws - Vlaanderen (Dam, Groot & Verwest, 2006). Men verwacht dat krimp niet alleen beperkt zal blijven tot deze gebieden, nog voor het jaar 2025 zal meer dan 60% van alle huidige gemeenten in Nederland geconfronteerd worden met bevolkingsdaling. (VROM, 2009, p.3) Een beeld waar veel gemeenten angstig van worden, terwijl krimp ook een oplossing zou kunnen zijn voor onze huidige problemen. Door de alsmaar groeiende bevolking en economie, stijgen de grond en woningprijzen de pan uit, natuurgebieden worden opgeofferd voor woningbouw en wellicht zal het leiden tot een uitputting van onze hulpbronnen. *'Meer groei leidt niet altijd tot meer welvaart sterker nog: meer groei zou op termijn wel eens averechtse effecten kunnen hebben. Ondanks deze kritische geluiden blijft in de academische mainstream het groeidenken dominant. Het lijkt erop alsof groei een doel op zich is geworden, met een eenvoudig principe: drie is niet alleen meer dan twee, het is ook iets beters.'* (Hospers 2010, p.24) Om te kunnen vaststellen of krimp echt een gevaar is, is het belangrijk om krimp eerst onder te verdelen in de volgende vormen: bevolkingskrimp, huishoudenskrimp, economische krimp en beroepsbevolkingskrimp. (Dam, Groot & Verwest, 2006) Bevolkingskrimp gaat puur om de totale afname van het aantal inwoners. Huishoudenskrimp laat een afname van het aantal huishoudens zien en is daarom relevant voor de woningvraag. Vanwege de huishoudensverdunding hoeft een afname van het aantal inwoners niet automatisch te betekenen dat er ook sprake is van huishoudenskrimp. Economische krimp komt vaak voor in gebieden waar ook sprake is van bevolkingskrimp, maar hoeft niet altijd samen te gaan. Zo is er de laatste jaren in gebieden van 't Gooi wel sprake geweest van bevolkingskrimp, maar niet van economische krimp. Dit in tegenstelling tot Oost Groningen en en Zuid Limburg waar vooral de kansrijke jongeren wegtrekken, dit heeft een negatieve invloed op de economische situatie van het gebied. Men spreekt van selectieve migratie. Een bepaalde groep inwoners verlaat het gebied. Het vertrek van jongeren versterkt de laatste vorm van krimp: beroepsbevolkingskrimp. Hierbij is er vooral sprake van krimp bij de werkzame groep van de bevolking tussen de 16 en 65 jaar. *'In veel gemeenten gaat bevolkingskrimp gepaard met ontgroening en vergrijzing: het aantal jongeren neemt af, het aantal (zeer) ouderen neemt fors toe'* (VROM 2009, p.3).

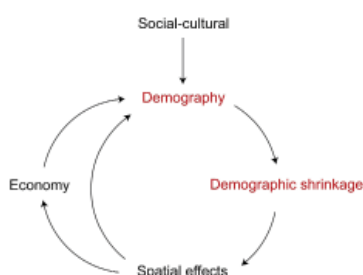
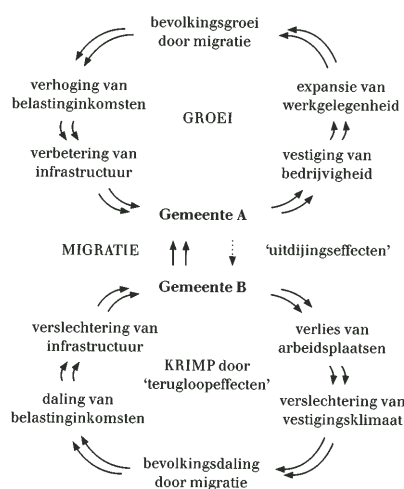

Fig. 1.5: Invloedsfactoren op de demografische ontwikkelingen, Bij: auteur, Bron: Dam, Groot & Verwest 2006

Hoe de bevolking van een stad of regio zich ontwikkelt, hangt af van het aantal geboortes, sterftegevallen en migranten. Van deze drie levert migratie, en dan met name binnenlandse migratie de grootste bijdrage aan de bevolkingsdynamiek (Hospers 2010, p.27). Deze drie worden vervolgens weer beïnvloed door sociaal culturele, economische en demografische ontwikkelingen. (Dam, Groot & Verwest 2006) Hier mist nog de ontwikkelingen in de politiek, die van grote invloed zijn op de migratiestromen. De sociaal culturele factor heeft op verschillende manieren invloed uitgeoefend op de bevolkingskrimp. Zo hebben de emancipatie en de individualisering ervoor gezorgd dat het kinderaantal verlaagd is en vrouwen op een oudere leeftijd kinderen krijgen. In een economisch gunstige tijd krijgen mensen meer kinderen dan in een economisch mindere tijd. Verder trekt een economisch gunstig gebied met veel werkgelegenheid nieuwe inwoners aan. De politiek heeft ook haar invloed. Het geven van kinderbijslag, het asielbeleid. Investeert de politiek in krimp of in groei gebieden. Uiteindelijk kan bevolkingskrimp ook nog worden veroorzaakt door een grote onverwachte ramp. Zoals bijvoorbeeld de watersnoodramp van 1953 in Zeeland, waarbij de provincie 1800 inwoners verloor. (Hospers, 2010)

Net als Hospers geeft ook Oevering (2010) aan dat migratie en dan voornamelijk de binnenlandse migratie veel belangrijker is voor de demografische ontwikkeling in ons land dan de natuurlijke aanwas. Migratiestromen komen op gang door de onaantrekkelijkheid van de huidige woonomgeving of de hogere aantrekkelijkheid van de nieuwe woonomgeving. Of deze woonomgeving aantrekkelijk wordt gevonden is weer afhankelijk van economische, sociaal culturele en politieke ontwikkelingen. De oorzaken van krimp zijn dan ook per krimpgebied heel divers, de gevolgen zijn echter wel overal gelijk. De prijzen van woningen dalen en kan zelfs leegstand tot gevolg hebben. Het proces dat voorzieningen verdwijnen uit het dorp wordt nog eens extra versterkt net als de ontgroening en vergrijzing van de bevolking. Krimp wordt ook wel beschreven als een proces dat verloopt in een neergaande spiraal. De Zweedse econoom Myrdal liet zien dat groei en krimp zichzelf versterkende effecten opleveren (fig. 1.6) Zo zijn krimpgebieden niet aantrekkelijk voor nieuwe bedrijven om zich daar te vestigen, omdat zij niet voldoende geschikt personeel kunnen vinden. Daarnaast verdwijnen er steeds meer inwoners omdat er niet voldoende werkgelegenheid is. Zo ontstaat er een neergaande spiraal. Ditzelfde geldt voor het voorzieningenniveau. Mensen verlaten het dorp omdat er niet voldoende voorzieningen zijn. Wat weer een vermindering van het draagvlak voor voorzieningen tot gevolg heeft en er vervolgens weer meer inwoners uit het dorp vertrekken. Dit kan leiden tot leegstaande panden en verloedering van de woonomgeving. Mensen die de mogelijkheid hebben trekken weg, vaak hoogopgeleiden jongeren. Hierdoor blijft een zwakkere vergrijsde groep achter, die de leefkwaliteit van het gebied nog eens extra doet verminderen. Volgens Hospers (2010) moeten er echter kanttekeningen worden geplaatst bij dit model. De aantrekkelijke woongebieden waar bedrijven en personen zich vestigen kan op een gegeven moment een onaantrekkelijke woongebied worden door de onbeheerste groei. Extreem hoge grond en woningprijzen, veel files, hoge dichtheden, weinig rust en groene ruimte. In de krimpgebieden ontstaat juist een meer ontspannen woningmarkt. Woningen van een slechte kwaliteit kunnen worden gesloopt. Er ontstaan wellicht minder files en meer ruimte voor groen. Krimp hoeft dus niet per definitie te leiden tot een neergaande spiraal waaruit uiteindelijk een spookdorp ontstaat. Wel moet er vroegtijdig worden ingegrepen om de ingrijpende ongewenste effecten van bevolkingsdaling voor te kunnen zijn. (RIJK, VNG & IPO 2009, p.21)

Afbeelding 1
Cumulatieve causatie in twee gemeenten

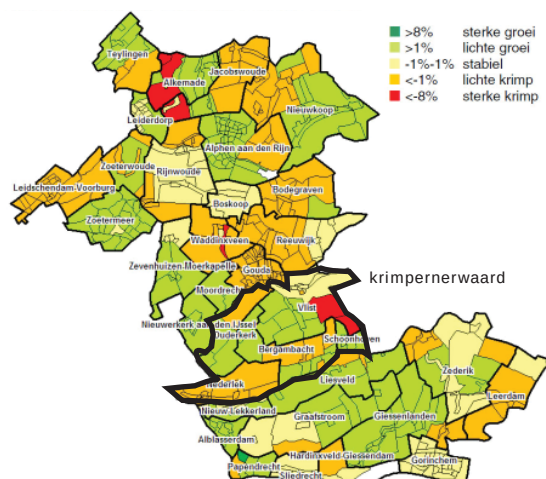

Afbeelding 1 - naar afl.
34 in: C. Lénou, Die
Stellungen des künftigen
Raumes Braunschweig
(Westermann) 1995

Fig. 1.6: Neergaande spiraal bij krimp, uit: Hospers 2010

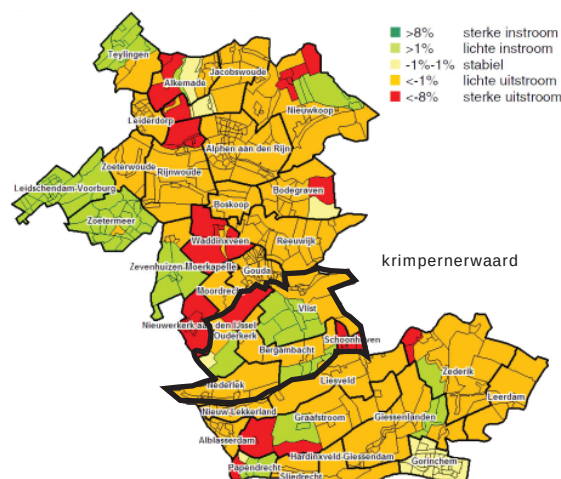
1. Introductie

Fig. 1.5: Ontwikkeling van het inwonertal per kern, 2001-2007

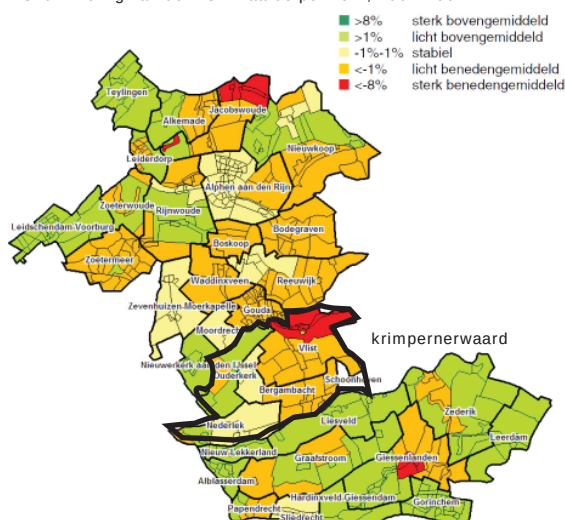
Uit: Tussen groei en krimp in het Groene Hart, 2009

Fig. 1.6: Ontwikkeling van de migratie per kern, 2001-2007

Uit: Tussen groei en krimp in het Groene Hart, 2009

Fig 1.7: Ontwikkeling van de WOZ-waarde per kern, 2001-2007

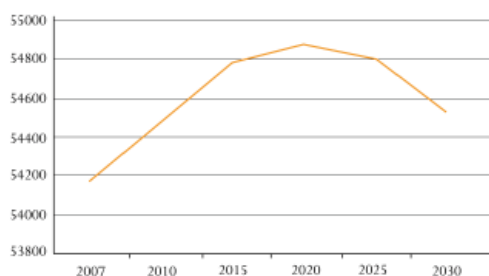

Uit: Tussen groei en krimp in het Groene Hart, 2009

1.3 Krimp in het Groene Hart

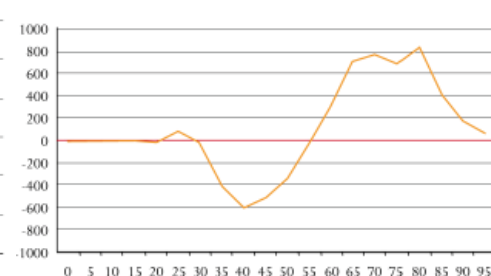
Een nieuw verschijnsel dat zich voordoet in ons land is bevolkingskrimp. De bevolking neemt niet langer toe, maar juist af. Het doet zich vooral voor aan de randen van Nederland; Oost-Groningen, Zeeland en Zuid-Limburg. (Dam, Groot & Verwest, 2006) Niet alleen in deze gebieden is een afname van de bevolking te zien, maar ook in delen van het Groene Hart, onderdeel van de groei regio de Randstad. In het rapport 'Tussen groei en krimp in het Groene Hart' van de provincie Zuid-Holland (2009) zien we dat de bevolking de afgelopen jaren, 2001-2007, in bepaalde gebieden al is afgenomen en dat er in veel gemeenten sprake was van een negatief migratie saldo. Zelfs de groei van de WOZ-waarde van de woningen daalde. In geheel Zuid-Holland steeg de groei van de WOZ waarde met 70%, terwijl die in het Groene Hart met 60 % steeg.

Fig 1.8: Bevolkingsprognose K5 (lange termijn tot 2030)

Bron: Structuurvisie K5 (2009)

Fig. 1.9: Leeftijdsopbouw K5 (lange termijn, 2030 t.o.v. 2007)

Bron: structuurvisie K5 (2009)

Verskillende prognoses geven aan dat het bevolkingsaantal in de toekomst nog verder zal afnemen. Vanwege de vergrijzing zal de leeftijdsgroep die in staat is om kinderen te krijgen steeds kleiner worden (Dam, Groot & Verwest 2006). Daarnaast vertrekken veel jongeren voor studie en werk naar de stad Rotterdam, Gouda of een stad buiten de regio. Een deel van deze groep komt weer terug naar het dorp waar zij zijn opgegroeid wanneer men zich willen gaan settelen. Het wonen in de stad wordt echter steeds aantrekkelijker voor jonge gezinnen. Dankzij de vele herstructureringen die in de stedelijke centra hebben plaatsgevonden zijn zij weer een aantrekkelijk woongebied voor gezinnen geworden. Daar komt nog eens bij dat de meerderheid van de gezinnen tegenwoordig bestaat uit tweeverdieners, die een enorme tijdsdruk hebben. Zij verkiezen de leefomgeving van de stad, waar zij alle voorzieningen in de nabijheid hebben, boven het leven op het platteland. (Tussen groei en krimp in het Groene Hart 2009) Bovendien is het moeilijker om een baan te vinden dicht bij huis. Ook hiervoor geldt dat in het geval van tweeverdieners beide een baan moeten vinden, wat lastiger is binnen het groene hart dan in de stad.

Daarbij komt dat de intrek van jonge gezinnen uit de stad afneemt, want ook de prognoses voor de stad Rotterdam voorspellen een afname van de bevolking. (Oevering, 2010) Dit betekent dat niet alleen het landelijk gebied om de stad Rotterdam krimpt, maar ook de gehele regio Rijnmond.

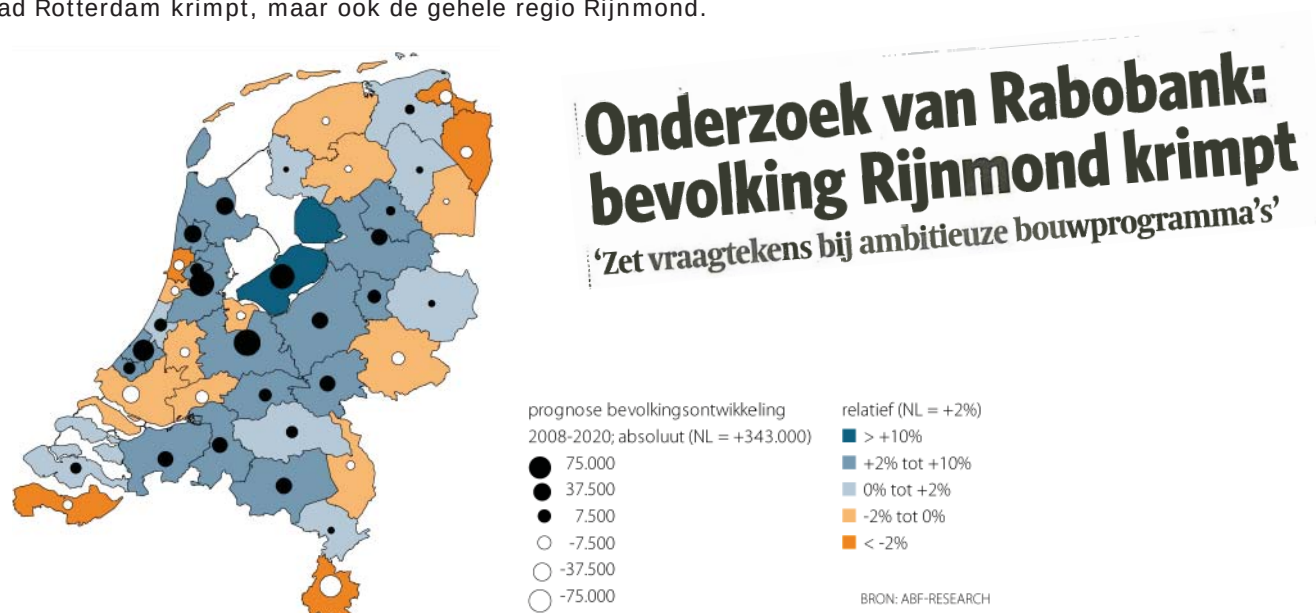

Fig 1.10: , Prognose demografische ontwikkeling 2008-2020, Uit: (Oevering, 2010)

Ook de huishoudenskrimp zal toenemen. Dit verschijnsel is bepalend voor de leegstand woningen. De laatste jaren zagen we dat het aantal inwoners afnam, maar dat er vanwege de huishoudens verdunning toch geen sprake was van huishoudenskrimp. In Fig.3.7 zien we dat men verwacht dat de huishoudensverdunning zich ongeveer rond 2020 gaat stabiliseren. Dit betekent dat wanneer er sprake is van bevolkingskrimp dit direct ook een huishoudenskrimp tot gevolg zal hebben, wat weer leegstand van woningen betekent.

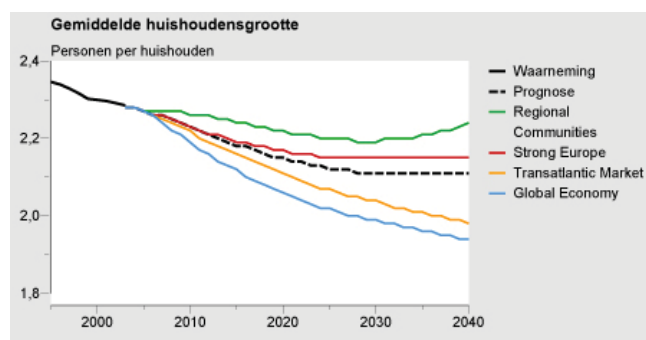

Fig 1.11: Huishoudensverdunning tot 2040, Bron: www.CBS.nl

Probleemstelling

2. Probleem stelling

2.1 Het verdwijnen van voorzieningen

Het eerste probleem dat ontstaat bij een afname van de bevolking, is het verdwijnen van voorzieningen uit het dorp. Doordat bevolkingskrimp gepaard gaat met vergrijzing, valt met name het draagvlak van voorzieningen voor jonge gezinnen weg. Sportclubs zien het ledenaantal dalen, peuterspeelzalen en basisscholen krijgen steeds minder aanmeldingen en ook bij de muziekscholen neemt het ledenaantal af. Daarnaast verdwijnen er steeds meer kleine dorpswinkeltjes uit het dorp. Een proces dat vanwege de schaalvergroting al langer bestaat, maar een proces dat bevolkingskrimp extra versterkt. Ook in steden kunnen kleine winkeltjes het hoofd niet boven water houden. Echter de gevolgen zijn hier minder groot: wanneer een winkel zijn deuren sluit is er verder op in de stad nog wel een winkel aanwezig.

Binnen de Krimpenerwaard zijn de gevolgen van krimp niet voor alle dorpen even groot. Krimpen aan den IJssel en Schoonhoven hebben momenteel een groot aantal voorzieningen binnen hun kern, dus zullen zij minder problemen ervaren wanneer een deel van deze voorzieningen wegvalt. Schoonhoven vanwege haar streekfunctie en Krimpen aan den IJssel vanwege haar hoge inwonersaantal en de ligging in de buurt van Rotterdam. Lekkerkerk en Bergambacht hebben een subregionale functie voor de Krimpenerwaard en Alblasserwaard. In het centrum van Bergambacht is een hoog aandeel detailhandel en Lekkerkerk heeft twee middelbare scholen. Krimpen aan de Lek, Ouderkerk aan de IJssel, Goudarak, Stolwijk en Haastrecht zullen de grootste verandering op het gebied van het voorzieningenniveau ondergaan. Momenteel hebben deze dorpen een zelfvoorzienend karakter. Er zijn sporthallen, bibliotheken, peuterspeelzalen aanwezig en ieder dorp heeft zijn eigen voetbalclub. In de toekomst zal dit veranderen. De kleinere dorpen Ammerstol, Berkenwoude en de lintbebouwing hebben momenteel al geen voorzieningen in hun bezit. Met uitzondering van de basisschool in Ammerstol en Berkenwoude en Lageweg.

Fig 2.1: Oppervlakte winkelvoorzieningen in m²

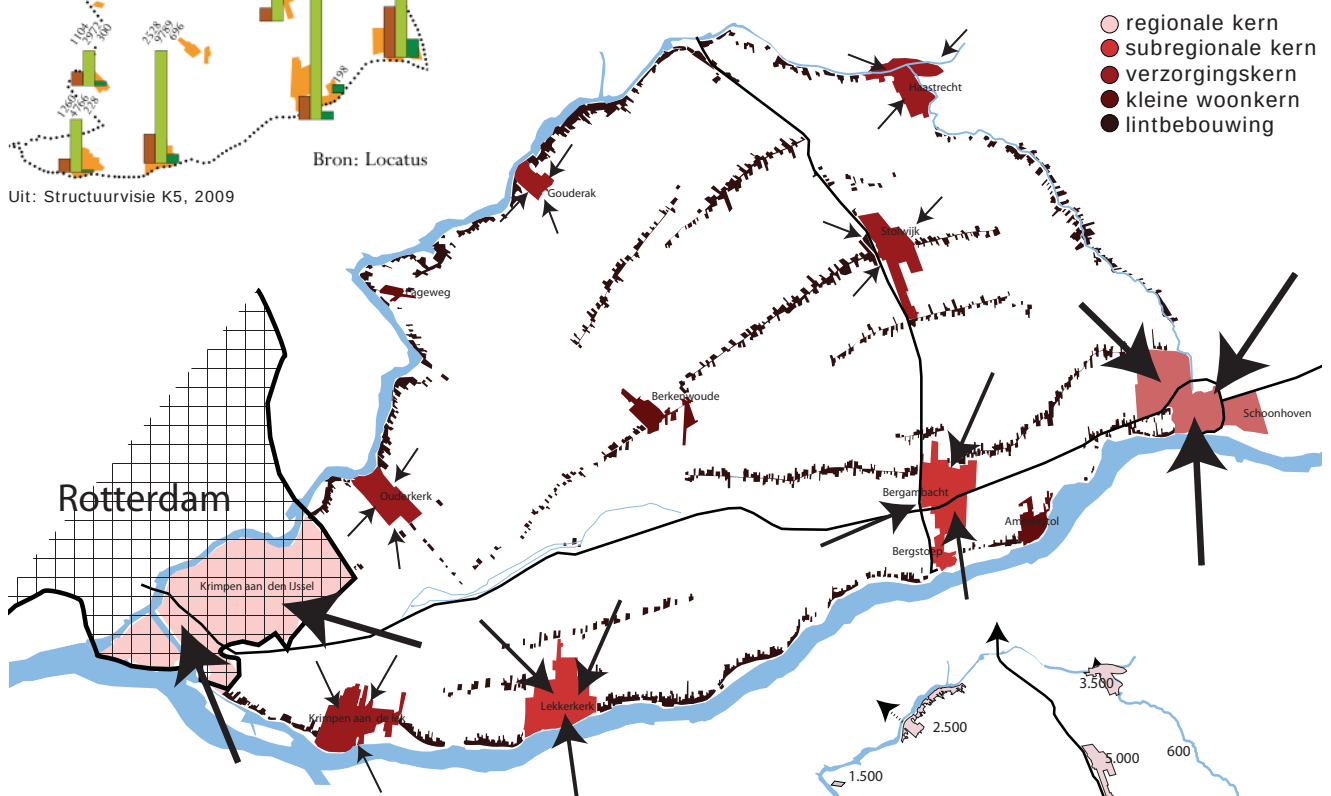
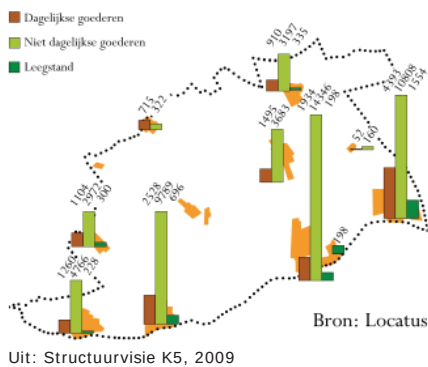

Fig 2.2: Onderverdeling dorpen naar regionale functie, Bij: auteur

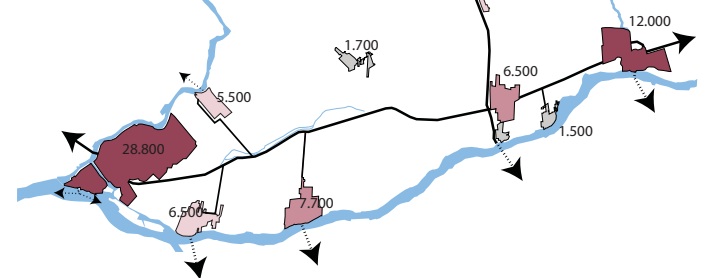
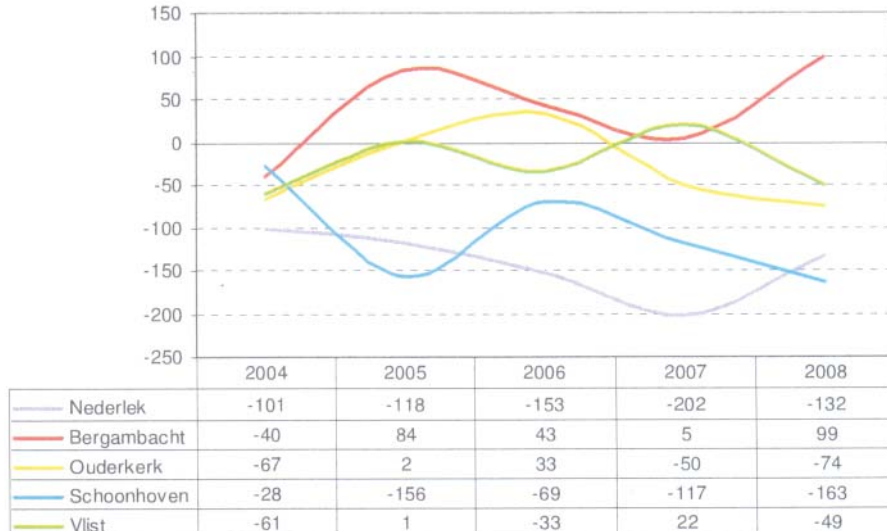

Fig 2.3: Huidig aantal inwoners, Bij: auteur, Bron: CBS

2.2 Gemeenten concurreren met nieuwbouwprojecten

Als reactie op deze ontwikkeling proberen de verschillende gemeenten door nieuwbouw het inwoneraantal te laten stijgen. Met als doel het draagvlak voor voorzieningen weer te doen stijgen. Hierdoor hopen zij het verdwijnen van voorzieningen uit het dorp tegen te gaan. De nieuwe inwoners hebben echter niet altijd een sterke binding met het dorp, zij doen hun boodschappen in een ander dorp, sporten in een ander dorp, waardoor het draagvlak niet per definitie hoeft te stijgen. (Bree 2006)

Fig 2.4: Ontwikkeling binnenlandsmigratiesaldo k5 gemeenten 2004-2008

Uit: Startnotitie beleidsplan wonen 2011-2015 Gemeente Nederlek, 2010

Uit het rapport: 'startnotitie beleidsplan wonen 2011-2015 gemeente Nederlek', blijkt dat in de dorpen waar de afgelopen jaren bouwwerkzaamheden hebben plaatsgevonden, zoals in Bergambacht, het migratiesaldo is gestegen. Nieuwbouw zorgt dus weldegelijk voor een groei van de bevolking. De omliggende dorpen hadden echter in diezelfde periode een negatief migratiesaldo. Veel bewoners van de Krimpernerwaard hebben in plaats van een huis te kopen binnen hun eigen gemeente gekozen voor een nieuwbouw woning in Bergambacht. Makelaars bevestigen dat er veel verhuizingen plaats vinden tussen de dorpen binnen de Krimpernerwaard. Een van de redenen om uit Nederlek te vertrekken was dat de prijs kwaliteit verhouding van de woningen in Nederlek te laag is. Om deze uitstroom van bewoners tegen te gaan heeft de gemeente Nederlek eveneens besloten om nieuwbouw woningen te bouwen met een aantrekkelijke prijs kwaliteit verhouding. Dorpen proberen door het bouwen van steeds aantrekkelijkere nieuwbouwprojecten met elkaar te concurreren en zo de meeste inwoners binnen te halen. De Nieuwkomers die door deze projecten worden aangetrokken zijn toch de mensen die in het verleden uit de gemeente zijn vertrokken voor werk studie of samenwonen en nu weer terug willen keren naar een gemeente waar zij een sterke sociale binding mee hebben.

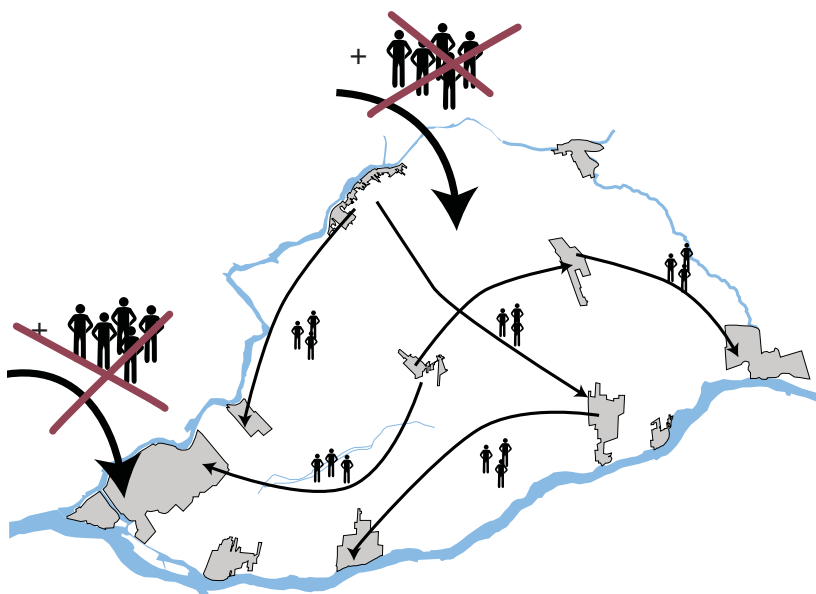

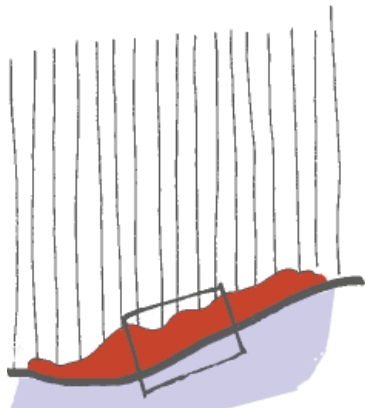
Fig 2.5: Concurrentie tussen verschillende gemeente, Bij: auteur

2. Probleemstelling

2.3 Leegstand en waardedaling in Wederopbouw wijken

Dit heeft tot gevolg dat het aanbod van woningen flink groeit en de vraag gelijk blijft of zelfs afneemt door een krimp van de bevolking. Hierdoor zal de waarde van de woningen gaan dalen of kan zelfs leegstand tot gevolg hebben. Dit probleem zal zich vooral voordoen in de wederopbouw wijken die in de jaren tussen 1945 en 1975 zijn gebouwd (Oevering, 2010, p80) In deze jaren was er sprake van grote woningnood. De vraag was vele male groter dan het aanbod. In de dorpen van de krimpenerwaard kwam er in de jaren 60 en 70 ook nog eens een flinke instroom van stedelingen bij die hun krappe bovenwoning inruilden voor een ruime nieuwbouwwoning met tuin op het platteland. De dorpen van de krimpenerwaard zijn in deze periode flink landinwaarts gegroeid.

Fig 2.6: 1900_Orientatie van het dorp is op de rivier gericht.

Bij: auteur

Fig 2.7: Krimpenerwaard omstreeks 1900, Bij: auteur

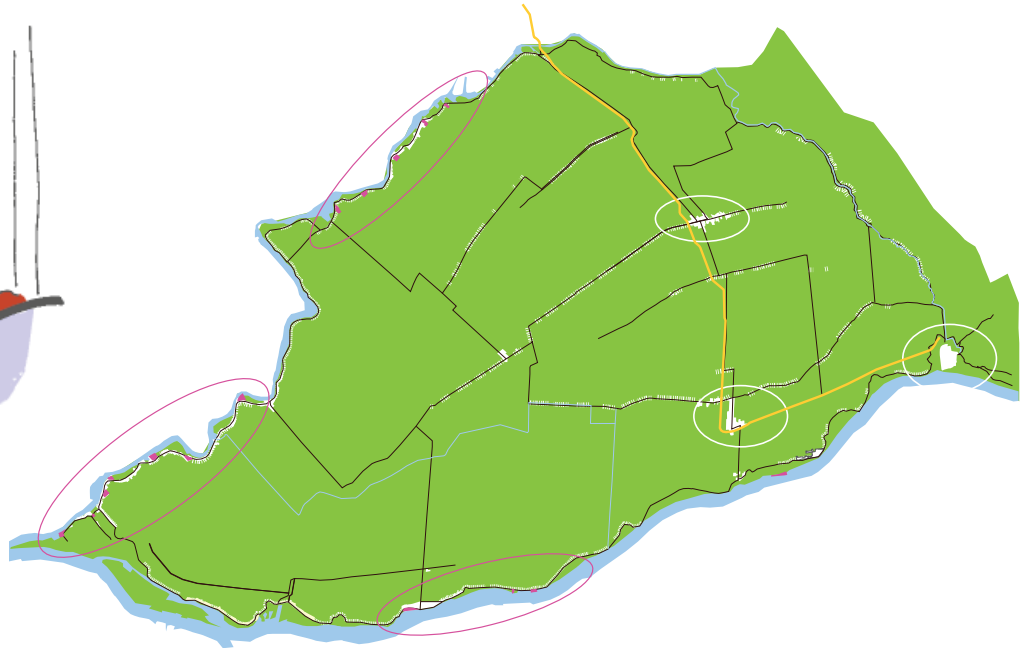
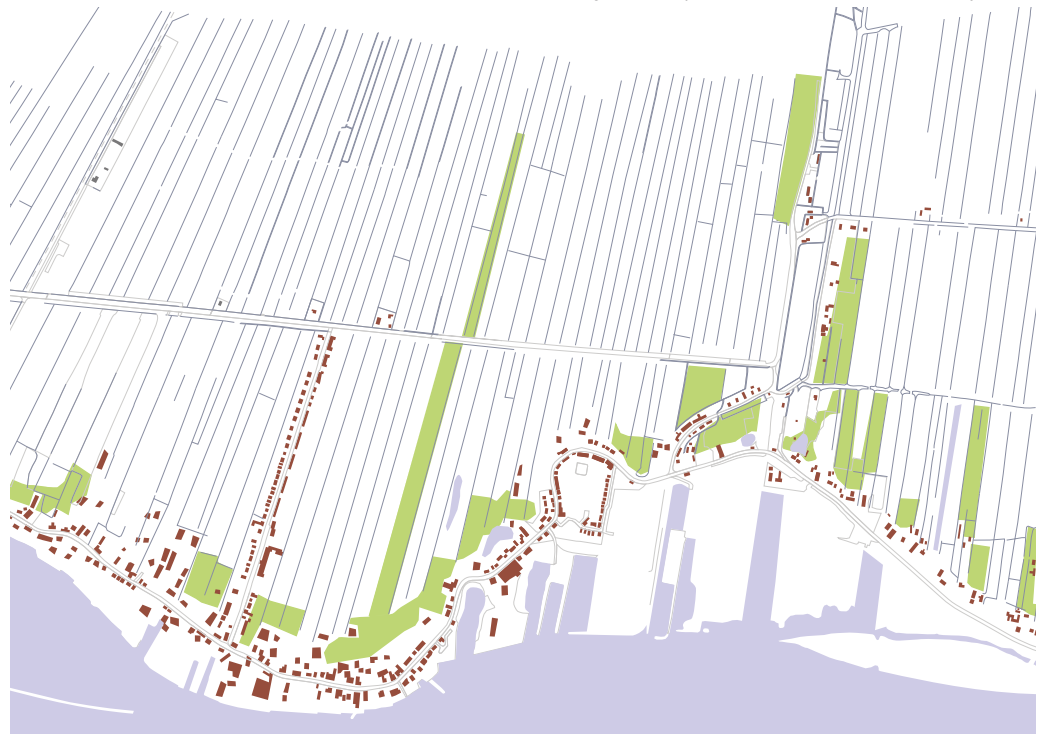

Fig 2.8: Historische Bebouwing

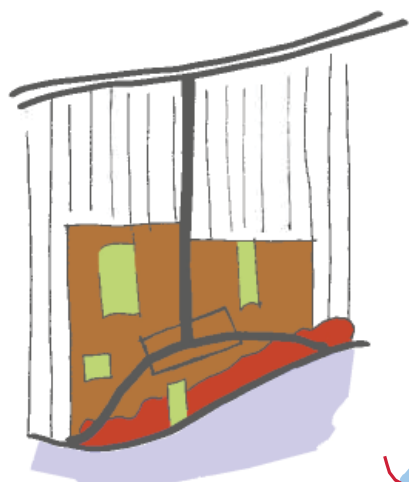

Fig 2.9: Krimpen aan de Lek omstreeks 1900, Bij: auteur

Door de grote vraag naar woningen lag de nadruk vooral op kwantiteit in plaats van kwaliteit. Ieder huis dat gebouwd werd werd verkocht. Deze wijken zijn dan ook vaak als stempels in het landschap geplakt en gaan geen enkele relatie aan met de oorspronkelijke lintbebouwing. De wijken hebben geen eigen identiteit, een wederopbouw wijk in het westen van het land ziet er precies hetzelfde uit als die in het oosten van het land. In Krimpen aan den Lek bevond het centrum van het dorp zich voor de oorlog aan de dijk en het dorp was vooral op de rivier gericht. Na de komst van de N210 en de nieuwbouwwijken landinwaarts is de oriëntatie verplaatst van de rivier naar de provinciale weg. Het centrum ligt nu in het midden van het dorp aan de hoofdstraat. Hierdoor is het niet meer identiek en verwijst niet meer naar het landschap waar het onderdeel van uit maakt.

Fig 2.10: Centrum verplaatst naar binnen

Bij: auteur

Fig 2.11: Plattegrond Krimpenerwaard na dorpsuitbreidingen 1945-1975, Bij: auteur

Fig 2.12: Woningbouw 1945-1975

Fig 2.13: Plattegrond Krimpen aan de Lek na uitbreidingen van 1945-1975, Bij: auteur

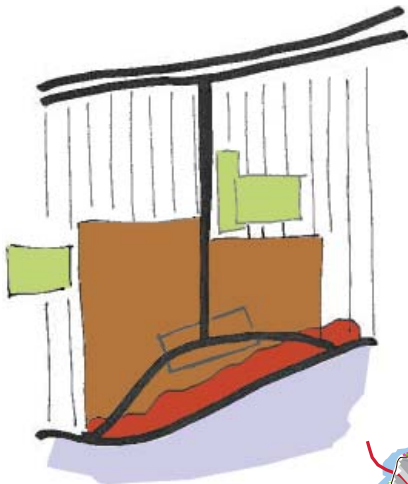

2. Probleemstelling

2.4 Verdwijnen van schaarse groene ruimte uit het dropshart.

De ambitieuze nieuwbouwprojecten die nieuwe inwoners aan moeten trekken hebben een tweede nadeel. Groene ruimte verdwijnt uit het dorp, terwijl deze vaak al schaars vertegenwoordigd is. Na de grootschalige dorpsuitbreidingen in de jaren 60 70 en 80 zag men dat er steeds minder overbleef van het open Hollandse polderlandschap. De grote steden groeiden bijna aan elkaar vast alleen enkele weilanden tussen de steden bleven over. Men besloot dat men het polderlandschap wilde beschermen en dat er niet langer non stop in het Groene Hart mocht worden gebouwd. Sinds enkele jaren geldt er daarom een contourenbeleid voor dorpen binnen het Groene Hart. Men mag nog wel binnen de bebouwingscontouren bouwen, maar niet daarbuiten zodat het polder landschap niet wordt aangetast. Het gevolg daarvan worden alle stukjes groen binnen de dorpskern opgeofferd voor nieuwbouw. *‘Openbaar speel of struingroen is vaak schaars. Net als in de steden word het nogal eens opgeofferd voor woningbouw. Door inbreiding heeft het versteningspercentage van veel dorpen stedelijke trekken.’* (Engbersen en Uytterlinde, p.35)

Fig 2.14: Sportvelden en groen zijn verplaatst naar buiten de dorpskern

Bij: auteur

Fig 2.15: plattegrond Krimpenerwaard omstreeks 2010, Bij: auteur

Fig 2.16: Inbreidingsprojecten

Fig 2.17: Plattegrond Krimpen aan de Lek na inbreidingsprojecten, Bij: auteur

Fig 2.18: Afgesloten weilanden

Fig 2.19: Veel groen is privaat

Sportvelden en volkstuinen worden verplaatst naar buiten het dorp waar groene parken ontstaan, die de openheid van het landschap aantasten. Er ontstaat verrommeling aan de randen van het dorp. Dit terwijl het openbaar groen vaak al schaars is in dorpen. *'Groen in het landelijk gebied is vrijwel altijd private ruimte: agrarisch gebied, eigen erf of achtertuin. Daarnaast is het ommeland van dorpen vaak niet goed ontsloten. De aloude ommementjes rond het dorp zijn weg, terwijl de herverkaveling ervoor heeft gezorgd dat de onverharde weggentjes door het boerenland verdwenen zijn dan wel niet betreden mogen worden. Een en ander betekent dat ook in dorpen de openbare ruimte onder druk staat.'* (Engbersen & Uytterlinde, 2005, p.35) De hoge dichtheden van de nieuwbouwprojecten tasten het dorpse karakter aan en geven het dorp een stedelijke uitstraling.

Onderzoeksvraag & Doelen

3 Onderzoeksvraag & Doelen

Hoofdvraag:

Welke ruimtelijke interventies zijn nodig om krimpene dorpen in de Krimpenerwaard leefbaar te houden?

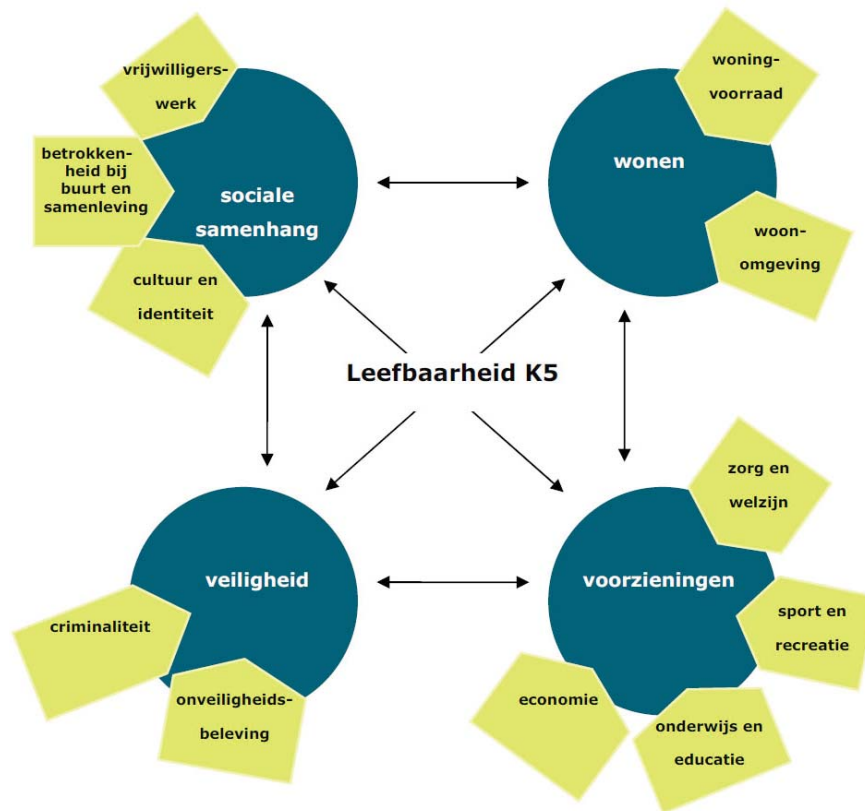

Fig 3.1: Invloedsfactoren leefbaarheid, Uit: Leefbaarheidsplan k5

Leefbaarheid

Leefbaarheid is een objectief begrip. Voor onze definitie gebruiken we de diagram van het leefbaarheidsplan k5. Leefbaarheid wordt hier opgesplitst in vier invloedsfactoren. De sociale samenhang, onderverdeeld in drie dimensies. Vrijwilligerswerk, betrokkenheid bij buurt en samenleving en cultuur en identiteit. Dit zijn niet tastbare factoren en daarvoor lastig te interpreteren als stedenbouwkundige. Maar wel heel belangrijk in een dorpse samenleving. Één van de redenen die mensen noemen om op het platteland te gaan wonen is vanwege de sociale samenhang die in dorpen te vinden is. (Vermeij & Mollenhorst 2008). Ruimtelijke ingrepen hebben geen directe invloed op deze factoren, maar kunnen wel de voorwaarde scheppen voor een leefomgeving waarin dit makkelijker plaats kan vinden. Bijlage B: Sociale cohesie in krimpene dorpen: Een instrument voor leefbaarheid geeft adviezen hoe dit kan worden bevorderd: een aantrekkelijk woongebied met een duidelijk identiteit, menselijke schaal van de bebouwing. Ruimte creëren voor eigen initiatieven.

Veiligheid is een soortgelijke factor. In Bijlage C: De sociaal veilige woonomgeving wordt beschreven hoe ruimtelijke ingrepen van invloed kunnen zijn op de beleving van veiligheid in de wijk.

De twee laatste factoren die van invloed zijn op de leefbaarheid zijn wel heel tastbaar. Hierbij gaat het over de kwaliteit van de woningvoorraad en die van de woonomgeving en het bereik van voorzieningen.

Vanuit deze diagram heb ik de volgende doelen opgesteld die in dit onderzoek moeten worden bereikt:

Bereikbaarheid van voorzieningen.

Het bevorderen van sociale samenhang en veiligheid in het dorp

De woonkwaliteit verhogen en meer dorpse identiteiten terugbrengen in het dorp.

Bovendien wil ik aantonen in mijn onderzoek dat door krimp te accepteren en het als een kans te zien de leefbaarheid en kwaliteit van leven kan toenemen.

Maatschappelijke & wetenschappelijke relevantie

4. Maatschappelijke relevantie

Of krimp zich ook daadwerkelijk in de Krimpenerwaard zal gaan voordoen is nog onzeker. Veel prognoses, waaronder het CBS, geven dit wel aan. In mijn onderzoek wil ik aantonen dat krimp ook kansen kan bieden en van hoe het dorp leefbaar kan blijven wil er zich bevolkings- en huishoudenskrimp gaan voordoen. Een vroegtijdige verkenning kan leegstand, onaantrekkelijke woonmilieus en verpaupering voorkomen.

'De ervaringen in de huidige krimpregio's leren dat het bestrijden van demografische krimp weinig zin heeft en dat een beleidsomslag van krimp bestrijden naar krimp begeleiden een moeizaam proces kan zijn. Door tijdig op demografische krimp in te spelen, kunnen problemen die met krimp samengaan, worden voorkomen of beperkt. Gemeenten moeten daarbij in regionaal verband samenwerken, zodat zij niet met elkaar gaan concurreren om dezelfde inwoners en bedrijven. Zo kunnen ook onrendabele ruimtelijke investeringen, financiële problemen en leegstand van woningen en bedrijven worden voorkomen.' (Verwest & Dam, 2010, p.9)

4. Wetenschappelijke relevantie

Naar het onderwerp krimp is vooral in Duitsland veel onderzoek gedaan. Het inwoneraantal in Oost-Duitsland is enorm gekrompen en ook naar het gekrompen Ruhrgebied zijn verschillende studies gedaan (Goschel 2006) en (Grossmann 2004). Het merendeel van de literatuur over dit onderwerp is daarom in het Duits. Ook is er flinke krimp geweest in Groot Britannië: Liverpool, Manchester en de Verenigde Staten: Detroit. De oorzaak van deze krimp lag veelal in een grote afname van werkgelegenheid. De steden moesten zich omvormen van industriestad naar een kennisstad. In het Groen Hart gaat het meer over krimp op het platteland in te midden van een groei-regio. De laatste jaren is het ook steeds meer literatuur over krimp in Nederland verschenen. Er zijn door de overheid, geografen en economen al enkele rapporten geschreven. Als eerste zijn er publicaties van het ruimtelijk planbureau en het ministerie van VROM verschenen. Thissen leraar aan de UVA human geografie geograaf die sociale structuren in dorpen in verband brengt met de krimp op het platteland. Gert-Jan Hospers economisch geograaf werkzaam aan de universiteit Twente en Radboud universiteit Nijmegen beschrijft zijn visie vanuit de geografie. Onlangs is er ook een rapport verschenen van de Rabobank (Oeverings 2010) die krimp bekijkt vanuit de projectontwikkeling. Literatuur uit de stedenbouwkundige hoek is nog haast niet aanwezig. Bij de Archiprix en de prijsvraag stedenbouw.nu werd het onderwerp krimp behandeld (www.stedenbouw.nu/nl/), (www.architectenweb.nl). Ook is er een topteam krimp opgezet, zij hebben ontwerpopgave gedaan voor de drie krimp regio's aan de randen van Nederland: Zeeland, Zuid-Limburg en Groningen. (BNA 2009) Deze gebieden zijn onderdeel van een regio die in zijn geheel krimpt. Ik wil gaan onderzoeken hoe men om moet gaan met krimp in het Groene Hart dat in het midden ligt van de grote steden die groeien en waar bovendien jarenlang een restrictief bouwbeleid heeft gegolden. *'Het is echter zeer de vraag of we demografische krimp en zijn ruimtelijke gevolgen in alle gevallen als problematisch moeten beoordelen, en of demografische krimp niet ook positieve ruimtelijke effecten kan hebben. Het is dan ook tijd voor een zorgvuldige analyse van de huidige en toekomstige demografische krimp in Nederland, en voor een afgewogen verkenning van de ruimtelijke gevolgen daarvan.'* (van Dam, de Groot & Verwest 2006)

Strategie

Strategie

In plaats van veel geld te investeren in het behoud van het inwoneraantal, waarmee men hoopt het huidige voorzieningenniveau in stand te houden, kan men zich beter richten op het verbeteren van de woonkwaliteit. *'De ervaringen in de huidige krimpregio's leren dat het bestrijden van demografische krimp weinig zin heeft en dat een beleidsomslag van krimp bestrijden naar krimp begeleiden een moeizaam proces kan zijn. Door tijdig op demografische krimp in te spelen, kunnen problemen die met krimp samengaan, worden voorkomen of beperkt. Gemeenten moeten daarbij in regionaal verband samenwerken, zodat zij niet met elkaar gaan concurreren om dezelfde inwoners en bedrijven. Zo kunnen ook onrendabele ruimtelijke investeringen, financiële problemen en leegstand van woningen en bedrijven worden voorkomen.'* (Verwest & Dam 2010, p.9)

Bovendien wordt het belang van de aanwezigheid van voorzieningen in het dorp steeds minder groot. Door de toegenomen mobiliteit zijn mensen steeds minder gebonden aan hun woonomgeving (Vermeij & Mollenhorst, 2008). Veel activiteiten spelen zich af daarbuiten. Werken, sporten en inkopen worden steeds meer elders gedaan. Hierdoor verandert de functie van het dorp steeds meer in dat van wonen. Een groot aantal dorpen maken de ontwikkeling door van autonoom dorp naar woondorp (Van der Meer et al. 2008) Dit betekent dat de kwaliteit van de woningvoorraad en de woonomgeving belangrijker wordt. Terwijl het belang van de aanwezigheid van voorzieningen in het dorp afneemt.

Fig 4.1: Transformatie van Autonoom dorp naar Woondorp (van der Meer et. al,2008)

Voor de zwakkere groepen, die minder mobiel zijn, is het wegvallen van voorzieningen echter wel een probleem. Bijvoorbeeld ouderen of mensen met een lichamelijke beperking. Vanwege de vergrijzing zien we echter dat deze bevolkingsgroep in tegenstelling tot de jonge gezinnen wel zal toenemen. Naar verwachting zal het draagvlak van voorzieningen waar deze groep mensen gebruik van maken dan ook niet wegvallen, maar juist toenemen. Bree (2006) geeft aan dat de babyboomgeneratie vanaf ongeveer 2030 de meer hulpbehoevende leeftijd van 75 jaar bereikt. Een groot deel zal dan niet meer in staat zijn om auto te rijden, waardoor de binding met het dorp toeneemt. De vraag naar lokale voorzieningen en openbaar vervoer zal stijgen.

Bij de nieuwe strategie ligt de focus op het verbeteren van de woonkwaliteit en een besparing op voorzieningen. Men accepteert een krimp van de bevolking, voorzieningen voor jonge gezinnen zullen uit het dorp verdwijnen. Maar door op een slimme manier samen te werken met andere dorpen kunnen zoveel mogelijk voorzieningen bereikbaar blijven voor deze doelgroep. Hier staat tegenover dat een krimp van de bevolking nieuwe kansen biedt. Minder mensen betekent meer leefruimte per inwoner. Ook stimuleert een aantrekkelijke woonomgeving de sociale betrokkenheid van bewoners bij hun woonomgeving. In figuur 4.1 is de relatie weergegeven tussen de kwaliteit van de woonomgeving en sociale betrokkenheid.

De verbeterde woonkwaliteit moet dan ook gezocht worden in de kwaliteiten die een dorp kunnen bieden. Men moet niet proberen te concurreren met de stad, maar haar eigen kwaliteiten versterken. In de stad zijn veel voorzieningen aanwezig, onderwijs, een levendig uitgaansleven en volop werkgelegenheid. Dit zijn eigenschappen die een dorp nooit zal kunnen bereiken. In de stad is er echter ook veel drukte, weinig groen en sociale samenhang. Eigenschappen die een krimpend dorp zou kunnen bieden. Het onderzoek van Oevering bevestigt dat een woongebied om twee redenen aantrekkelijk wordt bevonden: *'Enerzijds is een regio aantrekkelijk voor vestiging door een grote bevolkingssomvang en een groot aanbod van banen en voorzieningen, anderzijds juist door een geringe bevolkingsdichtheid, een beperkte economische dynamiek en door de aanwezigheid van 'rust en ruimte'.* (Oevering 2010, P.31)

Fig 4.2: Dorpse kwaliteiten

Fig 4.3: Stedelijke kwaliteiten

Daarom is het belangrijk dat krimpende dorpen vooral investeren in het verbeteren van de dorpse identiteit: het Groen, de Rust, de Ruimte en de Sociale samenhang.'

'Van cruciaal belang is dat het platteland, ondanks alle veranderingen, zijn identiteit behoudt en vooral in ruimtelijke en morfologische zin een contrast blijft vormen met het stedelijke gebied. Dat betekent dus dat landschappelijke kwaliteiten als rust, ruimte en groen gekoesterd moeten worden. Het agrarisch cultuurlandschap blijft een belangrijk element, want dat bepaalt voor een groot deel de identiteit van het platteland. Evengoed is belangrijk dat de gemeenschap hecht blijft. Ook daarvoor is een gemeenschappelijke ruimtelijke identiteit belangrijk, omdat die een verbinding schept tussen mensen en hen motiveert tot nieuwe initiatieven.' (Steenbekkers, Simon, Vermeij & Spreuwers 2008, p.13)

Ontwerpen op verschillende schaalniveaus

Door krimp neemt de vraag naar woningen af en het aanbod blijft gelijk. Hierdoor zullen de woningen waar het minste vraag naar is in prijs dalen of leeg komen te staan. Om de waarde van de woningen weer te doen stijgen moeten er woningen uit de woningvoorraad worden onttrokken: *'Om de dynamiek op de woningmarkt in krimpregio's terug te laten keren, moet (weer) een zekere mate van schaarste tot stand worden gebracht door verkleining van de woningvoorraad. Nieuw economisch elan, waardoor de vraag naar woningen zou kunnen toenemen, laat zich niet afdwingen. Daarom is in regio's met een krimpende bevolkingsomvang ook een krimp van de woningvoorraad nodig.'* (Oevering, 2010, p10) Daarnaast moet de kwaliteit en de populariteit van de overgebleven woningen worden verbeterd. De aantrekkelijkheid van een woning is van vele factoren afhankelijk en speelt op verschillende schaalniveaus. (Fig 4.4) Uitgangspunt is dat we de nieuwe kwaliteiten die we willen gaan toevoegen aan het dorp zullen zoeken in de 'dorpse identiteit' van de plek.

Wanneer woningen in een dorp staan dat wordt omringd door een aantrekkelijk landschap dan maakt dat de woning zelf ook meer geliefd (Oevering 2010). Er moeten dan echter wel goede wandel en fietspaden zijn die het mogelijk maken om van het omringende landschap te genieten. De Krimpenerwaard wordt in de structuurvisie van de provincie Zuid-Holland als een van de kroonjuwelen van de provincie aangewezen en is bovendien onderdeel van het project de Groene ruggengraat. Dit is een groen verbinding die bestaande natuurgebieden met elkaar zal verbinden en loopt van de Alblasserwaard tot de randmeren bij zuid-Holland. Onderdeel van dit project is het veenweidepact in de Krimpenerwaard. Hierbij werken dertien overheden en maatschappelijke organisaties samen om deze nieuwe groenverbinding te realiseren. Onder andere nieuwe natuur en extra kansen voor toerisme en recreatie zijn onderdeel van het project. Ook in de nieuwe structuurvisie van de K5 (2009) wordt eveneens ingezet op de aanleg van nieuwe wandel en fietspaden en een recreatief netwerk in de Krimpenerwaard. Omdat hier al veel aandacht aan wordt besteed door verschillende instanties wil ik verder niet ingaan op dit onderwerp.

	Ruimtelijke eisen	Functionele eisen
Landschap	aantrekkelijkheid landschap	voorzieningen wandel/fietspaden, havens, strand recreatieve activiteiten
Dorpskern	identiteit/uniek/ historisch besef openbaar groen relatie met water en landschap	toegang tot het landschap voorzieningen
Buurt/woning	identiteit/ eigenheid positie in stedenbouwkundige structuur architectuur/bouwperiode aanwezigheid van groen	bouwtechnische kwaliteit woning woningtypologie

Fig 4.4: Interventies op verschillende schaalniveaus

Een andere invloedsfactor op de populariteit van woningen in het gebied zijn de bereikbaarheid van voorzieningen. Dit speelt op ieder schaalniveau. Op de schaal van de Krimpenerwaard gaat het vooral om de grootschalige voorzieningen. Door samenwerking tussen dorpen kunnen voorzieningen zoveel mogelijk bereikbaar blijven. Ieder dorp hoeft bijvoorbeeld geen eigen sporthal in haar bezit te hebben, maar er moet er wel een met een kleine reistijd bereikbaar blijven. De rest van de aandacht zal vooral uitgaan naar de interventies op buurt, wijk en dorp niveau. *'De ruimtelijke gevolgen van demografische krimp (vooral bij terugloop van het aantal huishoudens of een verandering in de bevolkings- en huishoudenssamenstelling) manifesteren zich bij uitstek op het lage ruimtelijke niveau van buurten, wijken en dorpen, en betreffen vooral aspecten van leefbaarheid. Een zelfversterkend effect ligt hierbij op de loer; wanneer bepaalde buurten, wijken, dorpen, steden en regio's door de optredende demografische krimp worden gezien als onaantrekkelijke vestigingsgebieden voor bewoners en bedrijven, kan mede als gevolg van selectieve migratie een negatieve spiraalsgewijze ontwikkeling ontstaan (zie ook Friedrichs 1993; Grogan & Proscio 2000; Jacobs 1961). Herstructurering (in breedste zin) van potentieel kwetsbare buurten, wijken en dorpen is dan ook een belangrijke beleidsopgave voor de komende decennia. Maar dat was het al.'* (Verwest & Dam 2010, p.61)

Op de volgende eigenschappen die een dorp aantrekkelijk maken en de dorpse identiteit kunnen versterken zal ik mij verder focussen: de aanwezigheid van openbaar groen, de aantrekkelijkheid van het centrum en de hoofdroutes die door het dorp heenlopen met doorzichten en toegangen tot het omliggende landschap. Vooral de identiteit dat een dorp uitstraalt is belangrijk. Zo groeit de stad Middelburg, terwijl het 5 km verderop gelegen Vlissingen krimpt. Dit heeft alles te maken met de identiteit van beide dorpen. Middelburg heeft een aantrekkelijk historisch centrum, terwijl Vlissingen vooral een arme havenstad is. Waar veel havenarbeiders wonen. Vermeij en Mollenhorst (2008) geven aan dat dorpen met een mooie natuur en een historische uitstraling een meer welgestelde bevolking aantrekt die zich betrokken voelt bij hun woonomgeving.

Vervolgens is het schaalniveau van de buurt en de straat belangrijk. Welke identiteit heeft deze buurt of straat. De stedenbouwkundige opzet en positie in het dorp is hierbij belangrijk. Ligt de wijk aan een doorgaande weg of heeft het een meer besloten karakter. Hoe is het parkeren georganiseerd en is het groen versnipperd of zijn het aantrekkelijke groenzones. Vervolgens is de aantrekkelijkheid van de architectuur en woontypologie belangrijk.

Sluit het woningtype nog aan bij de vraag. Ouderen wonen bijvoorbeeld liever in een wat kleinere woning waar alles gelijkvloers is, zodat zij geen trappen hoeven te lopen. Een andere reden kan de grootte van de woning of kavel zijn. In het volgende hoofdstuk zal als eerste een analyse en ontwerp volgen voor de invulling van de bereikbaarheid van voorzieningen. In de hoofdstukken daarna zullen we de volgende onderwerpen behandelen om een leefbaar dorp te realiseren.

Bereikbaarheid van voorzieningen

6. Bereikbaarheid van voorzieningen

6.1 Samenwerken

De eerste opgave bestaat uit het vinden van een manier waarmee bespaard kan worden op voorzieningen voor jonge gezinnen en ze tegelijkertijd bereikbaar te houden. In veel kleine dorpen waar al lange tijd sprake is van het wegvallen van voorzieningen uit het dorp zijn al vele inventieve oplossingen bedacht om zoveel mogelijk voorzieningen bereikbaar te houden.

Bij alle voorbeelden is sprake van een vorm van samenwerken, die kunnen worden onderverdeeld in drie samenwerkingsprincipes. Bij het eerste principe delen naburige dorpen hun voorzieningen door één dorpskern aan te wijzen die een streekfunctie krijgt voor dat type voorziening. Drie dorpen hebben bijvoorbeeld allebei een sporthal die te duur wordt. Wanneer zij alle drie ervoor kiezen om samen één sporthal te nemen kan er toch één sporthal in de omgeving blijven bestaan. Wel verdwijnt de voorziening uit het eigen dorp. Dit terwijl veel dorpingen een negatieve houding hebben ten overstaan van het naburig gelegen dorp.

Bij het tweede principe wordt gebruik gemaakt van samenwerking tussen verschillende type voorzieningen. Er ontstaan multifunctionele gebouwen waardoor men kan besparen op personeel en ruimte, zodat voorzieningen instant kunnen blijven. Een bibliotheek, restaurant, gemeentehuisloket en VVV worden bijvoorbeeld samengebracht in een gebouw. Voorbeelden hiervan zijn, het Kulturhuz concept, brede scholen en zorgcentra. Hierbij hoeven de dorpsbewoners niet hun dorp uit om naar een voorziening toe te gaan, maar kan deze in het dorp zelf aanwezig blijven.

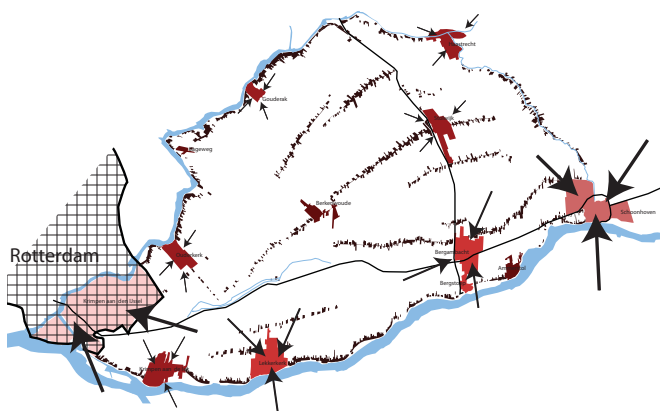

Fig 6.1: Regionale functie van dorpen binnen de Krimpenerwaard, Bij: auteur

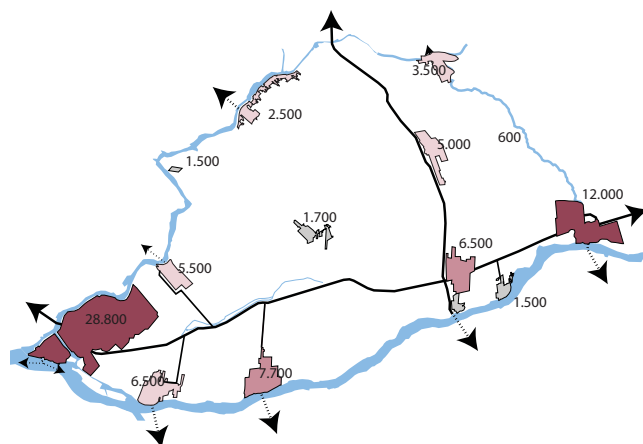

Fig 6.2: Huidig aantal inwoners Bij: auteur, Bron: CBS

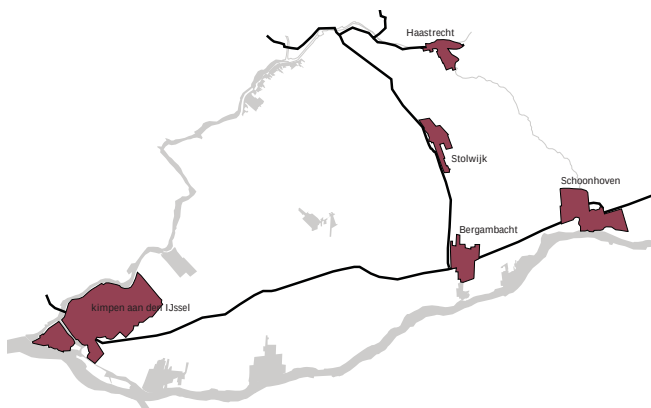

Fig 6.3: Dorpen langs de provinciale weg

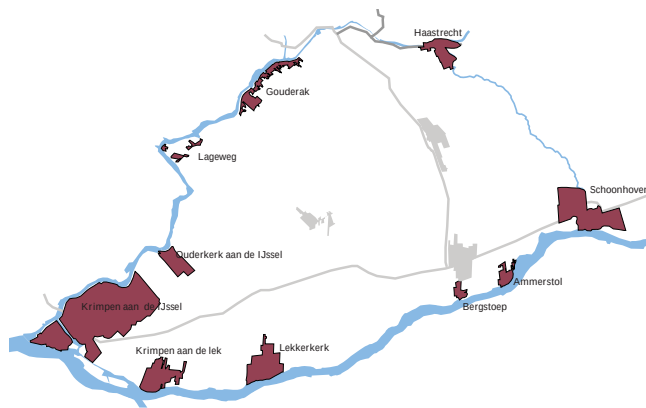

Fig 6.4: Dorpen langs de rivier

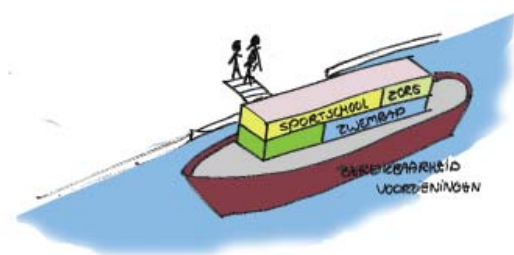

Fig 6.5: Twee type netwerken: over land en over water, Bij: auteur

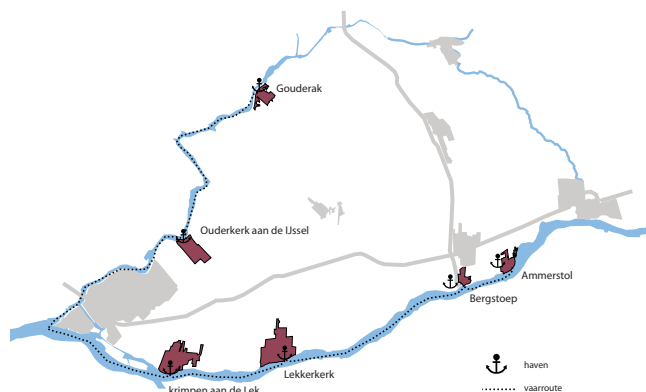

Fig 6.6 : voorzieningenboot, Bij: auteur

Het derde principe is eveneens een samenwerking tussen verschillende dorpen, maar hierbij verplaats de voorziening naar het dorp toe. Een voorbeeld hiervan is de srvwagen of bibliotheekbus. Voordeel is dat de voorziening niet uit het dorp verdwijnt, maar ook niet dagelijks aanwezig is. Nadeel is dat niet elke voorziening verplaatsbaar kan worden uitgevoerd. Bureauwaterarchitecten van Bueren bedacht hiervoor een oplossing die ook heel goed kan worden toegepast in de Krimpenerwaard. Het idee is om door middel van een varend gebouw voorzieningen over water naar de dorpen toe te brengen. Voordeel is dat je op een boot veel gemakkelijker grote voorzieningen kan realiseren dan met een rijdend object. Vooral op de grote rivieren als de Lek en de Hollandse IJssel.

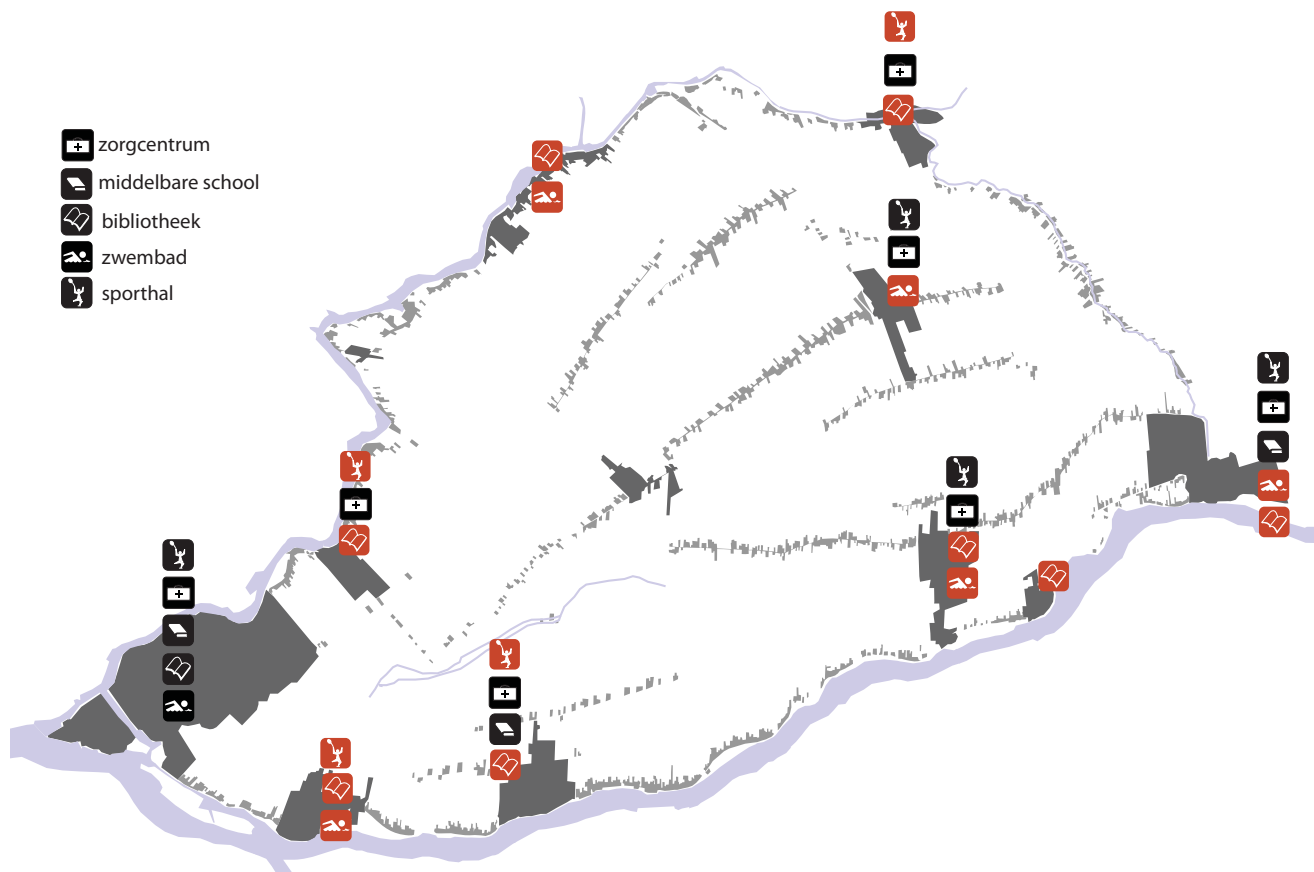

Fig. 6.7: Bestaande voorzieningen in de Krimpenerwaard, Bron: auteur

6.2 Analyse

In de Krimpenerwaard moet men gaan samenwerken wil men voorzieningen bereikbaar houden voor alle doelgroepen. Welk samenwerkingsprincipe voor welke voorziening moet worden toegepast is van verschillende factoren afhankelijk. Als eerste gaat het om de schaal van het type voorziening dat wegvalt. In de Krimpenerwaard is de grootte en functie van de dorpen erg divers. In grote dorpen of dorpen met een regiofunctie zullen andere voorzieningen wegvallen dan in dorpen met een zorgfunctie. De functies van dorpen zal zich gaan verschuiven. Nu hebben Bergambacht en Lekkerkerk nog een subregionale functie, wat inhoudt dat zij veel detailhandel hebben en twee middelbare scholen in Lekkerkerk. Deze functie zal gaan verschuiven naar het dorp krimpen aan den IJssel en het stadje Schoonhoven. Uit de probleemstelling zagen we dat vooral de zorgkernen een verandering in functie ondergaan. Dit zijn, krimpen aan de Lek, Ouderkerk aan de IJssel, Stolwijk, Goudereak en Haastrecht. Momenteel zijn er in deze dorpen wel grote voorzieningen zoals een sporthal, voetbalveld, tennisbaan, bibliotheek, basisscholen, supermarkt en paardenmanege aanwezig. Bijna alle activiteiten buiten werk en school kunnen plaatsvinden in het eigen dorp. Goudereak en Haastrecht hebben rond de 2500 tot 3000 inwoners. De andere dorpen hebben een inwoneraantal rond de 5000 tot 7000 inwoners. Voor de oudere bevolking, die gaat stijgen, moet het mogelijk blijven om in deze dorpen de dagelijkse activiteiten te blijven doen. Het draagvlak van voorzieningen voor de jongere bevolkingsgroepen zal gaan afnemen. In figuur 6.3 zijn de momenteel aanwezige grootschalige voorzieningen weergegeven en welke in de toekomst problemen zullen gaan krijgen. Het gaat hierbij vooral om zwembaden, bibliotheken, en sporthallen. Ook zorgvoorzieningen voor gezinnen en jonge inwoners kan wegvallen, zoals bijvoorbeeld een consultatiebureauarts en een verloskundige praktijk. De ligging van dorpen is ook een factor in de keus voor welktype samenwerkingsvorm wordt gekozen. Zo zullen de dorpen die aan het water liggen heel goed gebruik kunnen maken van een voorzieningenboot. De dorpen die niet aan het water liggen, liggen wel aan de provinciale weg, waardoor zij een snellere verbinding hebben met de auto naar voorzieningen buiten het dorp.

6. Bereikbaarheid van voorzieningen

Voorzieningen voor ouderen blijven dagelijks in het dorp aanwezig. Dit kan gebeuren in de vorm van een multifunctioneel gebouw. De volgende voorzieningen horen hierbij: supermarkt, zorgcentrum, huisarts, fysiotherapie, kapper, pedicure. Daarnaast moet geprobeerd worden om een basisschool in iedere kern te behouden. Het zal moeilijk worden om de volgende dorpen; Berkenwoude, Ammerstol en Haastrecht deze te behouden. De andere dorpen hebben momenteel meer dan één basisschool in hun bezit, wanneer er één verdwijnt zal dit geen problemen geven.

Andere voorzieningen voor jongeren moeten zoveel mogelijk op de boot worden geplaatst. Dit is vooral een uitkomst voor de grotere voorzieningen, waar men niet dagelijks gebruik van maakt. Een zwembad, sportschool, bibliotheek, spelothek, peuterspeelzaal, consultatiebureauarts, en verloskundige praktijk. Ammerstol, Lekkerkerk, Krimpen aan de Lek, Ouderkerk aan de IJssel en Gouderak kunnen meedoen met deze samenwerkingsvorm vanwege hun ligging langs de IJssel. Krimpen aan den IJssel en Schoonhoven hebben voldoende draagkracht om deze voorzieningen in hun eigen dorp te kunnen blijven bestaan.

Dan blijven er nog de voorzieningen over die niet op de boot passen, en ook niet kunnen worden onderbracht in een multifunctionele organisatie. Hierbij gaat het vooral om sportclubs. Zij hebben voldoende leden nodig om hun sportclub in leven te houden. Daarvoor is het goed om dorpen met elkaar te laten samenwerken. Hiervoor moet worden gekeken naar de onderlinge afstanden tussen de verschillende kernen.

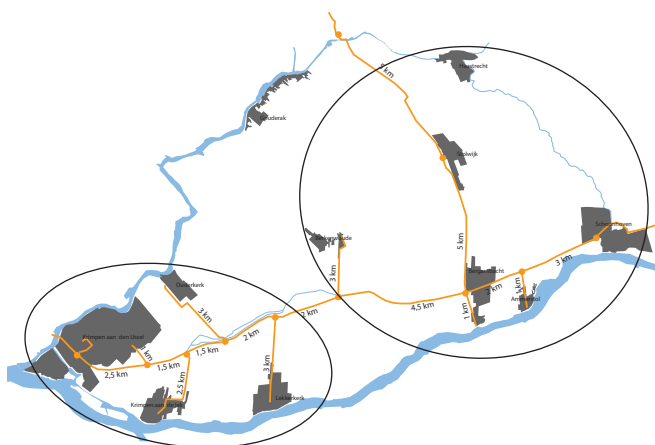

Fig.6.8: Afstanden tussen dorpen over snelle verbindingen, Bron:auteur

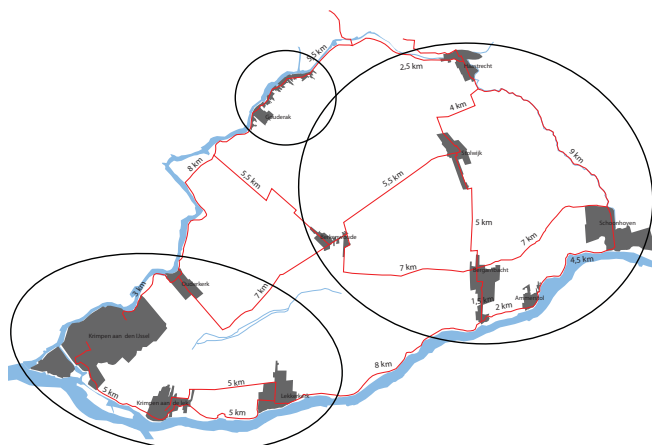

Fig.6.9: Afstanden tussen dorpen langs oude linten, Bron:auteur

6.3 Samenwerking Krimpen aan den IJssel, Nederlek en Ouderkerk aan de IJssel

Krimpen aan den IJssel, krimpen aan de Lek, Ouderkerk aan de IJssel en Lekkerkerk liggen in elkaars nabijheid en kunnen een goede samenwerking aangaan. Vooral omdat Krimpen aan den IJssel en Lekkerkerk net wat meer voorzieningen hebben dan de andere dorpen. Zij kunnen gebruik gaan maken van de voorzieningen van Krimpen aan den IJssel en Lekkerkerk.

In figuur 6.10 staat het huidige voorzieningenniveau weergegeven. Met rood zijn de voorzieningen aangegeven die in het nieuwe plan uit de dorpen zullen verdwijnen. In figuur 6.11 het toekomstige plan. Er gaan vooral veel voorzieningen weg uit Krimpen aan de Lek en Ouderkerk aan de IJssel.

Deze twee dorpen liggen tussen de twee grotere dorpen in. De sporthal zal uit beide dorpen verdwijnen. Deze keus is gemaakt, omdat er in Lekkerkerk en Krimpen aan den IJssel twee middelbare scholen zijn en zij een sporthal nodig hebben. De twee zwembaden die Krimpen aan de Lek momenteel in zijn bezit heeft worden in de toekomst veel te duur. Wanneer een zwembad op de boot kan worden geplaatst kunnen de kosten met meerdere dorpen worden gedeeld en hoeft men minder ver te reizen naar zwembaden of ouderen zwemmen.

Momenteel is er in alle dorpen een bibliotheek aanwezig. Dit kost de gemeente erg veel geld. Het aanbod van boeken is erg klein omdat je in een kleine gemeente al helemaal geen grote bibliotheek kan bekostigen. Wanneer de bibliotheek op de boot komt, kan er door de samenwerking tussen de vijf gemeentes een groter aanbod van boeken komen. Dit zorgt voor een grotere, dus aantrekkelijke bibliotheek die ook nog eens in je eigen dorp komt. Een uitkomst voor ouderen en kinderen. Zorg voor ouderen blijft in beide dorpskernen aanwezig, zorg specifiek voor gezinnen komt op de boot. Momenteel heeft elk dorp zijn eigen tennisbanen. Voor de centrale ligging van Krimpen aan de Lek kiezen we ervoor om hier de tennisbanen te laten verdwijnen. Ditzelfde geldt voor de voetbalvelden. De voetbalclub van Krimpen aan de Lek heeft echter pas een splinternieuwe voetbalclub gebouw gekregen en daarom gaat onze voorkeur uit om de voetbalvelden van Krimpen aan de Lek te laten bestaan. Daarnaast zullen sportclubs zoals de Jeu de boules baan in Lekkerkerk wellicht een stijging van het aantal leden krijgen vanwege de vergrijzing en bestaat er de mogelijkheid om deze voorziening ook in Krimpen aan de Lek te huisvesten.

Fig. 6.10: Voorzieningen die verdwijnen uit Krimpen aan de Lek

zorg	VOORZIENINGEN BOOT	VOORZIENINGEN DIE WEG GAAN.
MIDDELBARE SCHOOL	VOORZIENINGEN IN HET DORP.	BIJVENDE VOORZIENINGEN.
BIBLIOTHEEK	GROTE STREEKFUNCTIE VOORZIENING.	
ZWEMBAD		
SPORTHAL		
PAARDENMANEGE		
GOLFBAAN.		

Fig. 6.11: Nieuwe samenwerkingsvorm

Fig. 6.12: Ruimtelijke invulling samenwerking, Bron: auteur

6.4 Ruimtelijke invulling samenwerking

Wil de samenwerking goed verlopen, moeten de dorpen ook ruimtelijk een goede verbinding met elkaar aangaan. Momenteel hebben vooral de bestaande oude linten een goede functie in de onderlinge samenwerking tussen de dorpen. Dit zijn de wegen waarover kinderen naar hun sportclub en middelbare school fietsen en mensen met hun auto naar het volgende dorp rijden. De provinciale weg wordt meer gebruikt als ontsluitingsweg uit de Krimpenerwaard of om een dorp aan de andere kant van de Krimpenerwaard te bereiken. In figuur 6.10 zien we dat Krimpen aan de Lek en Krimpen aan de IJssel heel dicht tegen elkaar aanliggen, maar dat men best ver om moet rijden om vanuit Krimpen aan de Lek de sportvelden in Krimpen aan den IJssel te bereiken. Een nieuwe weg die de typologie krijgt van de oude linten zal de sportvelden van Krimpen aan de IJssel beter bereikbaar maken vanuit Krimpen aan de Lek. Bovendien is deze typologie, die typerend is voor het gebied, niet een aantasting van het landschap. (Bijlage D)

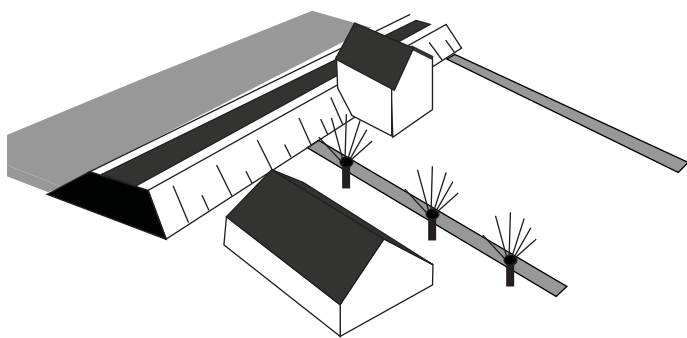

Fig. 6.13: Linten langs de dijk Bij: auteur

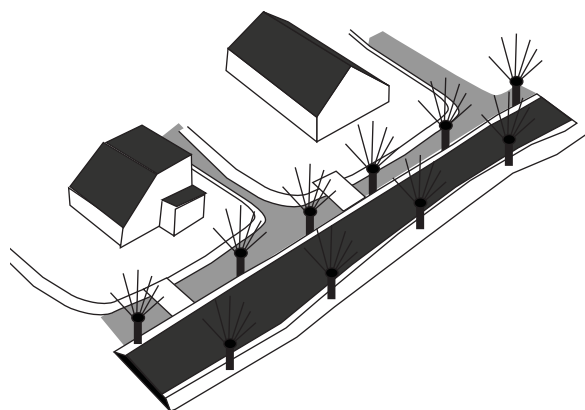

Fig. 6.14: Linten langs tiendwegen, Bij: auteur

7. Analyse

7. Analyse

	Ruimtelijke eisen	Functionele eisen
Landschap	aantrekkelijkheid landschap	voorzieningen wandelen/fietspaden, havens, strand recreatieve activiteiten
Dorpskern	identiteit/uniek/ historisch besef openbaar groen relatie met water en landschap	toegang tot het landschap voorzieningen
Buurt/woning	identiteit/ eigenheid positie in stedenbouwkundige structuur architectuur/bouwperiode aanwezigheid van groen	bouwtechnische kwaliteit woning woningtypologie

7.1 Landschap ruimtelijke en functionele eisen

De Krimpenerwaard wordt in de structuurvisie van de provincie Zuid-Holland (2009) tot een van de kroonjuwelen van de provincie gerekend. Het landschap is een typisch voorbeeld van een veenweidelandschap. In Fig. 7.1 zijn de bijzondere en typerende elementen aangegeven van de Krimpenerwaard met behulp van het boek Oerlemans 2005 en Bobbink 2004. (zie ook Bijlage D) De openheid, de lange rechte sloten, de twee veenriviertjes de Loet en de Vlist, de lintbebouwing, de dijkhuizen en de lange tiendwegen typeren het landschap. Niet alleen de karakteristieken van het veenweide landschap maken het gebied uniek ook de buitendijkse gebieden zijn prachtig. Zowel in esthetische als functionele zin. Doordat de Lek en de IJssel ter hoogte van de Krimpenerwaard nog getijde kennen groeit er bijzondere vegetatie. De eb en vloed natuurgebieden, 'de kleine en Hoge Zaag' ter hoogte van Krimpen aan de Lek en het stormpolder vloedbos in Krimpen aan den IJssel zijn erg mooi om in te wandelen. Bij de rest van de dijk ontbreken uiterwaarden waardoor er direct zicht is op de rivier. Hierdoor is gelijk het verschil tussen de hoogte van de rivier en de lager gelegen polder duidelijk. Bij zonnig weer spelen veel activiteiten zich af langs de rivier. Langs de dijk liggen strandjes en jachthavens, echter wel beperkt, waar in de zomer gezwommen wordt of mensen met hun zeilboot, waterscooter of motorboot de Lek en IJssel opvaren. Door deze mogelijkheden te creëren wordt de functionele waarde van het gebied groter.

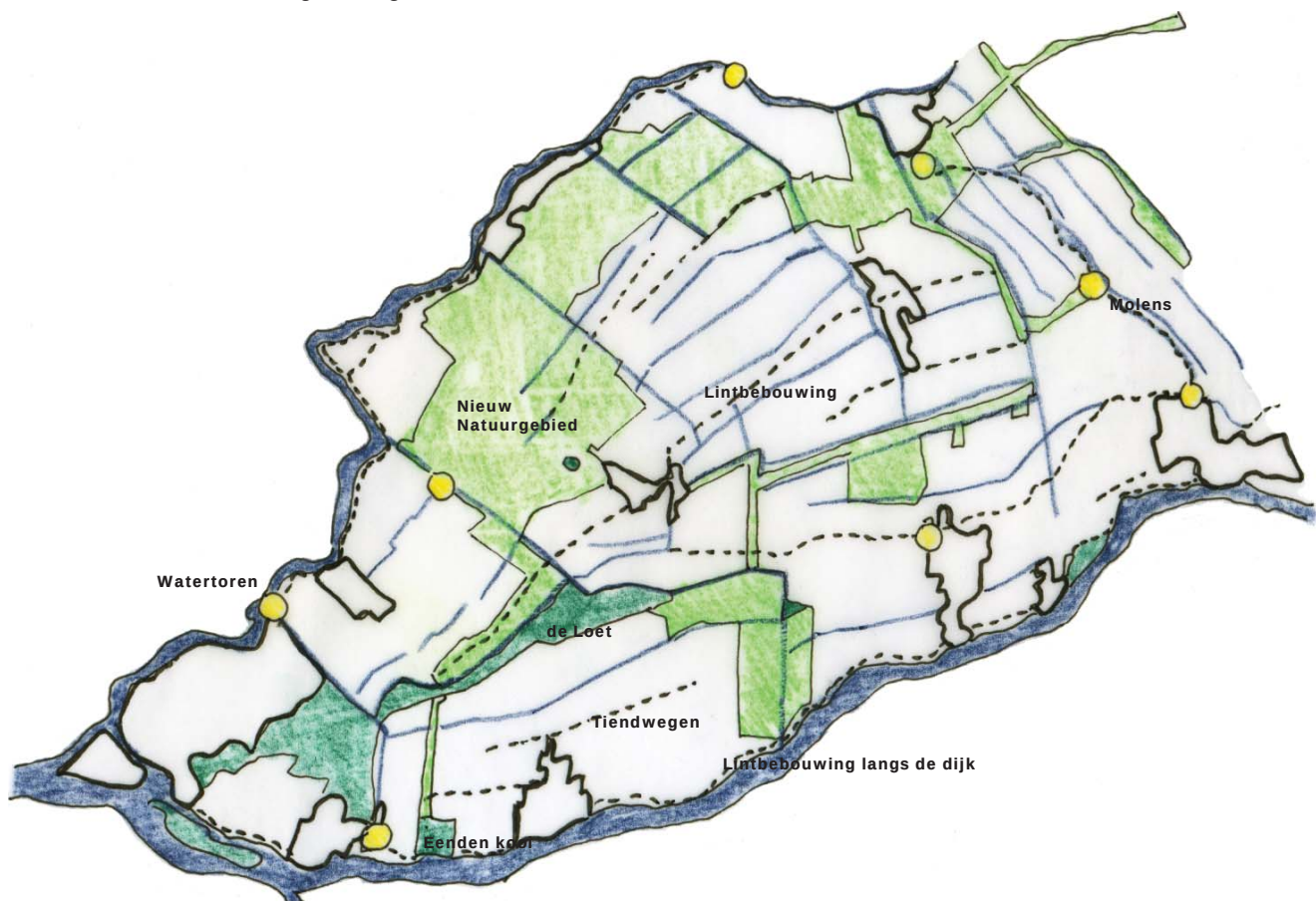

Fig. 7.1: Landschappelijke kwaliteiten Krimpenerwaard, Bij: auteur, Bron Oerlemans 1992 en structuurvisie K5 2009

Recreatienetwerk

- Plangrens
- (R) Knooppunt (brug of veer)
- Bestaande wandelpaden
- Bestaande fietsroutes
- - - - - Aan te leggen wandelpaden
- - - - - Aan te leggen fietsroutes
- ⚓ Realisering/uitbreiding jachthaven
- 🚶 Realisering afmeermogelijkheid

Concept januari 2009; in het integraal inrichtingsplan wordt het recreatienetwerk definitief afgestemd

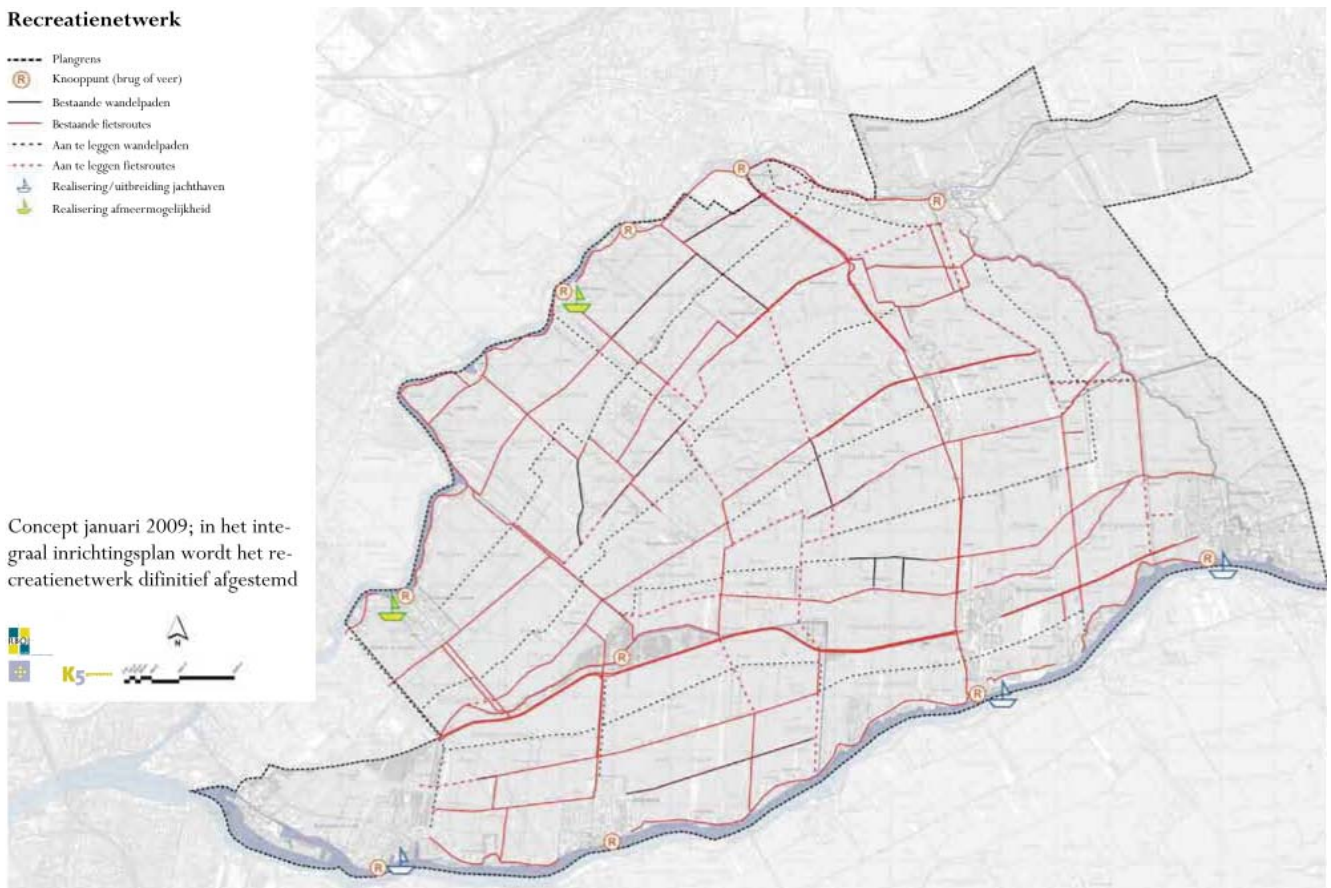

Fig. 7.2: Recreatie netwerk, Uit:structuurvisie K5 2009

In de structuurvisie van de K5 (2009) is een nieuw recreatief netwerk aangelegd. (zie fig. 7.2) Er zijn nieuwe wandel en fietspaden ontworpen die een aanvulling zijn op het bestaande netwerk. Ook wordt er aangegeven waar bestaande jachthavens kunnen worden uitgebreid en de relatie met de rivier kan worden versterkt. Daarnaast wordt er gezocht naar een uitbreiding van de bestaande recreatieve functies in het gebied. Momenteel is er een groot project bezig in de Krimpenerwaard het veenweidepact, onderdeel van de Groene ruggengraat, dat ook inzet op de ruimtelijke en functionele eisen van het landschap. De Groene ruggengraat is een groen verbinding die bestaande natuurgebieden aaneensluit en loopt van de Alblasserwaard tot de randmeren bij Noord-Holland. Bij het veenweidepact werken dertien overheden en maatschappelijke organisaties in de Krimpenerwaard samen om deze nieuwe groenverbinding te realiseren. De vijf speerpunten van het veenweidepact zijn als volgt: aanleg van nieuwe natuur; duurzaam waterbeheer en het tegengaan van bodemdaling; het versterken van de landbouw structuur; extra kansen voor toerisme en recreatie en als laatste het stimuleren van vernieuwend ondernemerschap.

Vanwege de complexiteit en omvang van deze opgave, heb ik ervoor gekozen om het versterken van de ruimtelijke en functionele kwaliteit van het landschap niet verder uit te werken. Daarnaast wordt er momenteel al veel aandacht aan besteedt in het veenweidepact en de structuurvisie van de K5 (2009). Daarom leek het mij nuttiger om mij te focussen op de andere aandachtspunten. Wel wil ik het belang van dit onderwerp in de context Krimp benadrukken. De keuze van een woning wordt ook bepaald vanuit de aantrekkelijkheid van het omliggende landschap en de functionele waarde daarvan. Hierbij moet niet de identiteit van het landschap verloren gaan, omdat dit meespeelt in de waardering van de omgeving en het samenhangsgevoel. (Steenbekkers, Simon, Vermeij & Spreeuw, 2008)

7. Analyse

7.2 Toegang tot het landschap

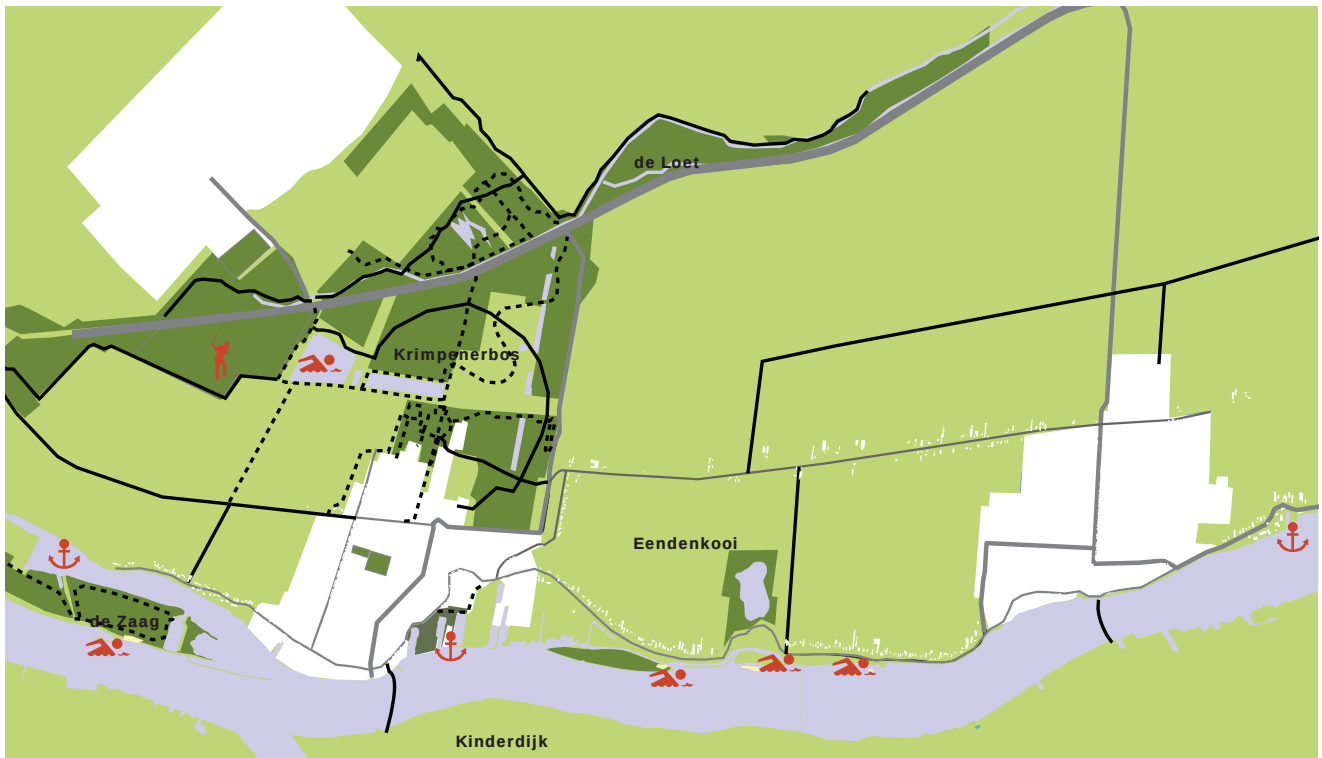

Fig. 7.3: Landschap rondom Nederlek, Bron: auteur

Het landschap rondom Lekkerkerk is een typisch agrarisch landschap. (Fig. 7.3) Je kunt nog steeds het zicht over de vlakke polder zien met aan de horizon een dorpje en daarbovenuit stekend de kerktoeren. Ook in het nieuwe landschapsplan van het veenweidepact blijft dit beeld bestaan. (Fig. 7.1) De oude Tiendwegen en de twee dijken vormen in beide dorpen de toegang naar het landschap. Rondom Krimpen aan de Lek is het beeld van de vlakke polder met aan de horizon een dorp wat versnipperd geraakt. Aan de westelijke rand op de Tiendweg vanaf Krimpen aan den IJssel bestaat dit beeld nog wel. Ten noordoosten is dit beeld verdwenen door de aanleg van het Krimpenerhout. (Fig. 7.3) In dit bos zijn veel recreatieve functies te vinden, zoals een golfbaan en zwemplas. Het bos staat in verbinding met het Loetbos, waar de mogelijkheid is om een kano of roeiboot te huren. In het Krimpenerhout zijn veel wandel en fietspaden aangelegd die in verbinding staan met de wijk Tiendweg Noord. Bovendien loopt er een fietspad, het wilgenpad, dwars door het dorp heen die alle buurten met het hout verbindt. Aan de westelijke kant van de wijk zijn er wel uitzichten over de polder, maar geen toegangswegen. (Fig. 7.4) De Bloemenbuurt ligt aan de westelijke rand van het dorp. Hier zijn ook alleen doorzichten naar de polder en geen toegangswegen. De schilderswijk in het oostelijk deel van het dorp, heeft geen verbinding met het landschap, terwijl het toch tegen het Krimpenerbos aanligt. Er is wel een verbinding met het buitendijksgebied, maar deze is erg slecht vormgegeven en veel mensen weten niet dat deze verbinding aanwezig is. Vanaf de dijk is het zicht op de rivier slecht, verwaarloost groen en bedrijfspanden belemmeren het uitzicht. Wel is de dijk niet erg druk, veel auto's nemen de provinciale weg als doorgaande weg en daardoor kan er goed over de dijk gefietst worden. Bij het oude haventje is er beperkt uitzicht over de rivier. Voor de verbinding naar de overkant van de rivier, waar de molens van kinderdijk zijn, is er een fietsveer. Deze ligt erg verscholen achter de huizen aan de dijk en is alleen via een smal steegje te bereiken. In Lekkerkerk is er vanuit de wijken zelf geen toegang tot het landschap. (Fig. 7.5) Wel zijn er veel randen die uitzicht hebben over de polder. Aan de oostzijde blokkeert het industrie gebied deze relatie. Lekkerkerk heeft een sterke verbinding met de rivier. Het oude centrum ligt met haar boulevard aan het water. Er zijn alleen geen strandjes of haven aanwezig die het mogelijk maken om het water op te gaan. Wel is er een fietsveer dat een verbinding maakt naar de overkant.

Tussen Lekkerkerk en Krimpen aan de Lek zijn er op verschillende plekken strandjes aanwezig, maar deze zijn vaak erg klein. Ook is de haven in Krimpen aan de Lek verscholen achter het groen.

Verder ligt er tussen beide dorpen een oude eendenkooi. Deze is eigendom van het Zuid- Hollands landschap en komt in het nieuwe plan in verbinding te staan met het bestaande fietsroutenetwerk en het nieuwe natuurgebied van het veenweidepact.

Fig. 7.4: Toegang tot het Landschap in Krimpen aan de Lek, Bron: auteur

Fig. 7.5: toegang tot het Landschap in Lekkerkerk, Bron: auteur

7. Analyse

7.3 Aanwezig groen

Fig. 7.6: groene ruimte

Fig. 7.7: Schapenwei

Fig 7.8: Wilgenpad

In figuur 7.4 en 7.5 is het openbaar groen in beide dorpen weergegeven. Krimpen aan de Lek heeft nog relatief veel groen in haar dorpskern. Vooral het buitendijkse gebied is groot en het park aansluitend bij het centrum. Er loopt een groen fietspad door het dorp heen, het wilgenpad Fig. 7.8, dat de verbinding legt met het Krimpenerhout. De functie van het groen is echter niet overal even goed uitgevoerd. Zo wordt het buitendijkse gebied bijna niet benut, terwijl dit gebied mooie uitkijkpunten over de rivier heeft. Het park is vooral leuk om langs te wandelen, maar heeft verder geen functie. In de wijk Tiendweg noord is het groen beter aangelegd. Er is een sportveldje voor kinderen naast de sporthal, een moestuin en een schapenwei (Fig. 7.7) die midden in de wijk liggen. Ten noorden van de beroepenbuurt is een voetbalveldje waar kinderen kunnen ballen en tevens versterken deze gebieden het dorps karakter van de wijk. In de bloemen en beroepenbuurt is vrijwel geen openbaar groen aanwezig.

Fig. 7.9: groene ruimte

Fig. 7.10: Singel in Lekkerkerk

Fig 7.11: Lege openbare ruimte

Lekkerkerk heeft een groen park in haar centrum liggen, met daarin een trapveldje en een grote speeltuin. Door de wijken in het westen van Lekkerkerk lopen brede singels, die de wijk een groene uitstraling geven. Er kan echter niet overal langs deze singels worden gewandeld (7.10). Dit geldt ook voor de singel onderaan de dijk. Hier staan enkele huizen langs, maar er ligt geen wandelpad naast. Het waaltje ten oosten van Lekkerkerk is alleen toegankelijk vanaf de dijk. Het overgebleven openbaar groen bestaat vooral uit bomenrijen en randgroen. Daarnaast zijn er veel groene ruimtes weggestopt achter bebouwing. Zo is er in het oude centrum een pleintje waar niemand gebruik van maakt en een erg onverzorgde indruk geeft (Fig 7.11)

Fig. 7.12: syntaxmethode van Akkelies van Nes, Bij: auteur

7.4 Bereikbaarheid

Om de bereikbaarheid en de positie van straten en wijken ten opzichte van de het dorp in beeld te brengen heb ik gebruik gemaakt van de syntax methode van Akkies van Nes (Fig. 7.12). Hierbij krijgt de hoofdonthutingsweg van het dorp een rode kleur en krijgt elke straat die een aftakking daarvan is een oranje kleur. Zo gaat het steeds verder en wordt duidelijk hoeveel afslagen er nodig zijn om een bepaalde straat of buurt te bereiken. In Krimpen aan de Lek hebben meer wijken dan in Lekkerkerk een afgelegen positie in het dorp. Dit komt door de gridstructuur van Lekkerkerk waarbij vrijwel iedere straat snel te bereiken is. In Krimpen aan de Lek is de structuur van het dorp veel gefragmenteerder. Dit kan een positieve of negatieve invloed hebben op de wijken. In een afgelegen wijk rijdt er maar weinig doorgaand verkeer door de wijk, wat het mogelijk maakt om op straat te spelen. Er is echter wel weinig levendigheid, wat verloedering en een gebrek aan sociale controle kan veroorzaken. (Bijlage sociaal veilig ontwerpen.) In Fig 7.13 en 7.14 is een onderverdeling gemaakt voor de dorpen krimpen aan de Lek en Lekkerkerk in de besloten wijken en de wijken die snel te bereiken zijn.

Fig. 7.13: Bouwtechnische kwaliteit woningen Krimpen aan de Lek Bij: auteur

7.5 Bouwtechnische kwaliteit woning

Voor de kwaliteit van de woningen waren er alleen gegevens bekend van het huurwoningbestand in Krimpen aan de Lek. Met behulp van het rapport 'strategisch voorraadbeleid 2010 van Quawonen' wordt per woningblok de kwaliteit, grootte en geschiktheid voor ouderen van de woning beschreven. Na overleg met een onderhoudsman werkend bij de woningcorporatie heb ik met deze gegevens conclusies getrokken over de kwaliteit van de woningen in Krimpen aan de Lek en vervolgens in figuur 7.13 weergegeven.

De woningen in de beroepenbuurt zijn van een slechte kwaliteit en erg klein. De woningen in bloemenbuurt en de schilderswijk zijn ruim en nog in een goede staat. De flatjes in het centrum zijn verouderd en voldoen niet meer aan de thermische eisen van tegenwoordig. Verder zijn ze nog niet aangepast aan de eisen voor senioren. Aan de oude schoolstraat staan twee type woningen. De tweeondereenkappers zijn ruim, maar niet meer in een goede staat. De woningen aan de overkant zijn erg klein en voldoen ook niet meer aan de eisen van tegenwoordig. De appartementen aan de Tiendweg en in het noorden van de bloemenbuurt zijn van voldoende grootte en kwaliteit. De huurwoningen in de wijk Tiendweg Noord zijn groot en voldoen aan de thermische eisen.

7. Analyse

7.6 Bouwperiode en architectuur

Fig. 7.14: Datering bebouwing Krimpen aan de Lek, Bij: auteur

Krimpen aan de Lek heeft een hele diverse architectuur. De oudste woningen zijn te vinden langs het dijklint. (Rij 1, rechts) hier zijn de duurdere woningen uit die tijd rijk gedetailleerd, maar ook de minder duurdere woningen hebben elk hun eigen identiteit, geen een woning is identiek. Ditzelfde geldt voor de woningen die tot 1936 zijn gebouwd in het binnendijkse gebied. (rij 2) Aan deze woningen is vaak veel aandacht besteed en hebben een rijke detaillering. Op de plaats van gesloopte oude dijk woningen zijn vaak dure moderne woningen komen te staan van hoge kwaliteit (Rij 1, links), vanwege de mooie locatie. Ook in andere delen van het dorp is de architectuur op betere locaties, bijvoorbeeld aan de randen van het dorp hoger van kwaliteit (rij 6, links). Vooral de architectuur van de woningen die in de wederopbouwjaren zijn gebouwd en niet aan de randen van het dorp liggen, hebben een armoedige uitstraling (rij 3 en 4). Vaak heel eentonig en gebruik van goedkope materialen. De vooroorlogse wijken (rij 2) en de meer recentelijk gebouwde appartementen (rij 6, rechts) zijn van hogere kwaliteit.

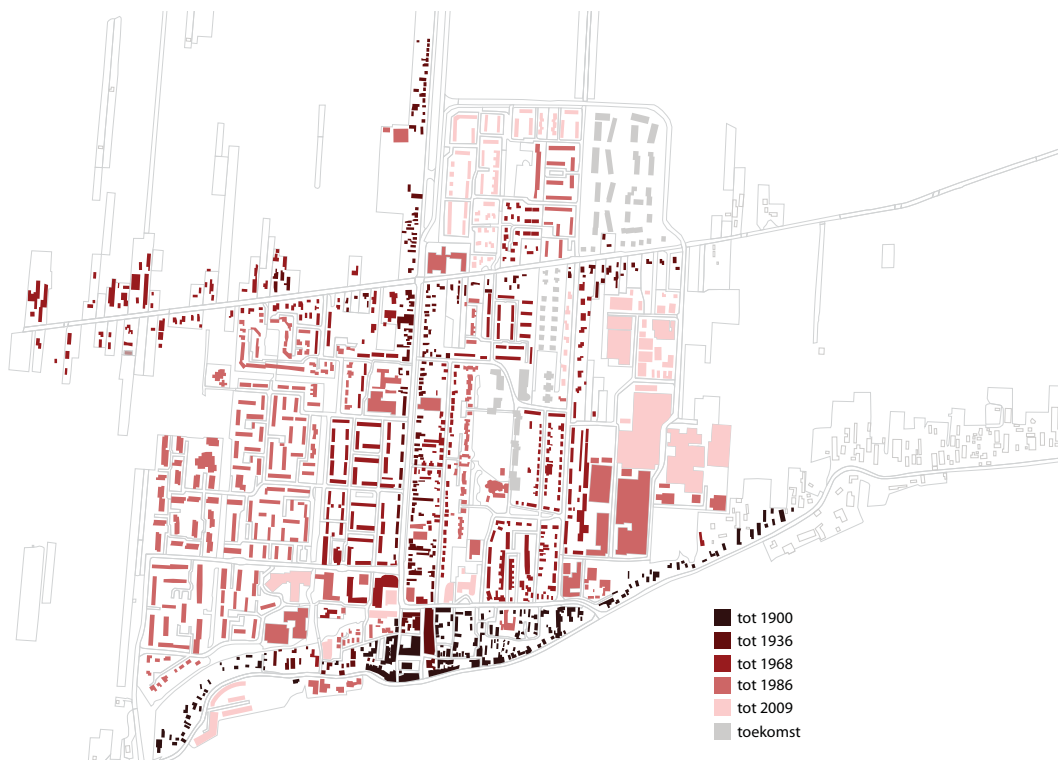
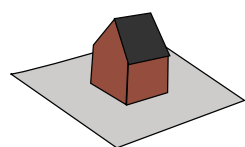

Fig. 7.15: Datering bebouwing Lekkerkerk, Bij: auteur

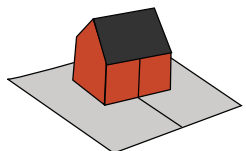
Lekkerkerk heeft nog veel oude woningen in haar bezit. Ook voor deze woningen geldt, dat niet een identiek is en ze rijk gedetailleerd zijn. (rij1) De woningen uit de wederopbouw wijken zijn het minst aantrekkelijk. Goedkoop materiaalgebruik en de vele drive inwoningen en woningen met garages grenzend aan de openbare weg zorgen voor een onvriendelijk straatbeeld. Veel van deze woningen zijn in het westelijk deel van Lekkerkerk te vinden. (rij2) Verder zijn er veel rijwoningen met identieke architectuur en weinig variatie. Lekkerkerk heeft vrijwel geen nieuwbouw woningen met een betere architectuur in de dorpskern, omdat de meer welgestelde inwoners vaak oude panden opknappen of nieuw bouwen langs de oude linten (tiendweg en de dijk). De nieuwe wijk ten noorden van de Tiendweg gebouwd voor 2008 kent wat meer variatie. Opvallend is dat hier niet de woningen met uitzicht over de polder het meest luxe zijn, maar de woningen in het midden van de wijk.

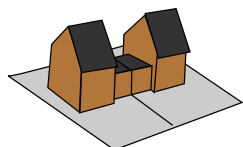
7. Analyse

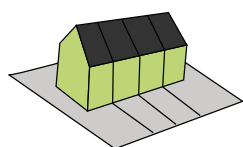
Vrijstaand

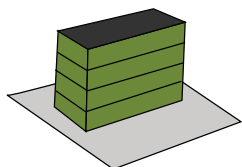
2 onder een kap

geschakeld

rijwoningen

appartement

Fig. 7.16: Type woningen in Krimpen aan de Lek, Bij: auteur

Fig. 7.17: Type woningen in Lekkerkerk, Bij: auteur

7.7 Woningtype

Het grootste deel van de woningvoorraad in Krimpen aan de Lek en Lekkerkerk bestaat uit eengezinswoningen en dan voornamelijk rijwoningen, in lichtgroen aangegeven in figuur 7.16 en 7.17. De vrijstaande woningen en twee onderen kappers staan vaak aan de rand van het dorp of zijn in de vooroorlogse jaren gebouwd aan de oude linten. Er zijn relatief weinig appartementen, de meeste daarvan staan in het centrum. Zij zijn de laatste jaren gebouwd en zijn een gevolg van de verdichting die plaats vindt ten gevolge van het contourenbeleid.

7.8 Ruimte door wegvallen van voorzieningen

Tenslotte zal er in het dorp ruimte vrijkomen door het onttrekken van voorzieningen uit de beide dorpen. In figuur 7.18 en 7.19 zijn voor beide dorpen met rood de voorzieningen aangegeven die wegvallen uit het dorp en de nieuwe ruimte die daarvoor ontstaat. In het groen zijn de voorzieningen aangegeven die blijven bestaan.

Fig. 7.18: Het verdwijnen van Voorzieningen uit Krimpen aan de Lek, Bij: auteur

Fig. 7.19: het verdwijnen van voorzieningen uit Lekkerkerk, Bij: auteur

8. Conclusies Analyse en Opgave

8. Conclusies Analyse en Opgave

8.1 Vast en flexibel ontwerp:

Bij krimp is het erg lastig om te voorspellen waar leegstand zal gaan ontstaan. Vele factoren, waar stedenbouwkundige geen invloed op hebben, beïnvloeden de woonwensen. De economische situatie van de bevolking, de Politieke besluitvorming en sociaal culturele ontwikkelingen (Dam, Groot & Verwest 2006). Stedenbouwkundige plannen en dan voornamelijk in krimpgebieden vragen dan ook om een flexibele aanpak. Het is echter wel belangrijk dat ingrepen aansluiten bij de bestaande stedelijke structuur en toegepast zijn op de locatie. Daarom is er voor de hoofdstructuur en de belangrijkste openbare ruimtes een vast ontwerp gemaakt. Op wijkniveau zijn er voor de minder aantrekkelijke woonwijken verschillende varianten gemaakt om de kwaliteit van de woningen te verbeteren. Afhankelijk van de veranderende omstandigheden kan worden gekozen voor een bepaalde variant. Een van de belangrijkste opgaven voor beide dorpen is de relatie tussen de rivier, het binnendijksgebied en het omliggende landschap te herstellen. Beide helpen mee om de historische en landelijke identiteit van het dorp te versterken. Dorpen met mooie natuur en een historische uitstraling trekken een meer welgestelde bevolking aan, die zich betrokken voelt bij de omgeving (Vermeij & Mollenhorst 2008).

Een functie voor de openbare ruimte:

Beide dorpen hebben 'verborgen kwaliteiten' in hun bezit, door deze kwaliteiten meer onderdeel te maken van de hoofdstructuur van het dorp, zal de identiteit van het dorp verbeteren. Er zal een aaneenschakeling van groene ruimtes en aantrekkelijke bebouwing aan elkaar worden gekoppeld, die aansluit bij het omliggende landschap. (afbeelding 8.1 en 8.2) Belangrijk bij de invulling van deze nieuwe groenstructuur is dat deze een functie krijgt. Geen open leeg grasveld of prikkelsbosjes waar niemand iets mee kan. In het televisieprogramma tegenlicht, aflevering 'Krimpen aan de Maas', waren nieuwe groene ruimtes te zien in het dorpshart van Kerkrade. Blokken arbeiderswoningen zijn gesloopt en daarvoor in de plaats is een groen grasveld teruggekomen. Het grasveld maakte een levenloze indruk en de spreker gaf aan dat met de sloop van deze woningen het hart van het dorp was verdwenen. Dit voorbeeld leert ons dat het belangrijk is om een functie te geven aan de openbare ruimte, zodat deze ook echt een meerwaarde krijgt voor de inwoners van het dorp. 'In het geprivatiseerde boerenland lijken kansen te liggen om ruimten in te richten vanuit het uitgangspunt van nieuwe collectiviteit; te denken valt aan gedeelde moestuinen, bloementuinen en speeltuinen.' (Engbersen en Uytterlinde 2005, p.36) Deze moestuinen kunnen worden gecombineerd met de opkomende vergrijzing in dorpen. Volgens zorgmanager Joke van Straaten zijn er momenteel problemen om de bestaande ouderen een geschikte daginvulling te geven. De ouderen, die vaak boer of schipper zijn geweest, willen graag met hun handen bezig zijn en hebben vaak liefde voor dieren en de natuur. Voorbeelden van activiteiten zijn, moestuinen, onderhoud van een natuurspeeltuin of kinderboerderij. Ouderen kunnen op deze manier genieten van de natuur. Tegelijkertijd wordt met deze activiteiten de dorps uitstraling van het dorp versterkt en er is een voorziening voor kinderen in het dorp bijgekomen.

Andere activiteiten die de leefbaarheid van het dorp kunnen verhogen benoemen Engbersen en Uytterlinde (2005) op pagina 35. Zij wijzen erop dat dorpsheid ook ruimte vraagt om op het eigen erf te prutsen en 'te klooiën aan een boot of iets anders'. Zo zouden er in dorpen plekken kunnen worden aangewezen, waar men kan knutselen aan hun auto, vouwwagen, caravan of zeilboot. Ook weilanden in het midden van de wijk waar mensen hun paard, kippen, geit of schapen neerzetten zouden zeer geschikt zijn. Dieren waar zij in hun eigen tuin niet voldoende ruimte voor hebben. Maar nu in hun gezamenlijke weiland wel. Er zal een rommelig, maar wel heel dorps beeld ontstaan. Bovendien zorgen deze activiteiten voor meer sociale samenhang in de wijk (van de Meer e.a. 2008) en zullen de bewoners zelf meer verantwoordelijk zijn voor het onderhoud van de openbare ruimte.

Fig. 8.1: Toegang tot het landschap

Fig. 8.2: Strandje langs de rivier

Fig. 8.3: Kinderboerderij onderhouden bij ouderen

Fig. 8.4: Spontane speelplekken

Fig. 8.5: Volkstuinen

Fig. 8.6: Pluktuinen

Fig. 8.7: Natuurspeeltuin

Fig. 8.8: Boomgaard

Fig. 8.9: klusruimte

Fig. 8.10: Caravan en autostalling

8. Conclusie Analyse en Opgave_Lekkerkerk

Fig. 8.11: Verborgen kwaliteiten Lekkerkerk, Bij: auteur

Fig. 8.12: Gridstructuur Lekkerkerk

8.3 Lekkerkerk

In figuur 8.11 zijn de kwaliteiten van Lekkerkerk aangegeven. Door de groene parken en singels aan elkaar te koppelen ontstaat er een groene route waarlangs men kan fietsen of wandelen in het dorp zelf. (Fig 8.13) Bovendien heeft een groter aaneengesloten groengebied een gunstig effect op de aanwezige biodiversiteit. Deze groene paden moeten vervolgens aangesloten worden op wandel en fietspaden die toegang geven tot de polder. Voor het verbinden van de losse groene gebieden in het dorp wordt de ruimte gebruikt die is ontstaan door het wegvallen van voorzieningen (Fig. 8.14). Daarnaast moeten er op sommige plaatsen woningen worden gesloopt om de verbinding mogelijk te maken. Er wordt zoveel mogelijk geprobeerd, woningen uit de minst aantrekkelijke woningvoorraad te slopen. Niet alleen de groene gebieden, maar ook de oude linten van de kerkweg en de Tiendweg dragen bij aan een aantrekkelijk dorpsbeeld met een historisch karakter. Lekkerkerk bestaat uit een gridstructuur en heeft daardoor maar weinig buurten die heel geïsoleerd liggen. De straten van het oostelijk deel hebben een heel andere richting dan de straten in het westelijk deel. De kerkweg maakt hierdoor een tweedeling tussen beide dorpsdelen. De nieuwe groenstructuur moet beide delen weer aan elkaar verbinden, zodat men gemakkelijk van elkaars kwaliteiten gebruik kan gaan maken. Ditzelfde geldt voor de wijk ten noorden van de Tiendweg. Daarnaast moet het nieuwe centrum beter aansluiten bij het oude centrum aan het water. Hier zal de nieuwe voorzieningen boot gaan aanleggen. Vooral voor de boot is het belangrijk dat deze goed toegankelijk is vanaf het centrum. Op de plek van het raadhuisplein zal alles bij elkaar komen, de nieuwe verbinding tussen het oude en nieuwe centrum, de zorgzone en de kerkweg en tenslotte het groengebied onderaan de dijk met het groene park van Lekkerkerk.

Fig. 8.13: Opgave Lekkerkerk, Bij: auteur

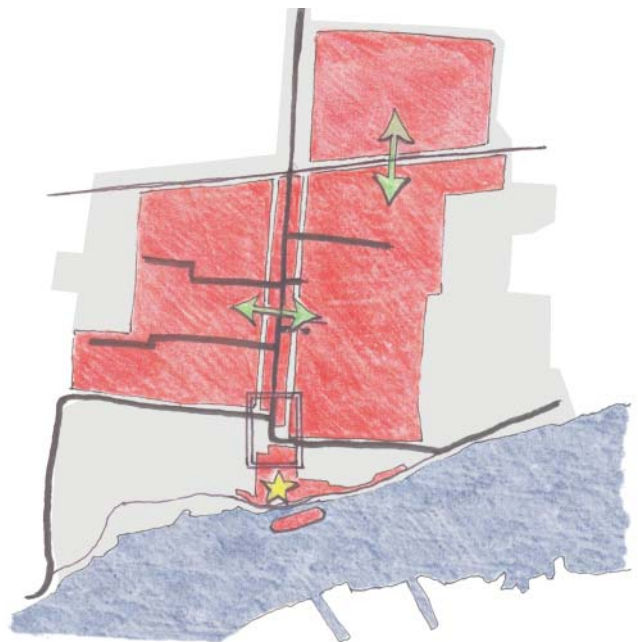

Fig. 8.14: Opgave Lekkerkerk, Bij: auteur

Fig. 8.15: Toegang tot oude centrum

Fig. 8.16: Gebouw Rabobank

Fig. 8.17: Oude situatie Lekkerkerk, Bij: auteur

Centrum Lekkerkerk

In Lekkerkerk ligt het nieuwe centrum van het dorp op de plek waar de hoofdstraat, de kerkweg, afbuigt om het oude dorpscentrum heen. Wanneer je de kerkweg oprijdt ben je er niet van bewust dat daarachter het oude historische centrum ligt (afb.). Het fietspad wordt halverwege onderbroken en de parkeerplaatsen aan beide zijde geven de toegang tot het centrum een rommelig beeld. Een boom blokkeert het uitzicht op de oude kerk en de Rabobank blokkeert het zicht op het oude gemeentehuis. Terwijl het oude centrum voor een groot deel bepalend is voor de identiteit van Lekkerkerk, het was vroeger de levensader van het dorp.

De Rabobank heeft aangegeven uit het dorp te willen verdwijnen, zoals eerder beschreven neemt deze bank een prominente plek in op het raadhuisplein. De bebouwing staat hier heel dicht op elkaar waardoor er in het midden van het centrum geen fijne verblijfsruimte aanwezig is waar de zon schijnt. Het parkeerterrein ligt op een achteraf plekje langs de sloot. Op deze plek moet de groene route langs de sloot gaan beginnen. Het beeld van geparkeerde auto's, achterkanten van winkels en een patatzaak geven geen uitnodigend beeld.

Vanaf de boulevard is er een schitterend uitzicht over de Lek. Toch is het geen fijne verblijfsplek. Het straatbeeld wordt verziekt door geparkeerde auto's en doordat het een tweebaansweg is blijft er haast geen ruimte over voor een voetpad, bankjes of een terras aan het water voor de cafeetjes. Het profiel van de boulevard bestaat uit een betonnen keermuur die het dorp beschermt tegen overstromingen bij hoog water.

Fig. 8.18: De voorstraat in Lekkerkerk

Fig. 8.19: Oude situatie Kerkweg, Bij: auteur

8. Conclusie Analyse en Opgave

Fig. 8.20: Parkeerplaats

Fig. 8.21: Toekomstige situatie Lekkerkerk, Bij: auteur

Het Raadhuisplein

Door het gebouw van de Rabobank te slopen ontstaat er een zonnig plein en ruimte om in het centrum je auto te parkeren. Door hier te parkeren ontstaat er meer levendigheid op het plein. Het plein wordt dan de entree waarvandaan men zich in alle richtingen kan verplaatsen. Het oude centrum, met de kerk en de boulevard zal meer als een echte verblijfsruimte worden ingericht. Hier komen de cafeetjes en bankjes, de meer toeristische en recreatieve functies. De parkeergelegenheid op het nieuwe Raadhuisplein moet er wel aantrekkelijk uit komen te zien. Om de geparkeerde auto's komt een brede heg en na elke twee parkeerplaatsen komt er een grote boom te staan, zoals in figuur 8.20. Aan de noordelijke rand van het plein zal door de bouw van appartementen voor ouderen een aantrekkelijker en meer levendig plein ontstaan. Bovendien krijgen de woningen hun oriëntatie op het zuiden en een locatie dichtbij alle voorzieningen. Omdat de relatie tussen het nieuwe centrum en het oude erg zwak is, zal de richting zoveel mogelijk gestuurd worden naar het oude centrum. Het verdwijnen van de Rabobank zorgt voor een duidelijkere zichtlijn vanaf de kerkweg en er lopen nu vanaf het plein twee wegen in de richting van het oude centrum. Het fietspad wordt niet langer onderbroken, maar doorgetrokken naar het oude centrum en wordt begeleid met een bomenrij. De zichtlijn in fig. 8.22 zal dan ontstaan. Het profiel van de kerkweg zal veranderen. (fig. 8.23) Auto's parkeren aan de oostelijke kant van de weg op het eigen erf en de andere parkeerplaatsen komen allemaal aan de westelijke kant. Hierdoor ontstaat er een rustiger beeld en een duidelijkere zichtlijn. In het westen van het Raadhuisplein ligt de supermarkt en de rest van de winkels. Ten zuidwesten wordt de doorgang naar het achtergelegen gebied vergroot. De kleine waterstroom op het plein is een aankondiging van het nieuwe groene wandelpad langs de sloot onderaan de dijk. De water stroom zal worden ingericht met riet en stapstenen, waar kinderen terwijl hun ouders boodschappen doen kunnen spelen. In het noord oosten van het plein komt een pad naar het grootste park van Lekkerkerk. Wanneer het gemeentehuis verdwijnt komt daar veel ruimte vrij en kan de verbinding naar het park worden gemaakt.

Fig. 8.22: Nieuwe zichtlijn kerkweg, Bij: auteur

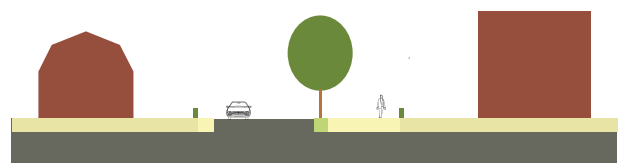

Fig. 8.23: dsn A, Bij: auteur

Fig. 8.24: Boulevard met wandelpromenade, Bij:auteur

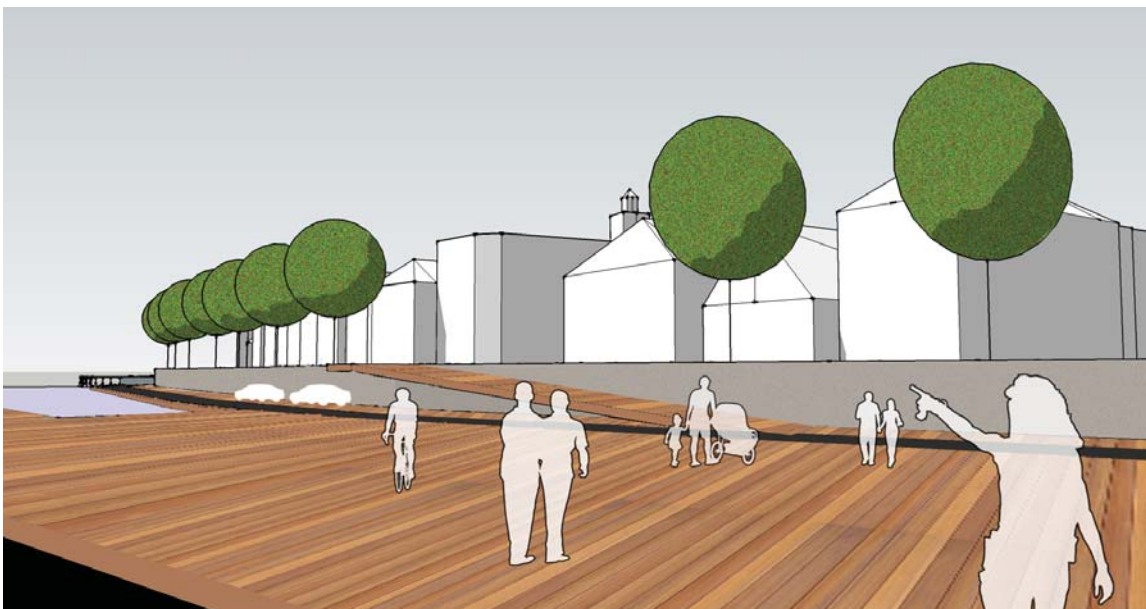

Fig. 8.25: Stijger voor aanlegplaats boot en parkeren van de auto, Bij:auteur

Boulevard:

Om meer ruimte te creëren voor terrasjes en een wandelpad langs de rivier veranderd de dijk van een tweebaansweg met parkeerplaatsen in een eenbaansweg, vergelijkbaar met de boulevard in Vlissingen. (Fig. 8.24) Aan de buitenkant van de dijk, achter de keermuur komt een ponton met een rijbaan en parkeerplaatsen. De geparkeerde auto's zijn zo niet meer te zien vanaf de dijk. Het ponton beweegt mee met de veranderlijke waterstand en is tegelijkertijd de aanmeerplek voor de voorzieningenboot en het fietsveer (figuur 8.25). Om de boulevard nog wat meer body te geven worden er langs de gehele boulevard bomen geplaatst. De toegang tot het ponton heeft een lichte helling, zodat deze ook voor rolstoelen en rollators begaanbaar is. Wat erg belangrijk is voor een publieke functie als de voorzieningenboot.

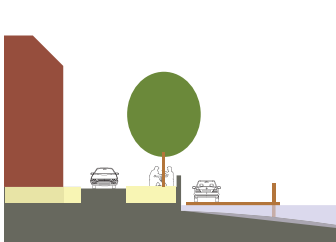

Fig. 8.26: dsn A, Bij:auteur

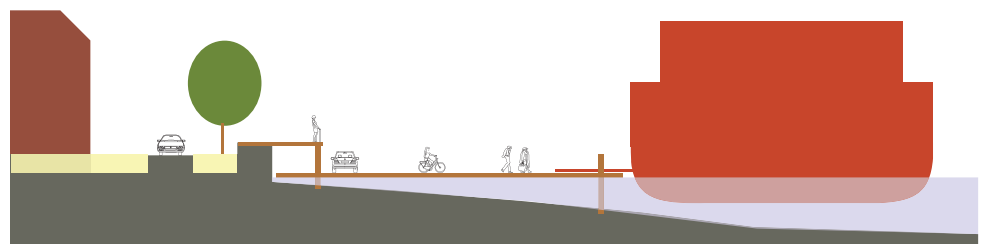

Fig. 8.27: Toekomstige situatie Lekkerkerk, Bij:auteur

8. Conclusie Analyse en Opgave_Krimpen aan de Lek

Fig. 8.28: Verborgene kwaliteiten Krimpen aan de Lek, Bij: auteur

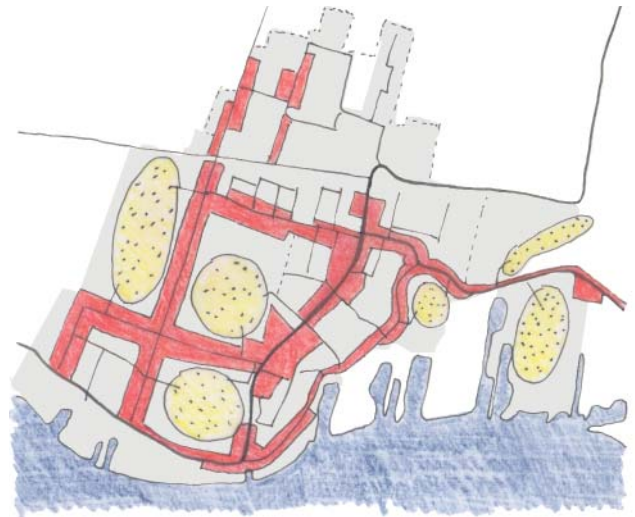

Fig. 8.29: Fragmentatie Krimpen aan de Lek, Bij: auteur

8.4 Krimpen aan de Lek

In Krimpen aan de Lek zijn de oude schoolstraat en het lint langs de dijk ter hoogte van het oude IHC terrein één van de kwaliteiten van het dorp. Er staan historische woningen, niet één is identiek. Zij stralen de geschiedenis van het dorp uit. Ook het buitendijkse gebied, wat veel kansen biedt, zal in de nieuwe hoofdstructuur worden opgenomen. (Fig. 8.28) De hoofdopgave bestaat uit de verschillende lagen van Krimpen aan de Lek aan elkaar te verbinden. (Fig. 8.30) Door de gefragmenteerde opbouw van Krimpen aan de Lek vergt deze verbinding meer aandacht dan in Lekkerkerk. (Fig. 8.29) Daarom is de keuze gemaakt om Krimpen aan de Lek verder uit te werken dan Lekkerkerk. Bovendien is de woningvoorraad in Krimpen aan de Lek in een slechtere staat dan die in Lekkerkerk en heeft Krimpen aan de Lek ruimte aan de buitenkant van de dijk om de relatie met het water te intensiveren door het vrijkomen van het IHC terrein.

De andere opgaven bestaan uit het verbinden van de zorgzone en de centrumzone. In de huidige situatie, veroorzaakt een kwalitatief slechte wijk met jaren 60 architectuur voor een scheiding tussen beide gebieden. (Fig 8.13)

In de nieuwe hoofdstructuur van Krimpen aan de Lek (Fig. 8.32) zijn er verschillende connecties te onderscheiden. Het buitendijks gebied wordt verbonden door een stijger dat over de dijk loopt en doorgaat tot aan de waterkant. Deze verbinding wordt gemarkeerd door de oude IHC loods, die als een soort terminal dienst doet. Onderaan de dijk komt een openbaar park dat het centrum met de zorgzone verbindt. Vanuit daar loopt het pad naar de overkant van de hoofdstraat naar het nieuwe park bij het centrum. Daar krijgt het een verbinding naar de oude Schoolstraat, vervolgt zijn weg naar de woonwijk Tiendweg Noord. En wordt daar doorgetrokken naar het Krimpenerbos tot aan de rotonde van N210 bij Krimpen aan den IJssel. De verbinding rivier, dijk, woonwijk, omliggend landschap is nu een feit.

De secundaire groenverbinding loopt van het buitendijkse bos over de dijk naar het oostelijke deel van Krimpen aan de Lek. Het pad loopt langs de Schilderswijk, vervolgens er doorheen en maakt dan een aftakking naar het

Fig. 8.30: Opdeling verschillende type wijken, Bij: auteur

Fig. 8.31: Opsplitsing zorg en centrumzone, Bij: auteur

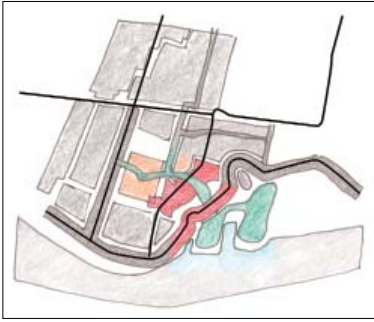
- wild groen
- centrum groen
- groene route
- optioneel groen ter verbetering woonwijk

Fig. 8.32: Hoofdstructuur Krimpen aan de Lek

Voor de wijken van Krimpen aan de Lek zijn verschillende varianten uitgewerkt, in de kaart is met lichtgroen het openbaar groen aangegeven dat afhankelijk van welke variant wordt toegepast aangelegd wordt. Dit wordt verder toegelicht in Hoofdstuk 9: Mogelijke interventies op buurtniveau.

8. Conclusie Analyse en Opgave

Buitendijks gebied

Verder ingezoomd zien we dat er verschillende type woongebieden moeten worden doorkruist. Als eerste het buitendijkse gebied. Dit oude IHC terrein is onderdeel van de geschiedenis van het dorp. Veel inwoners werkten vroeger bij dit bedrijf. De bedrijfshal van IHC is een echte landmark en symbool voor de economische activiteiten die zich jarenlang rond de rivier hebben afgespeeld. In het buitendijkse gebied ligt een haventje dat nu niet zichtbaar is vanaf de dijk, terwijl het wel voor levendigheid zorgt en veel mensen het leuk vinden om langs een haventje te wandelen. Door de haven open te breken, ontstaat er voldoende ruimte om de voorzieningenboot aan te laten meren en komt er weer zicht op de haven. Ook zal de fietsveerpont verplaats worden naar deze locatie. Door het strippen van de oude IHC hal zal weer een open relatie naar de haven ontstaan. Uit Fig.8.38 blijkt dat wanneer de boot er ligt dit te zien is vanaf de dijk. De kale constructie van de oude IHC hal werkt als een markeringspunt van de aanmeerplaats van de boot, het werkt als een soort terminal. Om de dijk en het stijger vloeiender in elkaar over te laten lopen krijgen beide hetzelfde type bestrating. Auto's die over de dijk rijden zullen hierdoor tegelijkertijd wat vaart minderen, aangezien zij zich er dan veel duidelijker van bewust zijn dat zij een centrumzone binnen rijden. Onderaan de dijk zit een kleine fietsenmaker. Deze fietsenmaker kan worden verplaats naar boven aan de dijk en daar een ruimte krijgen in de oude IHC hal om daar ook fietsen te verhuren. Vlakbij het fietsveer met toegang tot de molens van kinderdijk en uitzicht over de rivier kan een nieuw recreatief knooppunt ontstaan. Er is ruimte om auto's te parkeren, zodat mensen een fiets kunnen huren en daarvandaan de Krimpenerwaard en Alblasserwaard in fietsen. Er komt op de hoek van de het terrein met uitzicht over de rivier een klein hotelletje. De oude loods op de hoek van het terrein krijgt functie als klushal of caravan stalling, net waar het meeste vraag naar is. Hier kunnen mensen dan tegen een zeer laag tarief aan hun auto, boot of caravan klussen. Aan de overkant van de haven bij het wat rustigere groen gebied is ruimte voor een strandje aan de rivier. Waar in de zomer kan worden gezommen, de hond uitgelaten en gezond.

Fig. 8.32: Fotos Buitendijksgebied

Nieuwe situatie

Fig. 8.33: Oude situatie, Bij: auteur

Fig. 8.34: Nieuwe situatie, Bij: auteur

8. Conclusie Analyse en Opgave

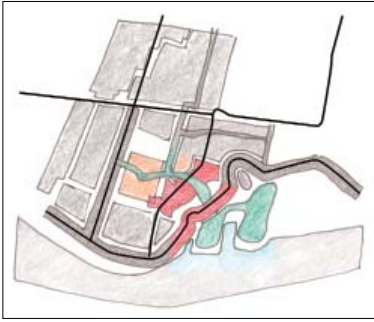

Fig. 8.35: Kinderboerderij door ouderen voor kinderen.

Kinderboerderij:

De volgende laag die moet worden doorkruist is het dijklint. Ter hoogte van de IHC hal staan veel oude huisjes aan de onderkant van de dijk. Om een toegang te maken naar het beneden gebied moet er een flauwe helling komen die ook begaanbaar is voor minder valide. Hiervoor is wel aardig wat ruimte nodig, er zal een rijtje van vier hele kleine oude huisjes worden gesloopt om de doorgang mogelijk te maken. Langs de opgang naar de dijk worden bomen geplaatst om een scheiding te maken tussen de privétuinen van de woningen en het openbaar pad. De twee auto-verbindingen naar de dijk toe moeten ook goed worden vormgegeven. De Jacob Catsstraat wordt begeleid door het pas gebouwde appartementencomplex voor ouderen. Deze vormt een goed en duidelijk profiel. De andere verbinding is momenteel nog een langzaam verkeer route, maar zal veranderen in een autoverbinding die doorloopt tot het buitendijks gebied. Hierlangs zal een nieuwe gebouw gebouwd worden die de weg duidelijker vormgeeft. Zo wordt ook het verschil in de openheid van het park en de gesloten wand daar rondom duidelijker.

Achter de dijk liggen enkele oude bedrijfshallen, met een zeer onaantrekkelijke architectuur en kleine rijtjeswoningen die aan de achterkant met hun schuttingen grenzen aan de openbare weg. (Fig 8.36) De oude bedrijfshallen en rijwoningen worden gesloopt. Hiervoor in de plaats komt een kinderboerderij met een vijver waar allerlei verschillende soorten watervogels komen. Op de kaarten van 1900 is op deze zelfde plek een waaltje onderaan de dijk weergegeven. Vanwege de centrale ligging in het dorp en de nabijheid van de Dertienhuizen leek dit de ideale locatie voor een kinderboerderij. Ouderen uit de dertienhuizen kunnen de kinderboerderij als dagactiviteit onderhouden. Vanuit de kinderboerderij heeft men zicht op de achterkanten van de lintbebouwing langs de dijk. Dit geeft een wat rommelig beeld. Als scheiding zijn er verschillende soorten bomen gepland die dit uitzicht doen verdwijnen. (Fig 8.39) De oude IHC hal tornt nog net boven de huizen uit en werkt als markeringspunt voor de voorzieningenboot en het buitendijkse gebied.

Fig. 8.36: achterkanten van woningen

Fig. 8.37: fietsenmaker

Fig. 8.38: vertrekhal in oude staat, Bij: auteur

Fig. 8.39: Fietzenmaker bovenaan de dijk en kinderboerderij onderaan de dijk, Bij: auteur

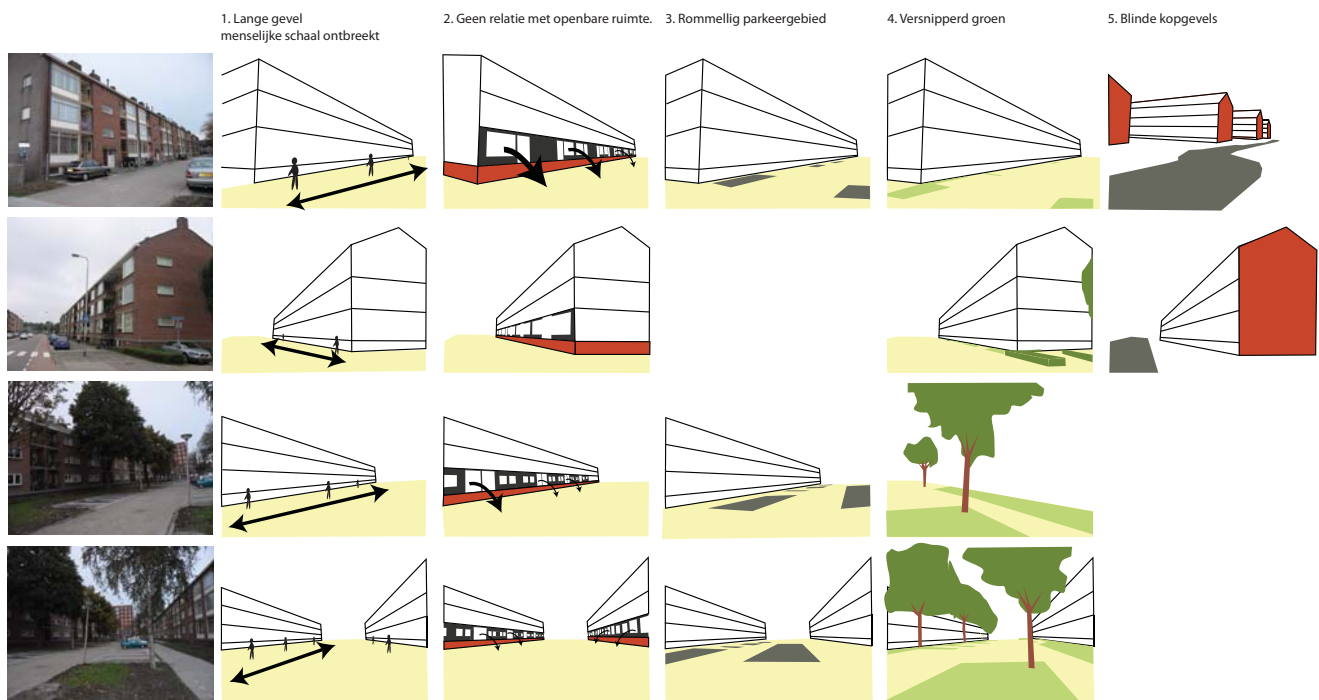

Fig. 8.41: Aandachtspunten flats jaren 60.

Jaren 60 flats

Achter de nieuwe kinderboerderij staan nog flatjes uit de wederopbouwjaren. Deze flats, hebben een goedkope architectuur. De gevel is erg lang, waardoor de menselijke schaal ontbreekt. Door de plint hebben de woningen geen goede relatie met de openbare weg. Beide kenmerken kunnen een onveilig gevoel veroorzaken bij omwonende. (zie Bijlage C: De sociaal veilige woonomgeving) Het groen om de flats heen bestaat uit prikkelbosjes en de parkeerplaatsen zijn rommelig. De flats zijn in kwaliteit verhoogt door ze allemaal een eigen tuin te geven en deze iets te verhogen. De tuinen liggen nu op gelijke hoogte als de woning. Het wandelpad loopt tussen de tuinen door op straat niveau (Fig. 8.42). Het pad verbindt de zorgzone met de centrumzone. Door een kleine doorgang te maken in de gesloten gevelwand van het centrumblok ontstaat er een doorgang naar het centrum. Parkeerplaatsen worden aan de zijkant van de flats gemaakt. De lange gevels van de flats worden minder lang, doordat ze op bepaalde plekken een onderdoorgang krijgen.

Fig. 8.42: Nieuwe tuinen bij flats

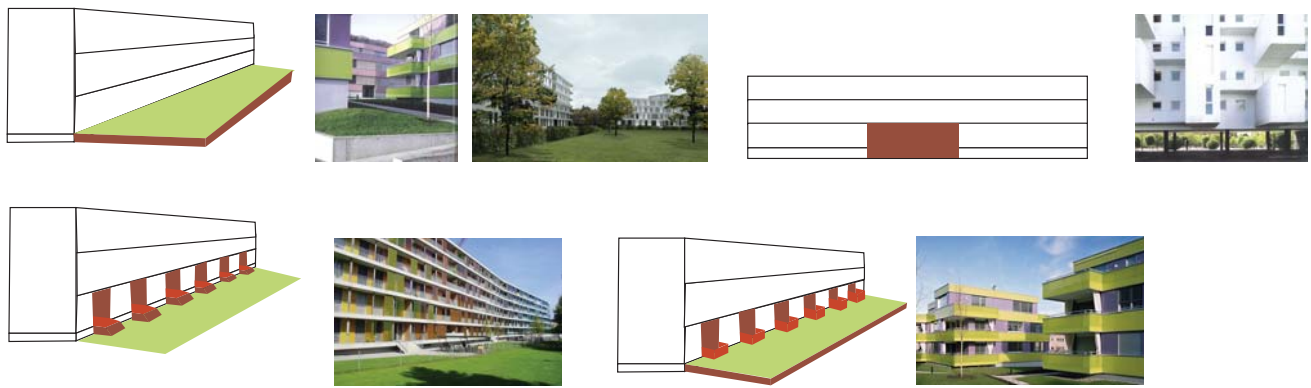

Fig. 8.43: kwaliteitsverbeteringen

Residential housing, diggelmannstrasse, Gligon/Guyet, Zurich

102 Apartments in Carabanchel, Dos Masumo architectos, Madrid Spain

Bloempluktuinen:

Het laatste deel van de verbinding in het centrum bestaat uit een hofje met rijtjeswoningen. Vanaf hier moet een verbinding komen naar het wilgenpad en het openbare park bij het centrum in de nieuwe wijk.

De stedenbouwkundige opzet van de rijwoningen rond een driehoekige plein zorgt voor een aangename ruimte. (Fig. 8.44) Uit het midden van het hofje wordt een rij woningen gesloopt. Hierdoor wordt het pleintje iets breder, maar blijft de driehoekige vorm van het plein bestaan. Doordat er net wat meer ruimte ontstaat kan er een meer openbaar karakter gegeven worden aan het plein. Het plein zal worden ingericht met bloemperken waar dorpsbewoners tegen een kleine vergoeding een eigen veldboeket kunnen plukken. Vanwege de geslotenheid, maar de toch ook centrale ligging in het dorp is deze plek zeer geschikt voor een bloementuin. Een bloempluktuin heeft enerzijds een heel openbaar karakter, maar anderzijds ook een hele intieme sfeer. De schuine vormen van de bloemperken zal een variëteit aan kleuren en patronen opleveren. In het midden van de bloementuin loopt het fietspad dat een aftakking maakt naar het wilgenpad en een aftakking naar de brug van het openbaar park. In figuur 8.45 staat een kleine impressie van hoe het hofje eruit zal gaan zien.

Fig. 8.45: Nieuwe situatie

Fig. 8.44: Huidige situatie

8. Conclusie Analyse en Opgave

8.5 Transformatie van slechte wijken

Fig. 8.46: Slechte wijken Lekkerkerk, Bij: auteur

Fig. 8.47: Slechte wijken Krimpen aan de Lek, Bij: auteur

Naast het opnemen van 'verborgen kwaliteiten' in de hoofdstructuur van het dorp. En het versterken van de relatie met de rivier en het omliggende landschap moeten ook de slechte wijken in kwaliteit worden verhoogd. De slechte wijken, zijn de wijken waar de woningen of de buurt als geheel niet meer aan de woonwensen van tegenwoordig voldoen. Hoe deze woonwensen zich in de toekomst zullen gaan ontwikkelen blijft onzeker, wel staat vast dat de nieuwe kwaliteiten moeten worden gezocht in dorps identiteiten: rust, ruimte, groen en sociale samenhang. Hier-voor is echter wel meer ruimte nodig in de dorpskern. In de eerste plaats ontstaat deze door het onttrekken van voorzieningen uit de dorpen. In figuur 7.18 en 7.19 zijn voor beide dorpen met rood de voorzieningen aangegeven die wegvallen uit het dorp en de nieuwe ruimte die daarvoor ontstaat.

De tweede kans om ruimte te creëren ligt in de doorstroming van ouderen. In figuur 7.16 en 7.17 is te zien dat het grootste deel van de huidige woningvoorraad uit eengezinswoningen bestaat en voornamelijk rijtjeswoningen. Vanwege de vergrijzing zal de vraag naar deze woningen echter verminderen. Een deel van de ouderen zal hun eengezinswoningen inruilen voor een appartement. Dezelfde hoeveelheid appartementen nemen echter minder ruimte in dan rijtjeswoningen. Deze ontwikkeling biedt eveneens kansen om ruimte te creëren voor de dorps kwaliteiten die we in het dorp willen toevoegen. Het grote aantal eengezinswoningen moet worden verminderd, omdat de vraag naar deze woningen zal afnemen. Een deel zal zo worden aangepast dat zij ook geschikt zijn voor ouderen, de overgebleven eengezinswoningen moeten een meerwaarde krijgen.

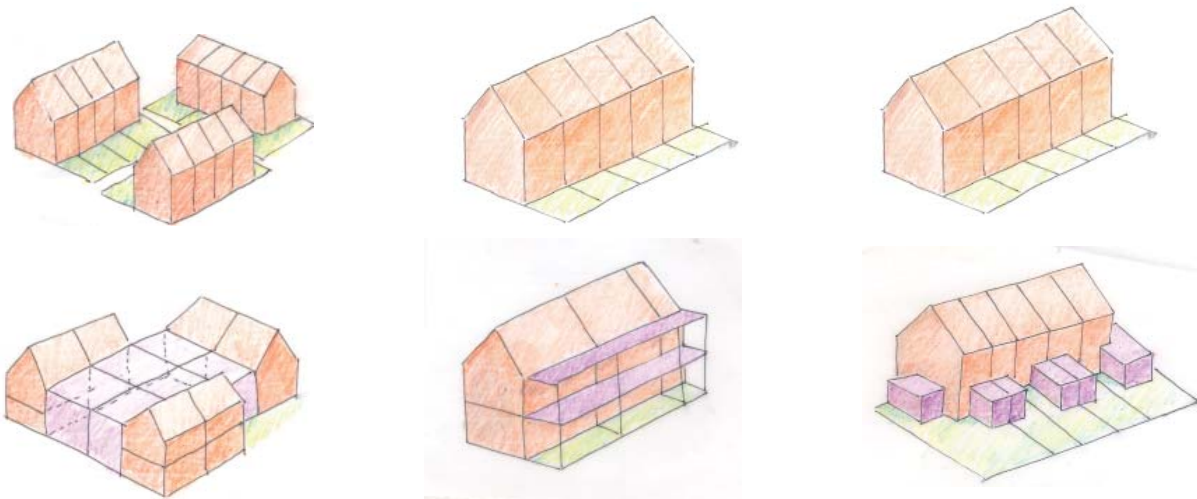

Fig. 8.48: Slechte wijken Krimpen aan de Lek, Bij: auteur

De eengezinswoningen die worden getransformeerd, zullen de woningen zijn uit de wederopbouwwijken of de vooroorlogse arbeiderswijken. De woningen uit de wederopbouwwijken bestaan voor het grootste deel uit eengezinswoningen de architectuur is vaak eentonig, maar de kwaliteit van de woningen is vaak goed en ruim. De woningen die voor de oorlog zijn gebouwd, zijn vaak klein en van slechte kwaliteit. Ook is er vaak in beide wijken weinig openbaar groen aanwezig en relatief kleine tuinen voor op het platteland. In Fig. 8.46 en Fig. 8.47 zijn de wijken aangegeven die een kwaliteitsverbetering moeten ondergaan.

Hierbij is het belangrijk dat de aanwezige sociale samenhang niet verloren gaat. In veel wijken worden blokken woningen gesloopt en moeten de inwoners tijdelijk de wijk verlaten. Dit zijn juist de mensen die ervoor hebben gekozen om in de wijk te blijven wonen en veel betrokkenheid voelen bij hun woonomgeving. Het is moeilijk om deze groep weer geheel terug te krijgen in de wijk wanneer er een totaal andere wijk voor terug komt. In het televisie programma Tegenlicht van de VPRO op 29 november 2010, aflevering Krimpen aan de Maas gaven bewoners aan dat zij het vooral belangrijk vonden om te blijven wonen in de buurt waar zij nu wonen. In veel krimp discussies wordt gesproken over een neergaande spiraal ook wat betreft de demografie van de bevolking. De achterblijvers zijn vaak lager geschoold en vergrijsd. Deze bevolkingsgroep is misschien niet de doelgroep die projectontwikkelaars en beleidsmakers aanspreken, maar hoeft niks te zeggen over de leefbaarheid in de wijk en het en de sociale betrokkenheid die er onderling is. *'Krimpende plattelandsgemeenten doen er daarom verstandig aan zich niet louter te richten op het aantrekken van nieuwe inwoners, maar vooral op het aanpassen van de bestaande woningvoorraad en fysieke woonomgeving, om samen met de buurgemeenten een kwalitatief aantrekkelijk woonmilieu voor de zittende bevolking te creëren.* (Verwest & van Dam 2010, p.75) Daarom kiezen wij ervoor om bij de transformatie zoveel mogelijk de bestaande woningen te bewaren en deze door kleine ingrepen in kwaliteit te verbeteren. Waardoor de geschiedenis en de herkenbaarheid van de wijk niet verloren gaat. De Beroepenwijk blijft de Beroepenwijk, maar krijgt een verhoogde kwaliteit. Door kleine ingrepen te doen kunnen zoveel mogelijk mensen in hun bestaande woning blijven wonen. In veel gemeenten worden echter aantrekkelijke nieuwbouw projecten gebouwd buiten de contouren van het dorp. De nieuwbouwprojecten hebben vaak een mooi uitzicht over de polder, ruime kavels, eigenschappen die het ruime wonen in de polder uitstralen. Deze nieuwbouwprojecten hebben als doel om nieuwe welvarende inwoners naar de eigen gemeente te lokken. Vaak gebeurt dit niet en verhuizen vooral de bestaande dorpelingen naar de nieuwe uitbreidingslocaties. Zolang de huishoudens blijven groeien is dit geen probleem. Wanneer een krimp of een stabilisatie van het aantal huishoudens optreedt is dit echter wel een probleem. De minst aantrekkelijke wijken zullen leeg komen te staan en verder verpauperen. Oeverings (2010, p81) waarschuwt voor dit fenomeen: *'Harde contouren om het stedelijk gebied, waarbuiten niet gebouwd mag worden, zijn nodig om de transformatie te beschermen tegen concurrentie van woningbouw 'in de wei'.* In het Groene Hart is dit echter jarenlang verboden geweest, maar in de nieuwe nota wonen 2010 krijgen gemeente weer meer vrijheid om te bouwen in het Groene Hart.

Omdat een groot deel van de toekomstige woningzoekende zal bestaan uit senioren ben ik in gesprek gegaan met zorgmanager Joke van Straten, waarbij ideeën in kaart zijn gebracht over hoe de toekomstige huisvesting van ouderen eruit moet komen te zien. Als eerste zijn er de ouderen die het liefst in een appartement dichtbij alle voorzieningen wonen. In de nieuwe plannen van de gemeente Nederlek zijn er al veel van deze appartementen gebouwd in beide centra en ook in de ontwerpen hierboven zijn er appartementen voor senioren aan het woningbestand toegevoegd. Er zijn echter ook veel ouderen die in hun eigen wijk willen blijven wonen. Tussen kinderen en gezinnen, zodat zij niet het gevoel hebben dat zij aan de rand van de samenleving komen te staan.

Door een deel van de bestaande eengezinswoningen te transformeren naar ouderenwoningen of de ruimte creëren om woningen levensloopbestendig te maken, kan een deel van de ouderen in hun eigen wijk blijven wonen. In figuur 8.48 zijn verschillende opties gegeven van hoe dit kan worden gerealiseerd. In de eerste optie worden er van een groepje eengezinswoningen een woongroep gemaakt voor senioren. De toekomstige generatie ouderen komt nog uit de tijd dat woongroepen zeer geliefd waren en kunnen daar in de toekomst wellicht ook meer behoefte aan hebben. In de tweede variant is een galerij voor het woningblok geplaatst. Nummer drie geeft de mogelijkheid om in de eigen woning te blijven wonen door een badkamer en slaapkamer op de begane grond uit te bouwen. Zo kan men alle activiteiten op de begane grond blijven doen. Bij de laatste twee varianten worden de bestaande eengezinswoningen gesloopt. Er kan een nieuw appartement worden gebouwd dat aan alle eisen voor ouderen voldoet. De laatste optie is het nieuwbouwen van een bungalow. Hierbij kunnen ouderen wel in een kleine woning wonen waar alles gelijkvloers is, maar ook nog de mogelijkheid hebben om te tuinen.

De overgebleven eengezinswoningen moeten in kwaliteit worden verbeterd. Een reden om uit Nederlek te vertrekken is omdat de prijs kwaliteit verhouding van de woningen in Nederlek te laag is. (Gemeente Nederlek startnotitie beleidsplan wonen 2011-2015, 2009) Figuur 8.49 laat in de eerste kolom zien hoe de doorstroming van ouderen naar appartementen ruimte biedt voor een kwaliteitsverbetering van de overgebleven rijtjeswoningen zonder het aantal wooneenheden te verminderen. In de tweede kolom zijn nog eens extra mogelijkheden aangegeven wanneer het aantal huishoudens ook afneemt.

8. Conclusie Analyse en Opgave

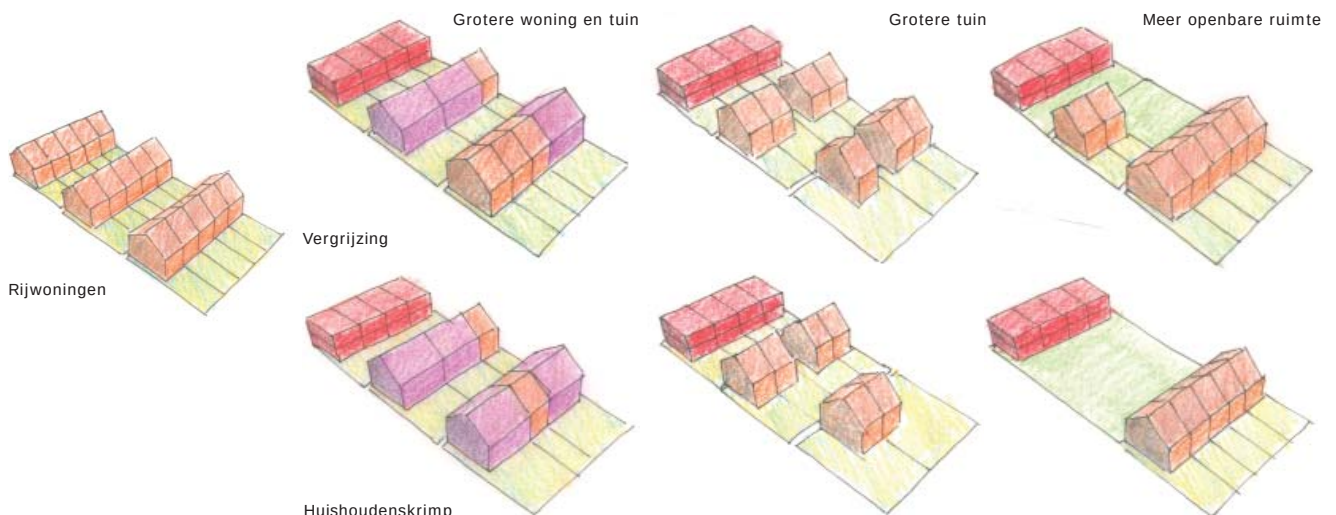

Fig. 8.49: Verhogen van kwaliteit eengezinswoningen, Bij: auteur

Voorbeelden van ingrepen die kwaliteit van de woningen verbetert zijn:

Grotere tuin:

Deze variant is toepasbaar wanneer de prijzen van de woningen flink gaan dalen en het mogelijk wordt om voor dezelfde prijs als nu een woning met grotere tuin te kopen. Ook hangt deze mogelijkheid af van de economische situatie waarin ons land zich zal bevinden. Krijgen mensen meer of minder te besteden. Ook politieke keuzes liggen hieraan te grondslag. Krijgt de bevolking meer geld of zal de meerderheid van de financiële middelen bij de gemeentes liggen.

Grotere woning:

Voor dit scenario geldt hetzelfde als het voorgaande, vooral het privébezit zal in omvang toenemen. Dus vanuit de bewoners moeten de financiële input komen. Echter wanneer woningen daadwerkelijk leeg komen te staan en er terreinen braak komen te liggen kan een gemeente ook afwegen of men in de toekomst nog meer kosten wil hebben aan het onderhoud van openbare groen of dat men ervoor kiest om dit groen te schenken in de vorm van tuinen aan haar bewoners.

Meer openbare ruimte:

Bij deze variant blijven de woningen en tuinen even groot. Alleen de ruimte en uitzicht om het huis heen zal veranderen. Het voordeel is dat de woningprijs niet veel zal stijgen, maar wel de aantrekkelijkheid van de woning stijgt, parkeerproblemen worden opgelost en mensen toch de ruimte krijgen om dorpse activiteiten uit te voeren. Al zal dat wel in collectief verband plaats moeten vinden.

Mogelijke interventies op wijkniveau

Beroepenbuurt
Bloemenbuurt
Schilderwijk

9. Mogelijke interventies op wijkniveau

9.1 Beroepenbuurt

De beroepenbuurt is een oude arbeidersbuurt die tussen 1950 en 1958 is gebouwd. De kwaliteit van de woningen is slecht en voldoet niet meer aan de eisen van deze tijd. Het merendeel van de woningen zijn eengezinswoningen en worden momenteel tegen een lage huurprijs verhuurd. Het aantal parkeerplekken is te weinig voor de huidige vraag. In de tijd dat de beroepenbuurt werd gebouwd was het autobezit veel geringer en daardoor is bij het ontwerp van de wijk met een heel andere parkeernorm gerekend dan men nu gewend is.

De stedenbouwkundige opzet van de wijk is echter prettig. De gesloten bebouwing die af en toe ombuigt creëert een prettige openbare ruimte en de fijne detaillering van de bebouwing en de onderdoorgangen maken het beeld af. Het past perfect bij het gesloten karakter van de buurt. Er gaat geen doorgaand verkeer door de wijk, dit in combinatie met de juiste bestrating zorgt ervoor dat kinderen rustig op straat kunnen spelen.

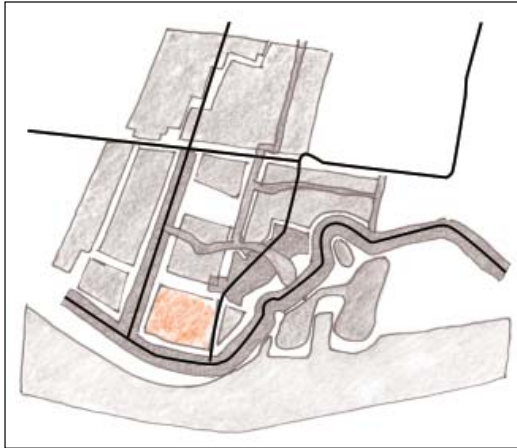

Fig. 9.1: Lokatie Beroepenbuurt, Bij: auteur

Fig. 9.2: Doorgang

Fig. 9.3: Speeltuin

Fig. 9.4: Gebogen en gesloten gevel

Voor deze wijk zijn twee varianten uitgewerkt. Bij de eerste variant worden twee woningen samengevoegd tot één woning. Op deze manier blijven de gesloten gevelwanden, die mooie openbare ruimtes vormen, bestaan en tegelijkertijd ontstaan er grotere woningen met een grotere tuin. Ook het parkeerprobleem wordt met deze ingreep opgelost. Door het samenvoegen van woningen komen er ook minder bewoners in de wijk te wonen wat automatisch de parkeerdruk doet afnemen.

Bij de tweede variant blijven de woningen even klein, maar wordt er meer openbare ruimte toegevoegd. Bij het slopen van woningen, moet de stedenbouwkundige structuur blijven bestaan. Vooral de gesloten ombuigende gevelwanden bij de entree van de wijk, met daarin de onderdoorgangen naar de achtertuinen, bepalen het karakter van de buurt. Verder moeten er aan de nieuwe groene openbare ruimte woningen grenzen kijkend op het groen om levendigheid en sociale controle mogelijk te maken. In de twee straten dwars op de richting zijn enkele woningen gesloopt, op deze manier wordt zo min mogelijk veranderd aan de stedenbouwkundige structuur van de wijk, maar ontstaat er wel meer speelruimte voor kinderen en wordt ook de parkeerdruk minder hoog. Ook hier geldt weer dat men zelf een invulling mag zoeken voor de openbare ruimte. Moestuinen, natuurspeeltuin of bloemenwei.

Fig. 9.5: Oorspronkelijke situatie, Bij: auteur

Fig. 9.6: Grotere woningen en tuinen, Bij: auteur

Fig. 9.7: Meer openbare ruimte, Bij: auteur

9.2 Bloemenbuurt

De bloemenbuurt ligt in het westelijk deel van het dorp Krimpen aan de Lek en is in de jaren 70 gebouwd. In deze wijk zie je de architectuur stijl terug van de kwantitatieve woningbouw die in die jaren plaats vond. De wijk wordt gekenmerkt door weinig eigen identiteit en een eenzijdig woningaanbod. Het merendeel van de woningen bestaat uit eengezinswoningen. Door de vergrijzing zal er een heel andere verdeling in het type woningen moeten komen. De woningen zijn echter wel groot en in een goede staat. De wijk ligt wat afgelegen van het centrum van het dorp en is maar met twee verbindingswegen te bereiken. Hierdoor gaat er maar weinig doorgaand verkeer door de wijk heen.

Verder heeft de wijk mooie zichtlijnen naar de polder toe. De openbare ruimte is matig. De speelmogelijkheden bestaan uit een wipkip op het trottoir en een groot deel van het straatprofiel wordt ingenomen door geparkeerde auto's. (Fig 9.9 en 9.10)

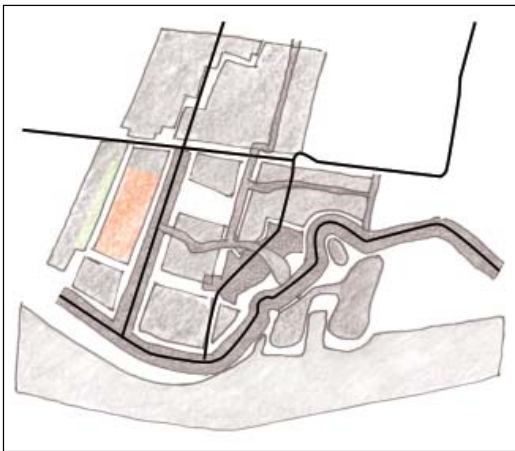

Fig. 9.8: Locatie Bloemenbuurt, Bij: auteur

Fig. 9.9: Speelmogelijkheden

Fig. 9.10: Doorzichten naar landschap

9. Mogelijke interventies op wijkniveau

Voor deze buurt zijn twee varianten ontwikkeld waarmee de wijk kan worden verbeterd. Vanwege de grote woningen in de wijk, zal de wijk niet meer geliefd raken wanneer twee woningen tot één woning worden samengevoegd. Een grotere tuin en parkeren op het eigen erf zal dit wellicht wel doen. Door bepaalde woningen tussen rijtje woningen uit te slopen kunnen twee-onder-een-kapwoningen en vrijstaande woningen worden gemaakt. Voordeel hierbij is dat men in plaats van het parkeren op de straat hierdoor naast het huis kan parkeren. Waardoor er weer meer ruimte in het straatprofiel vrijkomt. (Fig. 9.12 en 9.15) Het brede profiel met veel ruimte voor parkeerplekken kan worden vervangen door een singel met daarlangs een bomenrij, dit betekent dat de straat gelijk een veel luxere uitstraling krijgt. Tegelijkertijd zijn de twee-onder-een-kapwoningen veel flexibeler. Er ontstaat meer ruimte om het huis heen waar men een garage of uitbouw kan bouwen. Ouderen kunnen bijvoorbeeld aan de zijkant van hun woning een badkamer en slaapkamer bouwen. De ruimte kan ook zeer geschikt zijn als kantoorruimte en meer werken aan huis mogelijk maken. Om ouderen woningen in de wijk te realiseren zijn het groepje rijwoningen in het zuiden van de wijk veranderd in een woongroep. In het midden is een groot volume toegevoegd, waar een gemeenschappelijke keuken, en woonkamer kan worden gerealiseerd. Verder is er in deze variant ruimte voor 4 nieuwe bungalows. Dit is voor ouderen die graag in een kleinere woning waar alles gelijkvloers is willen wonen, maar wel graag in een woning met een tuin willen blijven wonen. De tweede variant verandert niet het privé-eigendom, maar sloopt de woningen die in de midden van de wijk staan. Zij hebben geen uitzicht op de polder. Door het middelste blok weg te halen kunnen alle woningen aan een weiland staan. (Fig 9.12 en 9.16) Op dit weiland kunnen de buurtbewoners hun eigen paard, kippen of geiten neerzetten. Alle dieren die zij graag willen hebben, maar niet in hun eigen achtertuin passen. Het weiland zal een variëteit van dieren en dierenverblijven opleveren. Nieuwe appartementen voor ouderen komen aan de rand van het weiland, zodat er geen blinde gevels grenzen aan het weiland. Zij zullen om niet teveel af te steken bij de rest van de bebouwing uit twee of drie bouwlagen bestaan.

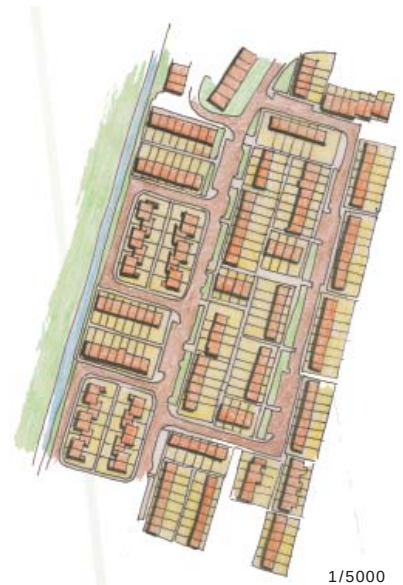

Fig. 9.11: Oorspronkelijke situatie, Bij: auteur

Fig. 9.12: Grotere tuinen, Bij: auteur

Fig. 9.13: Meer openbare ruimte, Bij: auteur

Fig. 9.14: Oorspronkelijke situatie, Bij: auteur

Fig. 9.15: Grotere tuinen, Bij: auteur

Fig. 9.16: Meer openbare ruimte Bij: auteur

9. Mogelijke interventies op wijkniveau

9.3 Schilderswijk

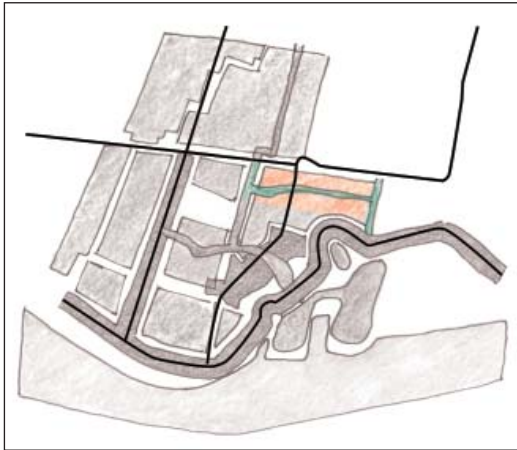

Fig. 9.17: Locatie schilderswijk, Bij: auteur

De schilderswijk ligt in het oostelijk deel van Krimpen aan de Lek ten zuiden van de Tiendweg. Deze wijk is net als de bloemenbuurt in de wederopbouwjaren gebouwd en verklaard de aanwezigheid van de vele doodlopende wegen, die typerend zijn voor die periode. In deze wijk heeft de beslotenheid in tegenstelling tot de beroepenwijk geen prettig effect, maar geeft de wijk eerder een doodse uitstraling. Dit komt mede doordat stedenbouwkundige opzet van de woningen niet op de openbare ruimte is georiënteerd. Het aanwezige groen is versnipperd of achterkanten van woningen en schuren komen erop uit. Verder heeft de wijk geen toegang tot het omliggende landschap, terwijl de ligging binnen het dorp hiervoor wel heel geschikt is. De wijk grenst aan de toegang tot het buitendijkse gebied en het park ten noorden van Krimpen aan de Lek.

Bijna alle woningen in de wijk, met uitzondering van drie blokken appartementen zijn eengezinswoningen. De woningen die uitkijken op het voetbalveld en met hun tuin grenzen aan de sloot zijn grote woningen met een grote tuin en een ruim uitzicht. De architectuur van de woningen zorgt voor een eigen identiteit en onderscheid de woningen van de rest van de wijk. De andere woningen in de wijk zijn minder aantrekkelijk. De architectuur getuigt van weinig originaliteit en mist eigenheid. Veel woningen hebben een schuurtje aan de voorzijde van de woning die grenst aan de openbare weg. Hierdoor ontstaat een erg onaantrekkelijk straatbeeld. Bovendien verhinderen de blinde gevels de mogelijkheid tot sociale controle van de openbare weg. (zie bijlage sociaal veilig ontwerpen).

De huizen zijn echter relatief groot en nog van een goede kwaliteit.

Fig. 9.18: Blinde gevels

Fig. 9.19: Woningen met schuurtjes aan de voorzijde

Fig. 9.20: Wilgenpad

Fig. 9.21: groeneiland

Fig. 9.22: Sloot scheiding woonwijk en industrieterrein

Fig. 9.23: Vast ontwerp

Als eerste is er voor de wijk een algemeen ontwerp gemaakt dat in beide varianten vaststaat. Er komt een nieuw fietspad vanaf de dijk langs de sloot, die de buurt met het industrieterrein scheidt, naar de Tiendweg. Zo ontstaat een verbinding tussen de open polder, het park, het fietspad langs de sloot, de dijk en vervolgens het buitendijkse gebied met als eindpunt het strand aan de Lek. Nu is de aansluiting van het pad langs de sloot bij de dijk nog niet goed afgestemd op het pad naar het buitendijks gebied. Door het einde van het fietspad langs de sloot iets af te laten buigen komt het recht tegenover het pad naar het buitendijks gebied te liggen. Hierdoor wordt de opgang naar de dijk ook nog eens minder stijl, wat de verbinding eenvoudiger maakt. Om wat meer body te geven aan het nieuwe fietspad worden de bestaande eengezinswoningen gesloopt. Zij staan nu met de zijkant naar het pad toe en er is maar weinig ruimte over voor een wat ruimer profiel van het fietspad.

Door de woonblokken een kwartslag te draaien zijn ze georiënteerd op het fietspad en hebben ze uitzicht over de singel. De onderste plint van de bebouwing is bewoond om een levendig straatbeeld te creëren.

Om de blokken aan te laten sluiten bij de huidige bebouwing zal de verdiepingshoogte niet hoger zijn dan 2 tot drie woonlagen.

Binnen de wijk is er veel versnipperd groen, een fietspad tussen het wilgenpad en het pad naar de dijk rijgt het gefragmenteerde groen aan elkaar. Een eilandje in het midden van de wijk krijgt een verbinding met brug naar de overkant van de Tiendweg naar het omliggende park. Enkele woningen worden gesloopt om de verbinding mogelijk te maken. Bij ieder blokje dat gesloopt wordt is geprobeerd dit zo te doen, dat zoveel mogelijk woningen er profijt van hebben en het nieuwe groen wordt omsloten met woningen die met hun voordeur grenzen aan de openbare ruimte. Langs het fietspad zullen verschillende soorten fruitbomen en struiken worden geplant. In het voorjaar betekent dit een pad omringt met verschillende soorten bloesem bomen en in de zomer kunnen bewoners hier hun fruit plukken. De variëteit aan bomen heeft ook nog eens een positieve invloed op de soortenrijkdom die binnen het gebied voorkomt.

Fig. 9.28: Boomgaarden langs het nieuwe fietspad Bij: auteur

9. Mogelijke interventies op wijkniveau

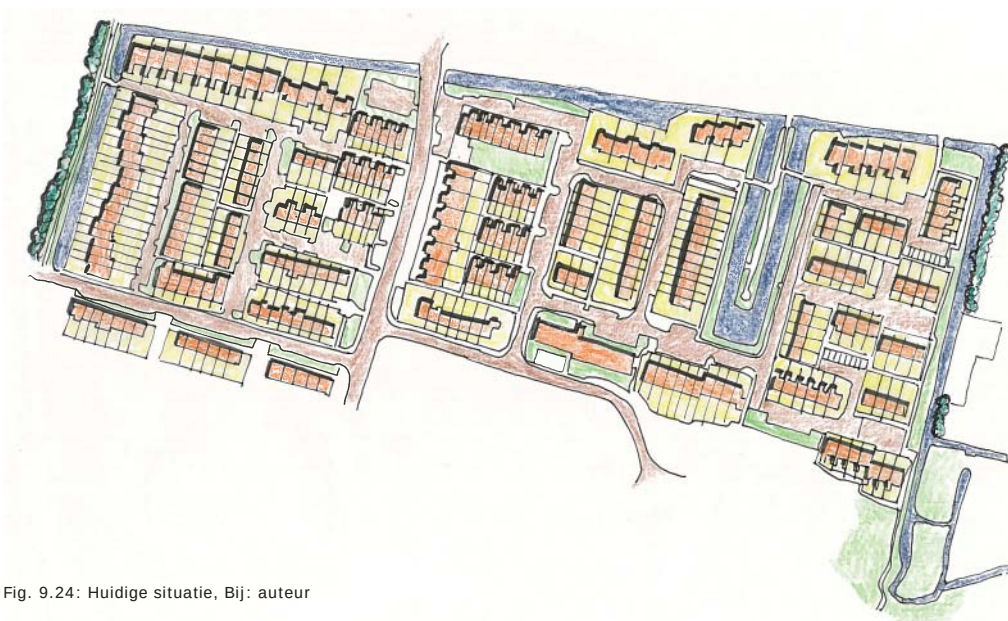

Fig. 9.24: Huidige situatie, Bij: auteur

Fig. 9.25: Variant 1 , Bij: auteur

Fig. 9.26: Variant 2 Bij: auteur

Naast deze twee vaststaande ingrepen zijn er twee varianten ontwikkeld. Zoals eerder verteld zijn de woningen ruim, daarom kiezen we er niet voor om woningen samen te voegen. De eerste variant bestaat uit het creëren van twee-onder-een-kapwoningen zodat men kan parkeren op het eigen erf en men een grotere tuin krijgt. (Fig. 9.25) De onaantrekkelijke straten met garages aan de voorzijde van de woningen kunnen hierdoor een veel aantrekkelijker straatbeeld krijgen. De garages worden aan de voorkant van de woning gesloopt en verplaatst naar de zijkant. Er ontstaat weer zicht op de straat en de auto verdwijnt uit het straatbeeld. De twee-onder-een-kapwoningen geven tevens meer de mogelijkheid om meer eigenheid aan je woning te geven. Ouderen kunnen bijvoorbeeld een slaapkamer en badkamer aan de zijkant van hun woning bouwen zodat zij alle activiteiten gelijkvloers kunnen doen. Of mensen kunnen een garage, extra kamer of kantoor bijbouwen.

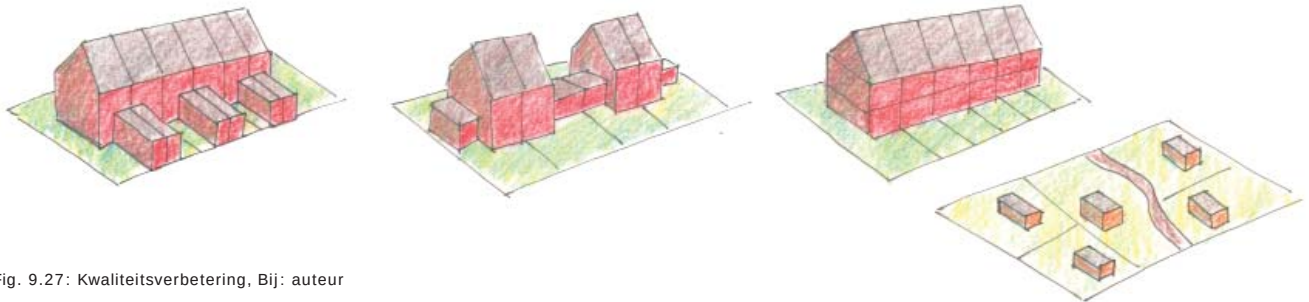

Fig. 9.27: Kwaliteitsverbetering, Bij: auteur

Bij de tweede variant blijven de woningen en tuinen even groot, maar worden er bepaalde blokken geheel gesloopt zodat er meer openbare ruimte ontstaat. Hier geldt ook weer dat het straatbeeld van de straten waarin de woningen met garages aan de voorkant staan aanzienlijk kunnen worden verhoogd. De garages worden verplaatst naar de collectieve ruimte voor het huis. De rijwoningen in het middengebied worden gesloopt. (Fig. 9.26), waarbij de woningen rondom de garage nog eens ruimte krijgen voor een moestuin.

Ook andere ruimte worden toegevoegd. Bijvoorbeeld speelplekken waar kinderen echt met de natuur kunnen spelen. Plaatsen waar bewoners kunnen rommelen aan de auto, bloempluk tuinen of een weiland waar je je eigen paard kunt stallen.

Conclusie

Conclusie

Ingrepen:

Welke ruimtelijke interventies zijn nodig om krimpende dorpen in de Krimpenerwaard leefbaar te houden voor de toekomst?

Dorpse identiteit versterken: Rust, Ruimte groen en sociale samenhang

Als eerste moet worden geaccepteerd dat krimp een reëel gevaar is en zelfs kansen kan bieden voor de leefbaarheid van dorpen. In plaats van het aantal inwoners en voorzieningen te laten groeien, moet men proberen de woonkwaliteit van het dorp te versterken.

1. samenwerken om voorzieningen bereikbaar te houden.

Om toch voorzieningen bereikbaar te houden moeten er verschillende samenwerkingsvormen worden ontwikkeld. Dorpen moeten worden onderverdeeld in verschillende functies regio functie, subregionale functie, zorgkernen en woonkernen. Hierbij gaat het in grotere dorpen vooral om de voorzieningen voor jonge gezinnen, omdat hiervoor het draagvlak afneemt. Dit kan in de vorm van een multifunctioneel gebouw in ieder dorp. Of een dorp tot centrum dorp aanwijzen waar andere dorpen naartoe moeten afreizen en als laatste kan gedacht worden aan verplaatsbare voorzieningen die naar het dorp toekomen.

2. Recreatieve en esthetische waarde van omliggend landschap verhogen.

Wanneer dit goed is vormgegeven zal ook het wonen in de dorpen die in dit aantrekkelijke landschap liggen meer geliefd raken.

3. Relatie met omliggend landschap versterken

Wil men goed kunnen genieten van de landelijke omgeving waarin het dorp ligt, dan moet deze voor een kleine wandeling of fietstocht wel gemakkelijk en snel te bereiken zijn.

4. Verborgen kwaliteiten opnemen in de hoofdstructuur van het dorp

Binnen de dorpen is vanwege de verdichting niet veel groen meer aanwezig en is het slecht bereikbaar. Ditzelfde geldt voor de oude lintbebouwing. Wanneer er een groenstructuur door het dorp loopt die alle kwaliteiten aan elkaar koppelt, zal deze meer in het oog springen en de gehele identiteit van het dorp doen versterken.

5. Ruimte bieden voor dorpse activiteiten in de nieuwe openbare ruimte.

Door de mogelijkheid te bieden om in de nieuwe groene openbare ruimte dorpse activiteiten te laten plaatsvinden ontstaan er levendige groenzones in plaats van verlaten grasvelden en prikkelbosjes. Bovendien bevordert het de sociale samenhang en kunnen dorpsbewoners activiteiten beoefenen waar zij anders niet voldoende ruimte voor hebben.

6. Transformatie van onaantrekkelijke wijken (wederopbouw en vooroorlogse arbeiderswijken) in plaats van slopen en nieuwbouw.

Bij huishoudenskrimp neemt de vraag naar woningen af en hebben mensen meer te kiezen. De minst aantrekkelijke wijken komen leeg te staan. In hoofdzaak zijn dat de wederopbouwijken en de vooroorlogse arbeiderswijken. Om de blijvende bevolking zoveel mogelijk in hun huidige woning te laten blijven is het belangrijk dat de buurt herkenbaar is. Door kleine ingrepen moet de woonkwaliteit van de buurt worden verhoogt. Dit moet een samenspel zijn tussen kwaliteitsverbetering van de woningen en de openbare ruimte.

7. De grote hoeveelheid eengezinswoningen moeten worden opgebouwd tot ouderen woningen overgebleven deel moet in kwaliteit worden verhoogt: Grotere tuinen, meer openbare ruimte of grotere woningen.

De woningbehoefte zal door de aankomende vergrijzing gaan veranderen. Momenteel bestaat het grootste deel van het woningbestand uit eengezinswoningen. Deze moeten worden aangepast aan de behoefte van ouderen. Daarnaast zal een deel van de ouderen doorstromen naar appartementen. Dezelfde hoeveelheid senioren woningen nemen minder ruimte in dan dezelfde hoeveelheid eengezinswoningen. Daardoor kunnen de overgebleven eengezinswoningen in kwaliteit worden verhoogt door de vrijgekomen ruimte. Dit kan op drie manieren; grotere woning, grotere tuin of meer openbare ruimte in de wijk.

3. De belangrijkste elementen van het landschap rondom Krimpen aan de Lek zijn de dijk, met daarlangs de bebouwing en het ontbreken van uiterwaarden. In het achterland ligt de uitgestrekte polder en een pas aangelegd Krimpenerhout. Het huidige centrum ligt afgekeerd van de dijk en het dorp is erg gefragmenteerd. Door een groenstructuur aan te leggen door het dorp heen rijgt het de fragmenten aan elkaar en verbindt het de structuur van het dorp met de dijkbebouwing, de rivier en in het noordelijke deel van het dorp met de polder en het Krimpenerhout.

4. Nu straalt Krimpen aan de Lek met langs de hoofdweg jaren 60 flats een centrum met een hoge dichtheid niet een typische dorpsidentiteit uit. Door de lintbebouwing langs de dijk, met ruimere percelen, afwisselende architectuur en doorkijken naar de rivier op te nemen in de hoofdstructuur van het dorp zal de dorpsidentiteit van het dorp versterken. Ditzelfde geldt voor de oude insteekhaven en de Schoolstraat. Bovendien stralen zij nog de geschiedenis uit van het dorp. Verder is er het oude Wilgenpad en zijn er gefragmenteerde groengebieden in het dorp aanwezig die verborgen zijn. Door deze aan elkaar te koppelen worden zij onderdeel van de hoofdstructuur van het dorp en werken zij mee aan de nieuwe identiteit van Krimpen aan de Lek: groen rust en ruimte.

Fig. 10.2: Conclusietekening Krimpen aan de Lek. Bij: auteur

5. In Krimpen aan de Lek is er in het nieuwe park onderaan de dijk ruimte gecreëerd voor een kinderboerderij en bloempluktuin. In de oude IHC hal aan de buitenkant van de dijk komt er ruimte voor het stallen van caravans of het klussen aan auto's/ boot. In de verschillende varianten voor de kwaliteitsverbetering van wijken is er ook ruimte voor boomgaarden, natuurspeeltuinen, weilanden en moestuinen.

6./7. Voor Krimpen aan de Lek moeten er drie wijken worden opgeknapt. De Bloemenbuurt en de Schilderswijk. Beide wederopbouw wijken hebben grootte en kwalitatief goede woningen. Voor beide zijn twee varianten uitgewerkt. In variant 1 krijgen de woningen meer openbare ruimte, met een invulling naar keuze. In variant twee worden de woningen getransformeerd naar twee onder een kappers en ontstaat er in het straatprofiel door het vrijkomen van plekken voor parkeerplaatsen ruimte voor singels of openbaar groen. Enkele rijwoningen worden getransformeerd naar ouderenwoningen, wanneer er nieuwe woningen worden toegevoegd zijn dit seniorenwoningen.

De laatste wijk is de Beroepenwijk een vooroorlogse arbeiderswijk. De woningen zijn klein, maar de stedenbouwkundige ruimte is aantrekkelijk. In variant 1 heeft de wijk ook meer openbare ruimte gekregen. In variant 2 zijn twee woningen samengevoegd tot een woning.

Proloog

Wat betekenen deze 'leefbaarheidsinterventies' voor het nieuwe dorpsleven?

Niet meer zoeken naar een parkeerplek...

Maar parkeren op je eigen erf.

Geen ruimte voor een paard...

Zet hem in het weiland voor de deur...

Geen bloemenwinkel meer in het dorp...

Pluk een veldboek uit de bloempluktuin.

Geen bespoten appels uit de supermarkt...

Maar appels plukken langs de weg

Geen hek om je speeltuin...

Maar spelen in de natuur

Geen ruimte om een caravan te stallen... Breng hem naar de klushal

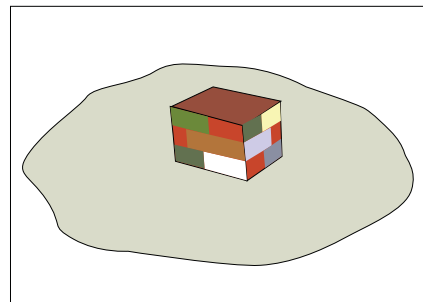
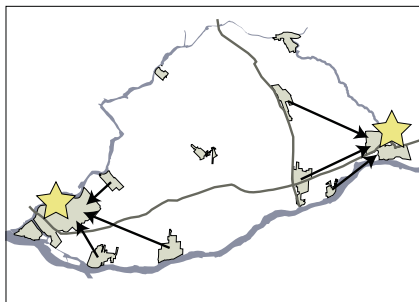
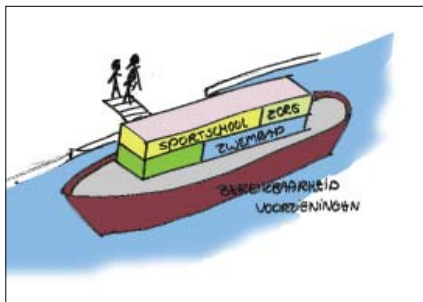
Niet ver fietsen naar de volkstuin buiten het dorp...

Maar tuinieren voor de deur.

Voorzieningen: op de boot, in een dorp verderop en naar het multifunctionele gebouw in de woonkern

Lijst met geïnterviewde personen

Ten behoeve van dit onderzoek zijn de volgende personen geïnterviewd

G.P.C. Schenk	gemeente Nederlek
R. Bilardie	gemeente Nederlek
J. Dijkman	gemeente Nederlek
J. van Straaten	zorgmanager de Breejen Hendrick
J. van Hattem	woningcorporatie Quawonen

Literatuur

- BNA, 2009, 'Ruimte maken voor krimp, Ontwerpen voor minder mensen',
- Bree, P 2006, 'Rimpels in de ruimtelijke ordening; Verbetering van leefbaarheid in dorpen', Boxtel, Aneas
- Bobbink, I 2004, 'Land inzicht: een landschapsarchitectonische verkenning van de plek', Amsterdam, SUN
- Dam, F, Groot, F de & Verwest F 2006, 'Krimp en ruimte bevolkingsafname, ruimtelijke gevolgen en beleid.', Rotterdam, NAI uitgevers.
- Dijk, PD van 2007, 'Stedelijkheid en Kwaliteit van Leven: Welbevinden en sociale isolatie afhankelijk van de woonomgeving, onderzocht met data van het Periodiek Onderzoek naar de Leef Situatie in Nederland.' Erasmus Universiteit Rotterdam, Faculteit - Sociale Wetenschappen, Afdeling Sociologie / Grootstedelijke Vraagstukken en Beleid, afstudeerscriptie.
- Engbersen, R & Uytendinck, M 2005, 'Sociale innovaties op het platteland; Bouwstenen voor de ontwikkeling van Nieuwe dorpen.' Utrecht, innovatie Netwerk Groene ruimte en Agrocluster.
- Groene Stad, 2010, 'Een groene gezonde wijk; inspiratie voor de praktijk', Ecodrukkers
- Hofman, I 2007, 'Identiteit, Sociale cohesie en sociaal kapitaal op het platteland', Wageningen: Vakgroep rurale Sociologie Maatschappijwetenschappen Universiteit Wageningen, afstudeerscriptie
- Hospers, G J 2010, 'Krimp', Amsterdam, SUN
- KEI, 2009, kei-overzicht: 'Krimp', samengesteld door KEI kennis centrum stedenlijke vernieuwing.
- Meer, M van der, Thissen, F, Drooglever Fortuijn, J, Tak, I van der & Wouw, D van der 2008, 'De sociale draagkracht van dorpen in Borsele, Leefbaarheid, Sociale cohesie en community care in kleine dorpen', Amsterdam, AMIDSt Universiteit van Amsterdam
- Mollenhorst, G, Bekkers, R & Völker, B 2005, 'Hulpeloos in de stad? Verschillen tussen stad- en plattelandsbewoners in het aantal informele helpers', Mens en Maatschappij, juni, p.159-178
- Nimwegen, N & Heering, L 2009, 'Bevolkingsvraagstukken in Nederland anno 2009; Van Groei naar krimp een demografische omslag in beeld', Amsterdam, KNAW press
- Oerlemans, H 1992, 'Landschappen in Zuid-Holland', den Haag, SDU
- Oevering, F 2010, 'Demografische krimp: De nieuwe realiteit in perspectief', Amstelveen, Kobalt
- Provincie Zuid-Holland 2009, 'Tussen groei en krimp in het Groene Hart', Companen projectnr. 3600.100
- Provincie Zuid-Holland 2009, 'Visie op Zuid-Holland; Ontwerp Provinciale Structuurvisie Ontwikkelen met schaarse ruimte', Den Haag, Koninklijke De Swart
- RIJK, VNG & IPO 2009, 'Krimpen met kwaliteit; interbestuurlijk actieplan bevolkingsdaling'
- RPB 2007, 'Ruimte in debat',
- Schenk, P, 2011, 'In de krimp van krimp?; Een onderzoek naar de invloed van betekenisgeving aan krimp op beleidsvorming binnen de gemeente Nederlek.' Universiteit trecht, Department bestuurs- en Organisatiewetenschap, afstudeerscriptie.
- SER 2011, 'Rapport bevolkingskrimp; Benoemen en benutten'
- Simon, C, Vermeij, L & Steenbekkers, A 2007, 'Het beste van twee werelden: Plattelanders over hun leven op het platteland', Den Haag: Sociaal Cultureel Planbureau.
- Steenbekkers, A, Simon, C & Veldheer V 2006, 'Thuis op het platteland; De leefsituatie van platteland en stad vergeleken', Den Haag; Sociaal Cultureel Planbureau.
- Steenbekkers, A, Simon, C, Vermeij, L & Spreeuwiers, WJ 2008, 'Het platteland van alle Nederlanders; Hoe Nederlanders het platteland zien en gebruiken', Den Haag: ociaal Cultureel Planbureau.
- Vermeij, L & Mollenhorst, G 2008, 'Overgebleven dorpsleven, sociaal kapitaal op het hedendaagse platteland', Den Haag: Sociaal Cultureel Planbureau.
- Verwest F & Dam F van 2010, 'Van bestrijden naar begeleiden: Demografische krimp in Nederland; Beleidsstrategieën voor huidige en toekomstige krimpregio's', Den Haag, uitgeverij PBL
- VROM 2006, 'Ouderen onder een dak, Een onderzoek naar wonen, welzijn en zorg voor ouderen in kleine dorpen', Den Haag, VROM
- VROM 2009, 'Verkenning rijksagenda krimp en ruimte',
- VROM WWI, R&M, Ministerie van BZK, Interprovinciaal Overleg & Vereniging van Nederlandse Gemeenten 2009, 'Bevolkingsdaling in cijfers', Amsterdam,
- Wit, S. de 2009, 'Dutch lowlands: morphogenesis of a cultural landscape', Amsterdam, SUN

Bijlage A Voorzieningenboot 1. Historie en relatie met de rivier

De opgave vanuit het stedenbouwkundig plan bestaat uit het ontwerpen van een boot met daarop de voorzieningen die vanwege schaalvergroting, krimp en vergrijzing niet meer in iedere dorpskern aanwezig kunnen blijven. Met als voordeel dat deze voorziening kan bijdrage tot het betrekken van de rivier bij het dorp.

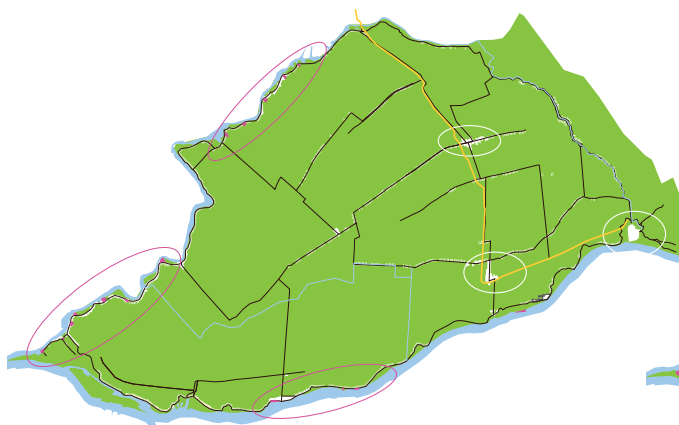

Fig. 1.1: Krimpenerwaard omstreeks 1900, Bron: auteur

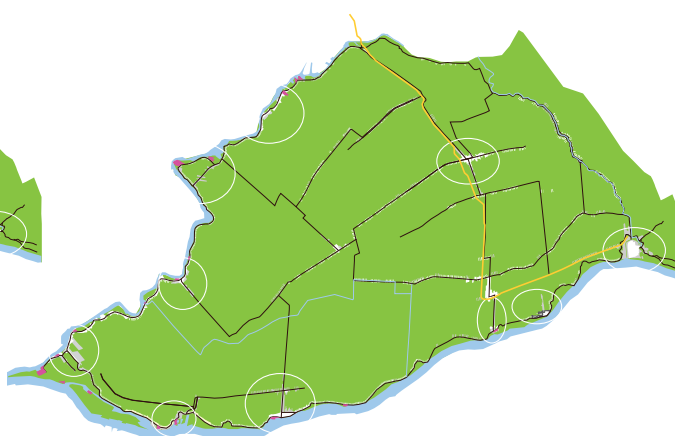

Fig. 1.1: Krimpenerwaard omstreeks 1935, Bron: auteur

Fig. 1.1: Krimpenerwaard omstreeks 1970 Bij: auteur

Fig. 1.1: Krimpenerwaard omstreeks 1990 Bij: auteur

Fig. 1.1: Krimpenerwaard omstreeks 2010 Bij: auteur

1.1 Locatie

De ligging langs de rivieren is bepalend geweest voor de ontwikkeling van de Krimpenerwaard. Veel economische activiteiten ontstonden op en rond de rivier. In de nabijheid hiervan ontstonden buurtschappen of breidden bestaande dorpen verder uit. Rond 1900 was Schoonhoven de grootste stad van de Krimpenerwaard. Tussen Gouda en Schoonhoven lag een treinspoor en de dorpen, Stolwijk en Bergambacht zijn daardoor ook net wat groter dan de andere dorpen. Rond de IJssel is veel bedrijvigheid te vinden in de vorm van steenfabrieken die het IJsselsteentje vervaardigden. Scheepswerven, de scheepvaart en visserij zijn langs beide rivieren te vinden. In Krimpen aan de Lek was er in de 18e eeuw een grote rederij in Krimpen aan de Lek. Deze rederij was gespecialiseerd in de walvisvaart. De jaren daarna is er vooral veel zalm en steur gevestigd in de Lek. Aan de Voorstraat van Lekkerkerk werd vroeger de zalm verkocht door de vissers.

Rond 1935 verdwijnen er steeds meer steenfabrieken langs de IJssel en er kwamen scheepswerven en fabrieken voor terug. De dorpen langs de rivier Ouderkerk aan den IJssel, Krimpen aan den IJssel, Krimpen aan de Lek, Lekkerkerk, Bergstoep, Ammerstol en Schoonhoven zijn relatief veel gegroeid.

Na de oorlog is er een provinciale weg aangelegd door de Krimpenerwaard die de dorpen over land sneller met elkaar verbind. De steenfabrieken zijn verdwenen andere fabrieken zijn ervoor in de plaats bijgekomen. De waterkwaliteit werd hierdoor zo slecht dat de vis en daardoor ook de visserij verdween.

In 1990 zie je de oriëntatie op de rivier afnemen. Krimpen aan den IJssel is flink uitgebreid door haar ligging in de nabijheid van Rotterdam. Ook komen er bedrijventerreinen langs de provinciale weg in plaats van langs de slecht bereikbare dijken. De dorpen keren steeds meer hun oriëntatie van de rivier af.

Tot 2010 is er maar heel weinig bebouwing bijgekomen. Wat nieuwe industrieterreinen langs de provinciale wegen. Oude industrie terreinen aan de buitenkant van de dijk verdwijnen of komen braak te liggen. De schippers zijn er altijd al in de Krimpenerwaard geweest en ook nu nog is er een grote schippersvloot in de IJssel en Lek. De vracht is in de loop van de jaren echter wel veranderd van voedsel en stenen, naar zand en grind en tegenwoordig steeds meer naar containers. (Fig.1.1 Historische ontwikkeling Krimpenerwaard)

Wanneer we inzoomen op de schaal van het dorp. Is deze ontwikkeling ook zichtbaar in de stedenbouwkundige opzet van het dorp. Het centrum ligt meer landinwaarts en is meer gericht op het autogebruik in plaats van het gebruik bij boot. Het oude centrum ligt nog wel steeds aan het water en de oude industrie gebieden aan de buitenkant van de dijk komen braak te liggen. Er ontstaat door krimp en deze ontwikkeling de kans om de rivier weer meer bij het dorp te betrekken.

Bovendien is te verwachten dat door de aloude orientatie van het dorp op de rivier de voorzieningenboot in dit gebied zal werken. Ten eerste omdat het oude dorpshart vaak langs de rivier ligt en nog steeds veel straten en bebouwing op de rivier gericht zijn. Bovendien hebben veel inwoners liefde voor het water en de rivier. Omdat ze vroeger langs het water hebben gewoont erop hebben gewerkt of nog steeds werken.

Fig. 1.2: De algerabrug

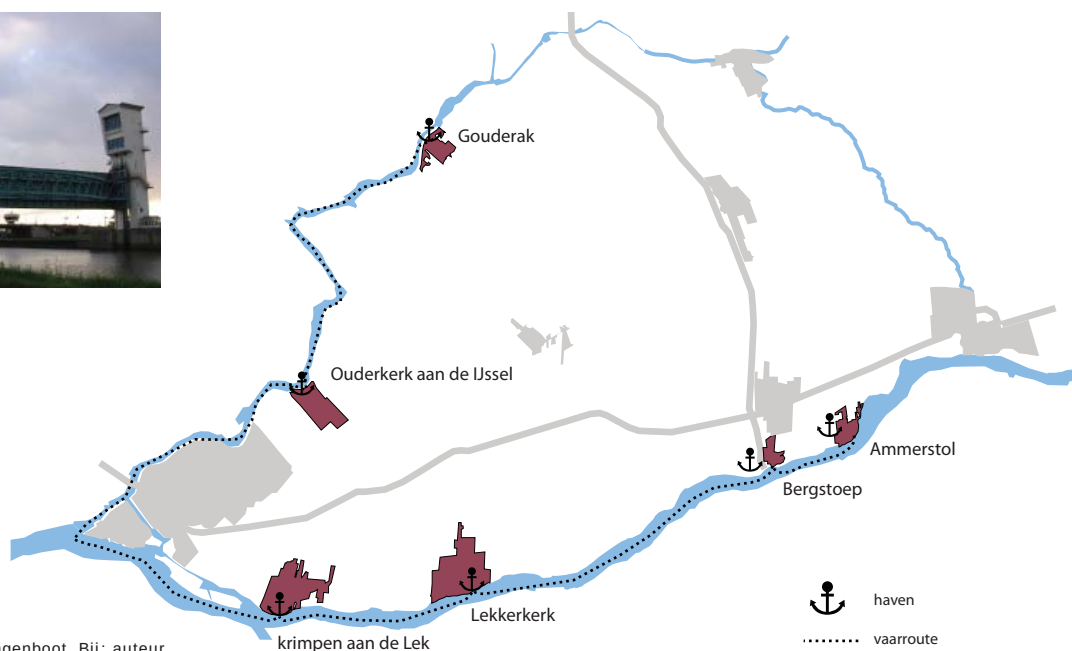

Fig. 1.3: Vaarroute voorzieningenboot, Bij: auteur

Dorpen:

De voorzieningen die op de boot komen, zijn vooral de voorzieningen die in de toekomst moeilijk in ieder dorp aanwezig kunnen blijven. Hierbij gaat het vooral om de dorpen die zullen veranderen van een autonome kern in een woonkern. Krimpen aan den IJssel en Schoonhoven zullen ook in de toekomst wel alle voorzieningen in hun kern kunnen behouden. Krimpen aan den IJssel vanwege haar grote bevolkingsomvang en Schoonhoven vanwege haar streekfunctie. De dorpen Gouderak, Ouderkerk aan de IJssel, Krimpen aan de Lek, Lekkerkerk en Ammerstol. Wellicht kan ook Bergstoepe meedoen als daar behoefte aan is.

Maximale maten:

Voor de boot is men afhankelijk van bepaalde maten. De Algerabrug en de stormvloedkering bij Krimpen aan den IJssel zijn maatgevend. Wanneer de boot onder de brug doorvaart, mag hij niet hoger zijn dan 8.5 meter vanaf NAP. Dit is een vrij beperkte maat. Bovendien kan de boot dan bij extreem hoog water als de stormvloedkering naar beneden is nog steeds niet varen. Daarom is ervoor gekozen om de maten aan te nemen die bepalend zijn om de sluis te passeren. De boot mag niet langer zijn dan 113 meter bij vloed en niet breder dan 25 meter. Willen alle functies in de boot aanwezig zijn dan moet deze 20 meter breed zijn en 110 meter lang.

Bijlage A Voorzieningenboot 2. Aanmeerplaatsen

Gouderak

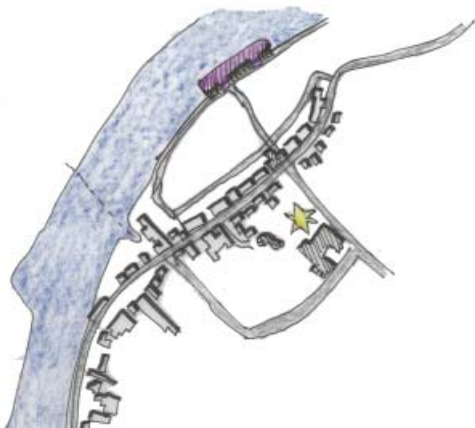

Fig. 2.1: Gouderak, Bij: auteur

Fig. 2.2: Gouderak, Bron: www.zellingen.nl

In Gouderak ligt het oude centrum langs de dijk. (Fig. 2.2) In dit dorp is geen hoofdweg die loodrecht op de richting van de dijk landinwaarts loopt. De hoofdverbindingsweg is nog steeds de dijk. Ook hier ligt het nieuwe centrum wat meer landinwaarts, waar meer plaats is voor parkeergelegenheid. De straat die het nieuwe centrum met de dijk verbindt heeft geen duidelijke uitstraling van een hoofdweg. De woningen en de keek staan met hun achterkant gericht naar de straat toe.

Op het terrein tussen de dijk en de rivier heeft vroeger een fabriek gestaan, het is jarenlang zwaar verontreinigd terrein geweest. Sinds kort is het gesaneerd en is nu klaar voor woningbouw. Er komen nieuwe woningen met een kade langs de rivier (Fig.2.2) de kade is uitermate geschikt als aanmeerplaats voor de voorzieningenboot.

De boot moet dan op de plek komen die in het verlengde ligt van de straat naar het nieuwe centrum. Zodat het nieuwe centrum de dijk en de boot in één lijn liggen.

Ouderkerk aan de IJssel

Ook het oude centrum van Ouderkerk aan den IJssel ligt aan de dijk langs de rivier. Later is er een ringweg naar achteren aangelegd om het grote verkeer te weren van de dijk. Er is een klein winkelcentrum gekomen onderaan de dijk, waar ruimte is voor parkeergelegenheid. De boot moet een relatie aangaan met het centrum en tegelijkertijd ook ruimte bieden voor parkeergelegenheid. Aan het eind van de ringweg, vlakbij het verzorgingstehuis is het einde van het oude centrum ligt de hoofdstraat langs het water (fig2.3). Op deze plek is er ook echt een duidelijk kade vanaf de dijk naar de rivier toe. Een zeer geschikte plek waar ook voldoende ruimte is om de boot aan te meren.

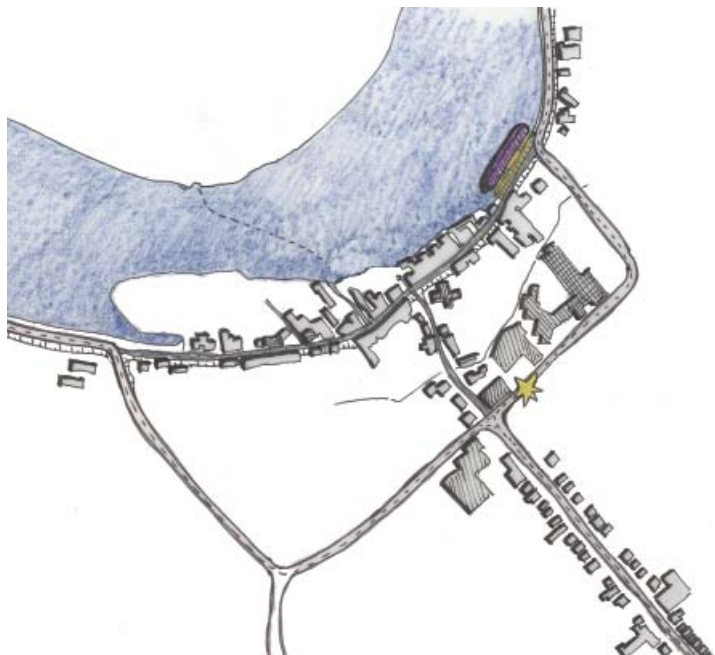

Fig. 2.3: Ouderkerk aan den IJssel, Bij: auteur

Fig. 2.4: Ouderkerk aan den IJssel, Bron: google earth

Fig. 2.5: Ammerstol, Bron: google earth

Ammerstol

Ammerstol is een dorp met weinig voorzieningen. Momenteel is er wel een supermarkt in de kern aanwezig die wordt bediend door gehandicapten. Verder is er een kleine bibliotheek. Door de voorzieningenboot kunnen er veel meer voorzieningen in de kern zelf komen en kan de bibliotheek in leven blijven. Anders dan in de andere dorpen ligt hier het oude centrum wat meer richting de polder. Vanaf het centrale kerkplein lopen twee wegen richting de dijk. Één straat komt uit op bebouwing aan de buitenkant van de dijk, de andere straat eindigt zonder bebouwing aan de buitenkant van de dijk. Dit zou een ideale plek zijn voor een aanmeerstijger voor de boot. De rivier is breed genoeg en er is voldoende ruimte voor parkeerplekken en dergelijke en er is een duidelijke verbinding met het centrum.

Fig. 2.6: Ammerstol, Bij: auteur

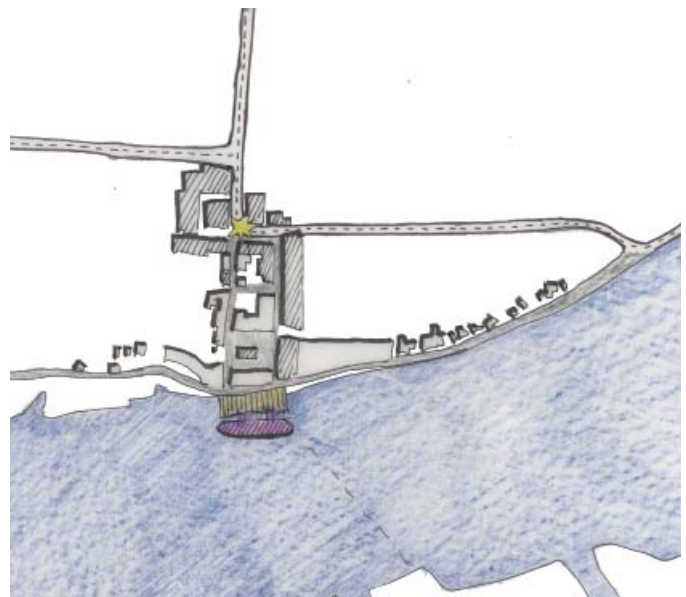

Fig. 2.7: Lekkerkerk, Bij: auteur

Lekkerkerk

De structuur van Lekkerkerk is heel vergelijkbaar met die van Ouderkerk aan de IJssel. Het oude centrum ligt aan de dijk. Er is een ringweg aangelegd om het grote verkeer van de dijk te weren en een nieuw centrum ligt op het kruispunt tussen de ringweg en de oude hoofdstraat die de dijk met het achterliggende dorp verbindt. Verschil met Ouderkerk aan de IJssel is dat er hier meer ruimte is voor auto's op de dijk. Bovendien is er in Lekkerkerk geen buitendijkse bebouwing, maar wordt de hoofdstraat alleen door een keermuur van de rivier gescheiden. Dit geeft de mogelijkheid om de boot aan te leggen aan het einde van de oude hoofdstraat haaks op de dijk.

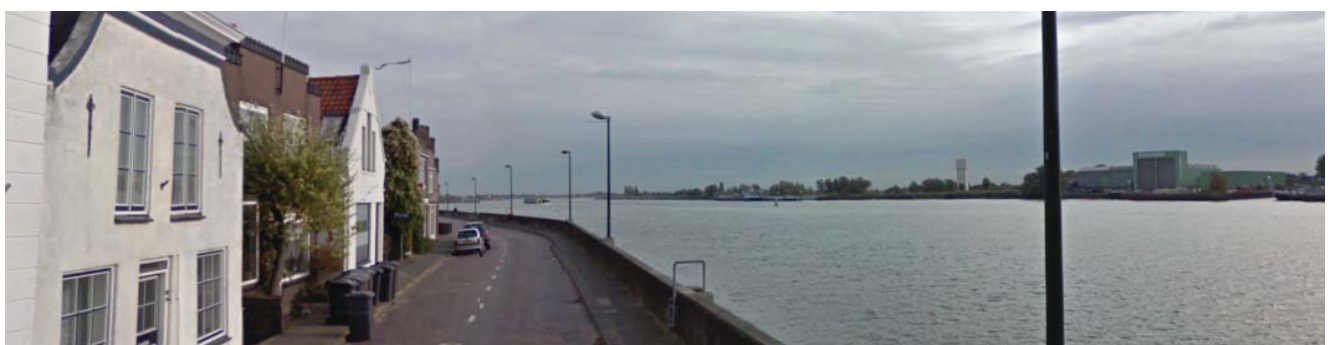

Fig. 2.8: Ouderkerk aan de IJssel, Bron: google earth

Bijlage A Voorzieningenboot 2. Aanmeerplaatsen

Krimpen aan de Lek

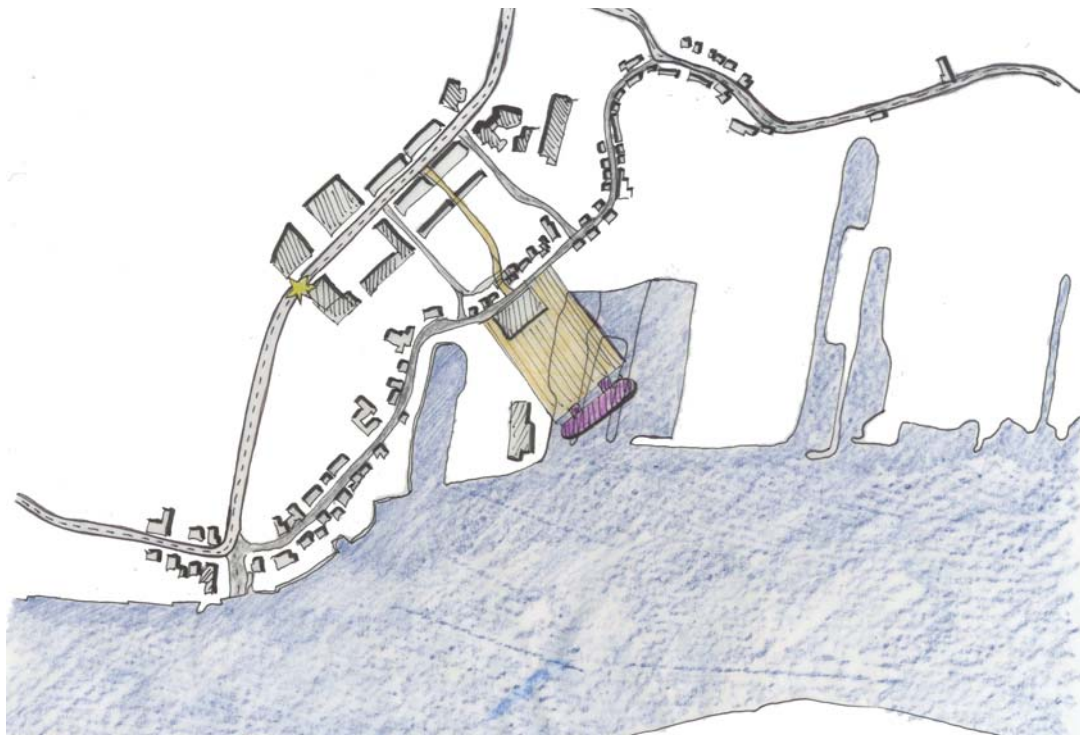

Fig. 2.9: Krimpen aan de Lek, Bij: auteur

Ook in Krimpen aan de Lek ligt een ringweg met daarlangs het nieuwe centrum dat het drukke verkeer over de dijk weert. Verschil is hier dat de oude weg naar de achterliggende land niet in het verlengde ligt van het oude centrum. Vanaf het nieuwe centrum is er dus geen langzaam verkeersroute naar de rivier. Buitendijks ligt een groot stuk braakliggend grond langs de rivier de Lek waar vroeger een grote scheepswerf was. Deze grond kan worden gebruikt als nieuwe aanmeerplek voor de voorzieningenboot. Er is bovendien voldoende ruimte voor parkeermogelijkheden en er ontstaat een nieuwe relatie met de buitendijkse liggende natuur. Ook wordt op deze manier de jachthaven zichtbaar, die momenteel verscholen ligt achter verwilderd groen en niet zichtbaar is vanaf de dijk.

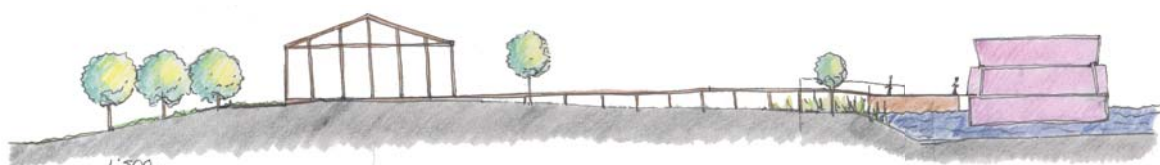
Fig. 2.10: ponton Fast Ferry, Bij: auteur

Fig. 2.11: Toegang Fast Ferry, Bij: auteur

Situatie Krimpen aan de Lek

Als voorbeeldcase voor de aanmeerplekken is het dorp Krimpen aan de Lek verder uitgewerkt. Een van de meest bepalende eisen is dat de boot voor alle doelgroepen bereikbaar moet zijn. Vanwege het feit dat er in de Hollandse IJssel en de Lek ter hoogte van de Krimpenerwaard nog sprake is van eb en vloed is de waterstand steeds veranderlijk. Dit maakt het moeilijk om een toegang te maken die ook voor minder valide geschikt is. Een mooi voorbeeld van hoe dit probleem is opgelost, is te zie bij de Fast Ferry. Een drijvend ponton, die meebeweegt met de waterstand en waarvan de helling veranderd naar de waterstand zorgt voor een altijd gelijke afstand tussen de boot en het ponton. Doormiddel van een klep ontstaat er een goede toegang ook voor minder valide en kinderwagens. (Fig 2.10, 2.11) Daarnaast moet de boot worden aangesloten op de riolering, elektriciteit en waterleiding. Gasolie kan worden getankt bij een bunkerstation of worden aangevoerd door een oliebootje, net als bij een gewoon vrachtschip. Rond de aanmeerplek moet er voor de fietsers een goede stalling zijn en voldoende ruimte voor parkeergelegenheid. Het gebied moet ook een aangename plaats zijn om te verblijven wanneer de boot er niet is.

Situatie

Fig. 2.12: Aanmeerplek Krimpen aan de Lek, schaal: 1:2000 Bij: auteur

Bijlage A: Voorzieningen Boot

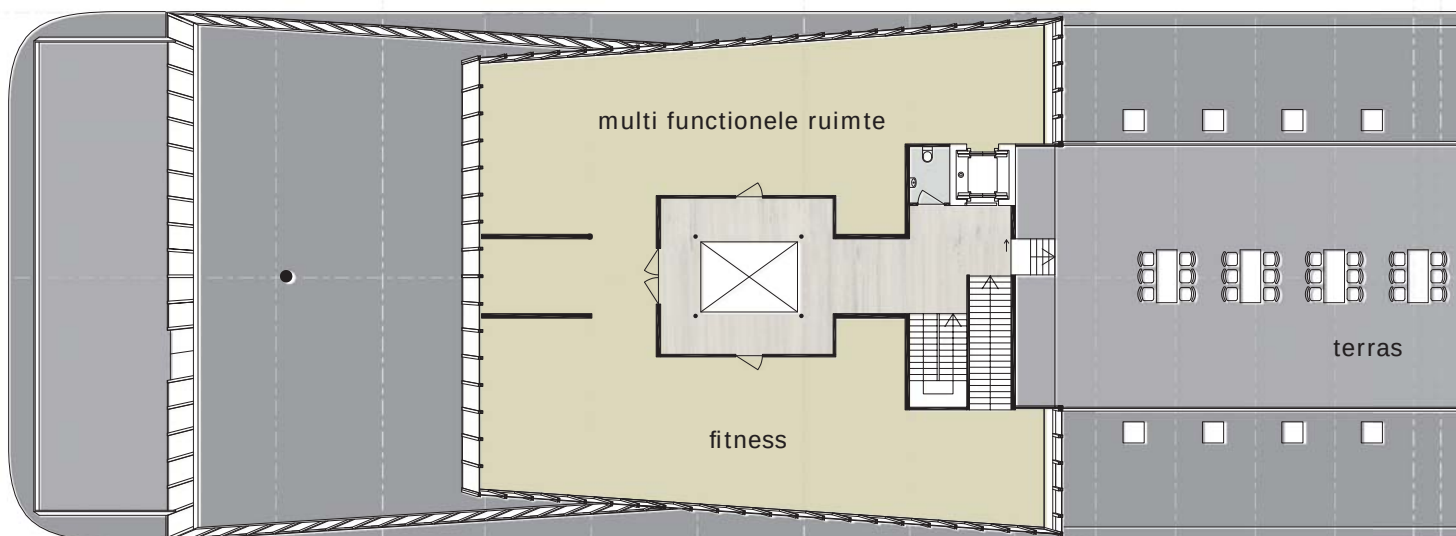

Fig. 2.12: Aanmeerplek Krimpen aan de Lek, schaal: 1:2000 Bij: auteur

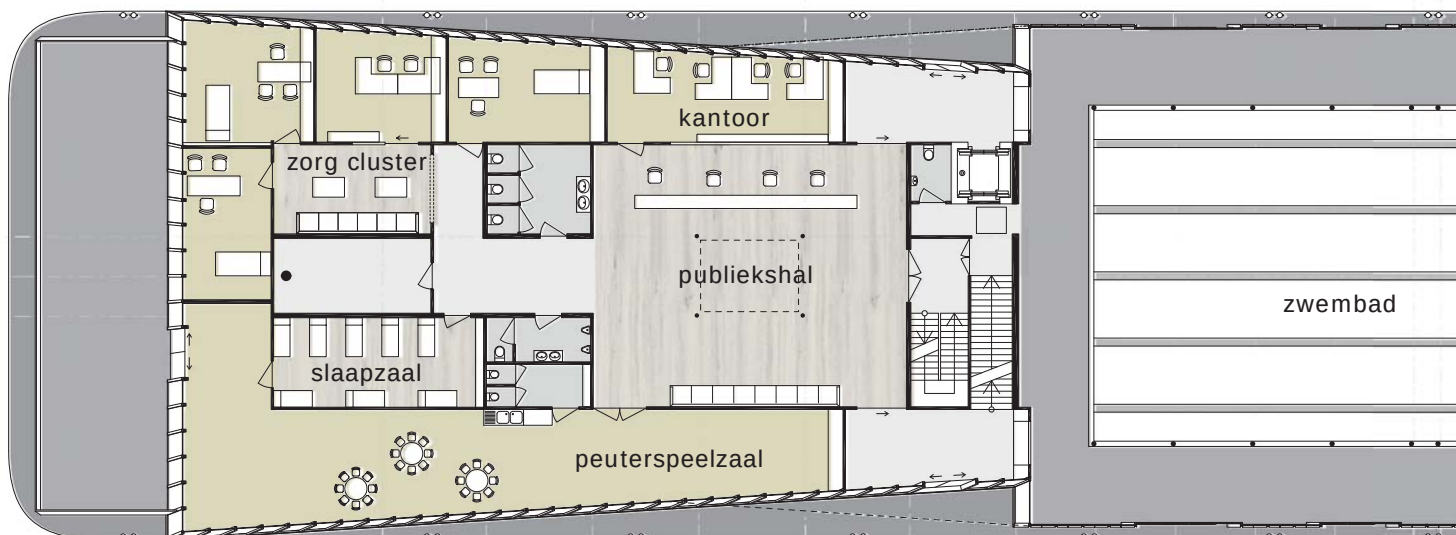

Fig. 2.12: Aanmeerplek Krimpen aan de Lek, schaal: 1:2000 Bij: auteur

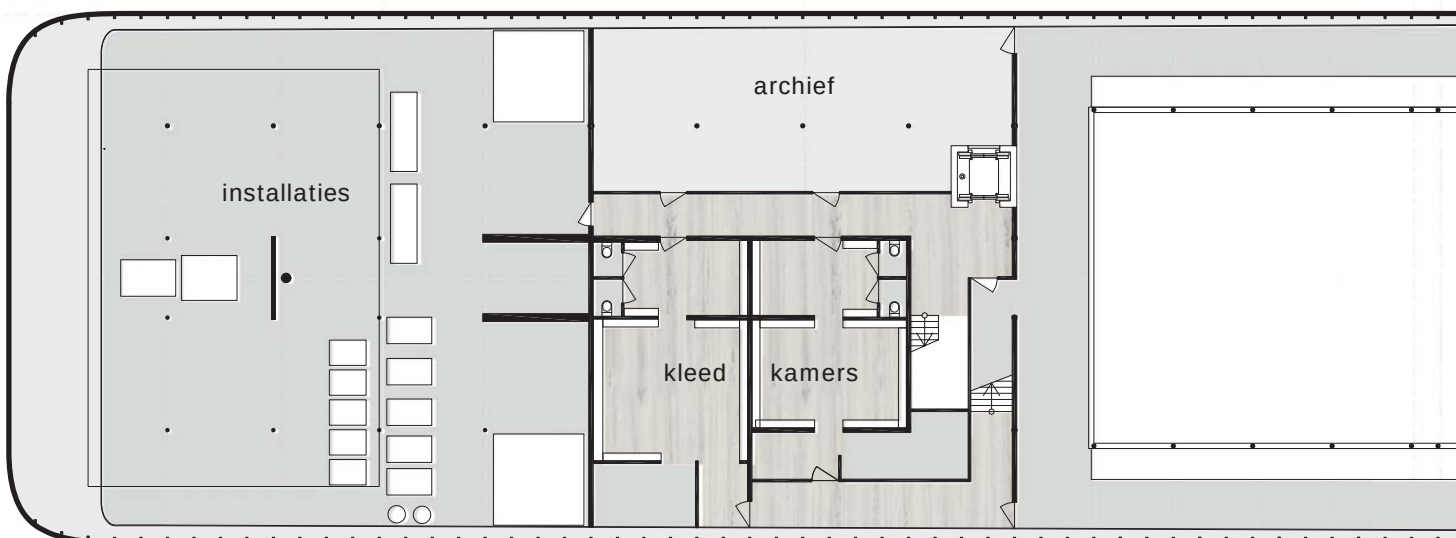
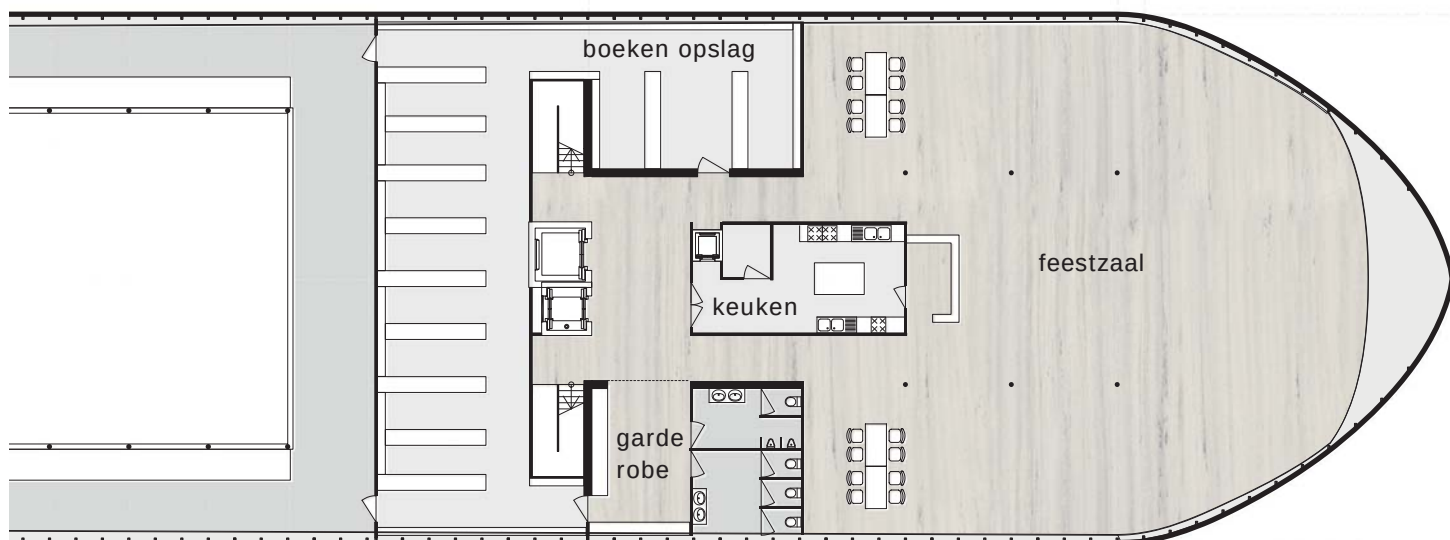
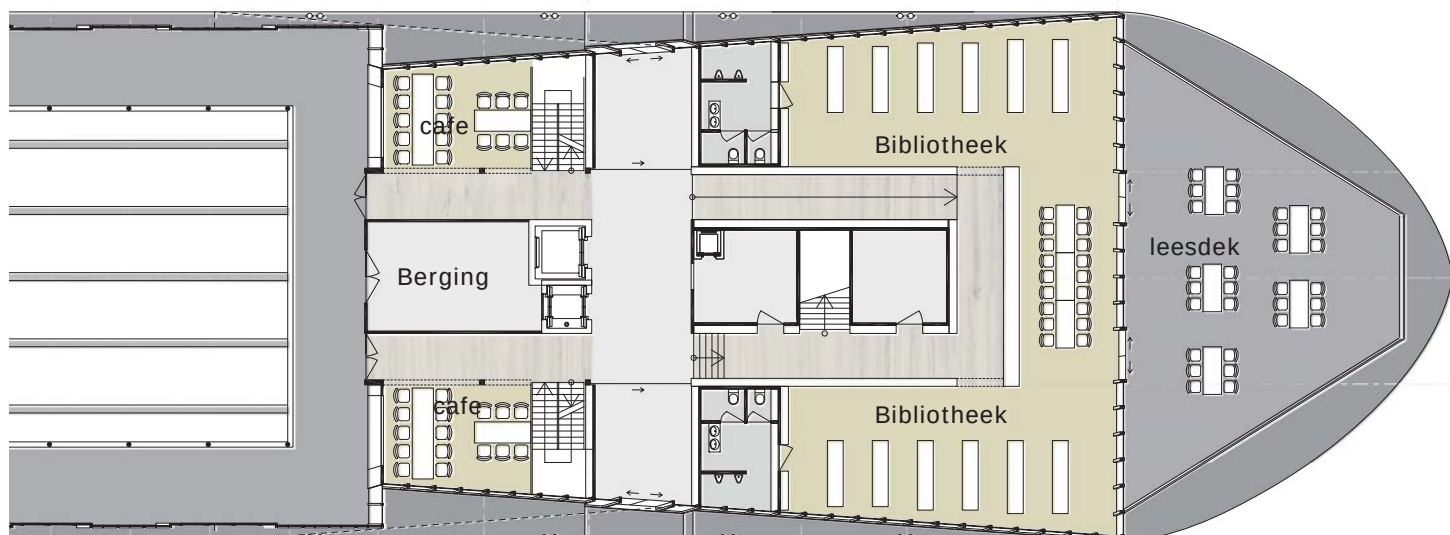
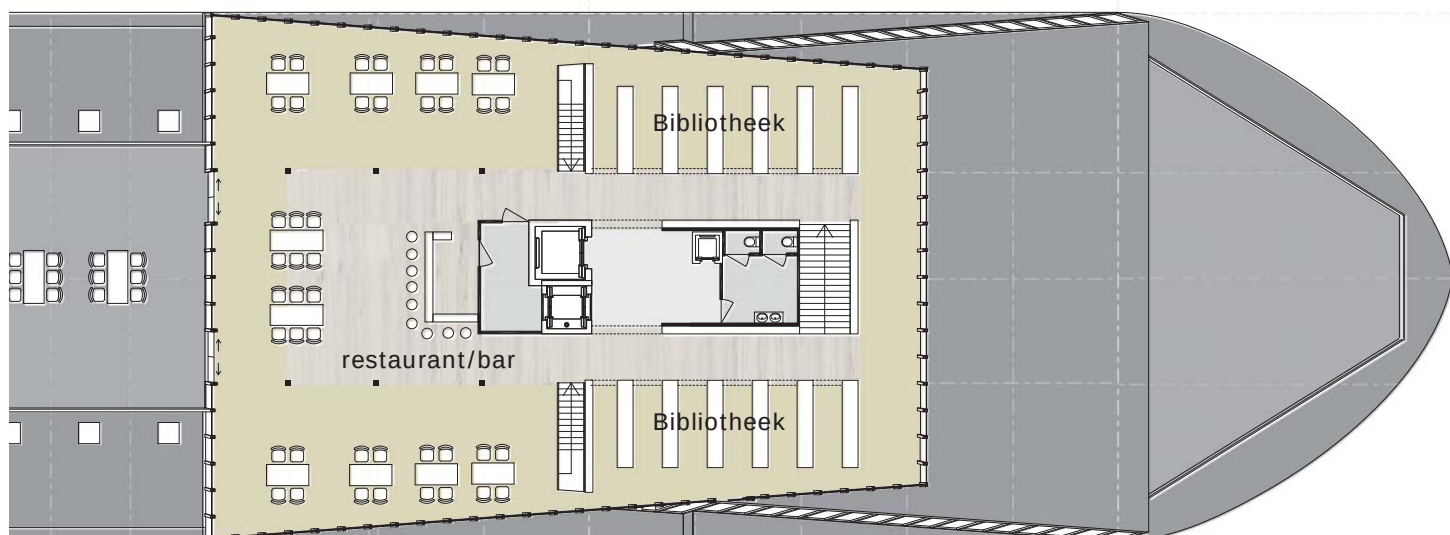
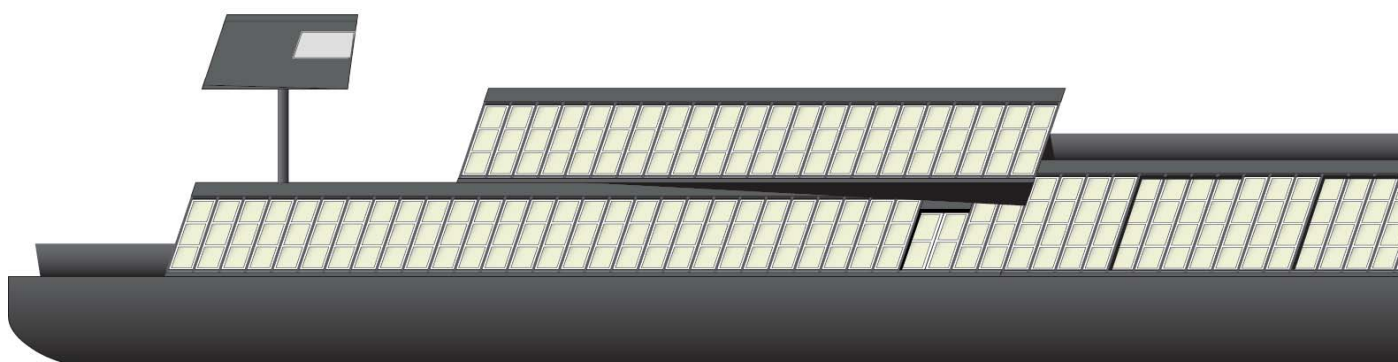
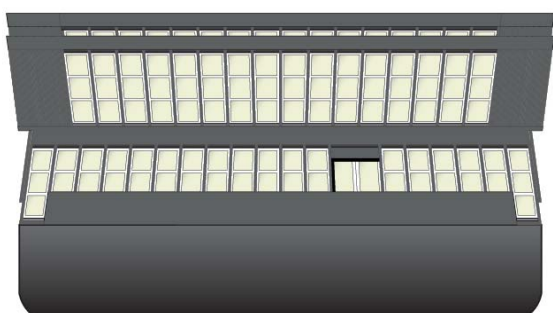
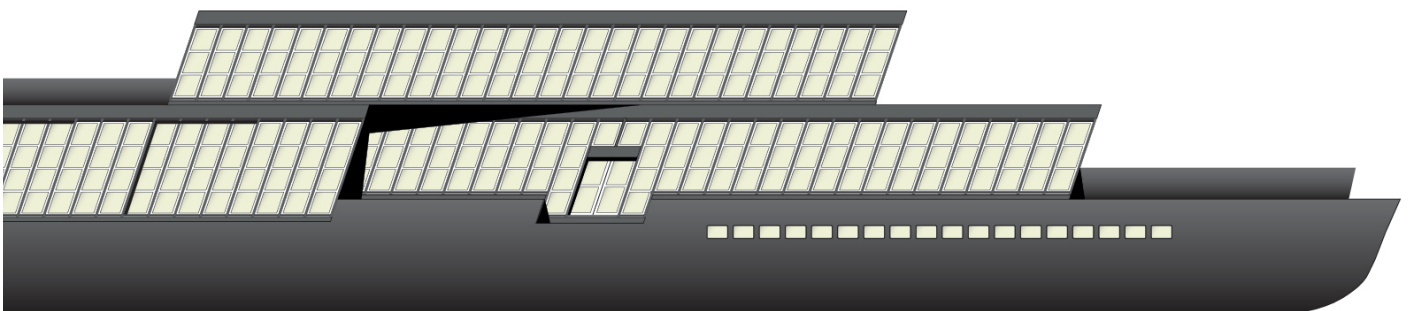
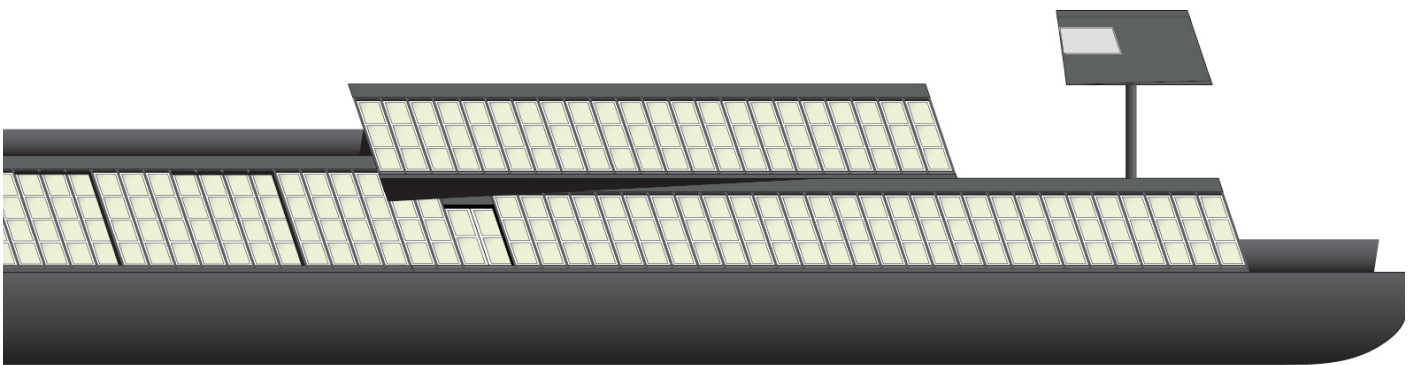

Fig. 2.12: Aanmeerplek Krimpen aan de Lek, schaal: 1:2000 Bij: auteur

Bijlage A: Voorzieningen Boot

Entree Achterschip, Bij: auteur

Zwembad, Bij: auteur

Wachruimte, Bij: auteur

Publiekshal, Bij: auteur

Sociale cohesie in krimpende dorpen Een instrument voor leefbaarheid

Annemarie Buijs

1279602 _ a.buijs@student.tudelft.nl
Delft University of Technology, Department of Urbanism
6th Graduation Lab Urbanism Conference

June 24th 2010

Abstract – Steeds meer dorpen hebben te maken met een krimp van de bevolking of zullen daar in de toekomst tegenaan lopen. Woningen komen leeg te staan en voorzieningen vallen weg. Vooral voor de zwakkere groepen in de gemeente is dit een probleem. Daarnaast ontgroent en vergrijsd de bevolking. Dit kan de sociale verhoudingen op het platteland in gevaar brengen.

Juist de dan nog aanwezige sociale cohesie is een instrument om een leefbaar dorp te realiseren. Een gemeenschap die kan anticiperen op veranderingen die zich op het platteland voordoen, zoals bevolkingskrimp. Door de sociale samenhang te bevorderen kunnen bij de inwoners eigen initiatieven ontstaan, die de leefbaarheid van het dorp versterken. Een duidelijk voorbeeld van sociale vitaliteit. Dit artikel behandelt verschillende ruimtelijke kenmerken die voorwaarden scheppen om sociale samenhang te versterken.

Key words – Sociale cohesie, krimp, vitaal platteland, woondorp

Introductie

Een nieuw fenomeen dat zich de laatste jaren voordoet op het platteland is bevolkingskrimp. Dit heeft zijn invloed op de leefbaarheid van plattelandsdorpen. Er treedt leegstand op, voorzieningen vallen weg en er is veelal sprake van ontgroening en vergrijzing. Het gevaar dreigt dat de dorpen zullen veranderen in spookdorpen. In dit artikel ligt de focus op de sociale samenhang die op het platteland aanwezig is.

In de literatuur wordt deze sociale samenhang op twee manieren in verband gebracht met krimp. De eerste groep ziet krimp als een gevaar dat de sociale verhoudingen ontwricht. De tweede groep ziet de sociale verhoudingen juist als een instrument om krimpende dorpen leefbaar te houden.

Hoofdstuk een van dit artikel kijkt welke sociale structuren er op dit moment aanwezig zijn op het platteland en welke processen, waaronder krimp, daar hun invloed op hebben gehad. Het boek van Nimwegen & Heering (2009) ziet krimp niet als een gevaar voor de sociale samenhang in dorpen, maar ziet andere processen als een groter probleem.

Hoofdstuk twee beschrijft de huidige sociale structuren op het platteland. Het SCP rapport van Steenbekkers, Simon & Veldheer (2006) beschrijft de leefsituatie van plattelandsbewoners in vergelijking met die van stedelingen. Inkomen, woonomgeving, onderwijs, inkomen en dergelijke worden beschreven. In het tweede SCP rapport (Simon, Vermeij & Steenbekkers 2007) ligt de nadruk op hoe plattelandsbewoners zelf aankijken tegen hun leefomgeving en dan in hoofdzaak hun beleving van de omringende sociale gemeenschap.

Het derde hoofdstuk van dit artikel beschrijft de betekenis van sociale cohesie op het platteland. Frans Thissen

(van der Meer 2008) neemt eveneens de veranderingen op het hedendaagse platteland waar. Hij beschrijft dat sociale betrokkenheid en samenhang noodzakelijk zijn om succesvolle dorpen te creëren. Alleen dan kan men levensvatbaar zijn voor de veranderde processen op het platteland, waaronder krimp. Hofman (2007) beschrijft het belang van de aanwezige sociale structuren van de dorpsgemeenschap Wesepe.

Vervolgens, hoofdstuk 4 geeft voorbeelden van interventies waarbij de sociale structuren van een dorp worden gebruikt om het dorp leefbaar te houden (Bree 2006) en (Engbersen & Uytterlinde 2005). Hoofdstuk 5 kijkt welke ruimtelijke kenmerken sociale cohesie mogelijk maken. Van Dijk (2007) deed in zijn afstudeerscriptie onderzoek naar het verschil in sociale samenhang tussen een stedelijke en niet stedelijke omgeving. Ook Engbersen & Uytterlinde (2005) geven suggesties over hoe men sociale samenhang in een dorpskern kan bevorderen.

Tot slot hoofdstuk 6 maakt aan de hand van Vermeij en Mollenhorst (2008) onderscheid tussen verschillende soorten sociale samenhang gerelateerd aan het type platteland.

1. Veranderingen op het platteland:

Niet alleen de bevolkingskrimp die zich voordoet op het platteland heeft zijn invloed op de sociale samenhang, maar ook de toegenomen mobiliteit, informatisering, individualisering en de in- en uitstroom van bewoners (Hofman 2007). De hechte sociale gemeenschap die men vroeger op het platteland vond en men nog vaak voor ogen heeft, bestaat niet meer (Vermeij & Mollenhorst 2008). Mensen woonden hun levenlang in hetzelfde dorp en deden nauwelijks activiteiten daarbuiten. Door de verhoogde mobiliteit, bijna iedereen beschikt over een

auto, is de nabijheid van werk in de directe woonomgeving minder belangrijk. Ook veel andere activiteiten; vrienden bezoeken, boodschappen doen of sporten, spelen zich niet meer in het dorp af. Dorpen veranderen van autonome dorpen in woondorpen (van der Meer et al. 2008). Hierdoor verliest men zijn betrokkenheid bij het dorp. Daarbij zien we dat ook stedelingen zich op het platteland vestigen. Bijna de helft van de plattelandsbewoners komt oorspronkelijk uit een stedelijk gebied. Doordat zij geen binding hebben met de bevolking en geen gezamenlijk verleden delen verandert de sociale structuur (Steenbekkers et al. 2008).

Deze nieuwkomers hebben vaak juist wel heel bewust voor hun huidige woonomgeving gekozen en voelen daardoor extra veel liefde voor hun woonomgeving. Vaak zijn zij lid van natuurbeschermingsorganisaties of historische kringen (Steenbekkers et al. 2006).

Daarnaast speelt ook de individualisering een rol. Mensen gaan bij het maken van keuzes steeds meer uit van hun eigen persoonlijke keuzes en interesses. Voorheen baseerde men zijn mening veel meer op die van de gemeenschap, zoals de kerk, politieke organisaties en de dorpsgemeenschap (Hofman, 2007). 'De algemene individualiserings-trend gaat hierbij niet aan het platteland voorbij. Plattelandsers hechten steeds meer waarde aan zaken als autonomie, zelfontplooiing en privacy en richten hun leven hier naar in.' (Simon, Vermeij & Steenbekkers 2007 p.11)

2. Sociale cohesie op het hedendaagse platteland

Welke sociale samenhang is er vandaag de dag in dorpen aanwezig? In het onderzoek van het SCP waarin bewoners zelf hun mening geven over de sociale structuren op het platteland (Simon, Vermeij & Steenbekkers 2007) blijkt dat zij een verandering zien in de onderlinge betrokkenheid van plattelandbewoners. 'De bewoners geven aan blij te zijn dat de sociale controle minder sterk is geworden, maar roemen de samenhang en hulpvaardigheid: op het platteland kijken mensen dus naar elkaar om.' (Simon, Vermeij & Steenbekkers 2007). Vermeij en Mollenhorst (2008) tonen aan dat plattelandsbewoners elkaar meer praktische hulp geven dan mensen in de stad maar minder emotionele steun. Van Dijk (2007) en Mollenhorst, Bekkers & Völker (2005) zien geen verschillen in het aantal informele helpers die een plattelandsbewoner tot zijn beschikking heeft en een stedeling. Wel blijkt dat plattelandsbewoners vaker hulp van een familielid of iemand uit zijn woonomgeving ontvangen en stedelingen vaker van een vriend. Op het platteland zijn wel weer meer mensen lid van een sport/cultuurvereniging en zijn er meer vrijwilligers actief. Simon, Vermeij en Steenbekkers (2007) spreken hun zorg uit over het draagvlak voor collectieve activiteiten en voorzieningen op het platteland. 'Vaak wordt de organisatie aangepast, zodat deelnemen en bijdragen aan deze collectieve zaken minder tijd en inspanning vergen.' De aanwezige sociale samenhang verschilt sterk per dorp en hangt nauw samen met het aanwezige type bevolking en de ruimtelijke kwaliteiten van de woonomgeving. (Vermeij & Mollenhorst 2008) (van der Meer 2008)

3 De betekenis van Sociale samenhang

De twee belangrijkste redenen die mensen noemen om op het platteland te wonen zijn de aantrekkelijke woonomgeving en de hechte sociale gemeenschap die nog aanwezig is op het platteland (Simon, Vermeij & Steenbekkers 2007). De sociale cohesie is dus nog steeds van betekenis voor veel plattelandbewoners. Een sterk gemeenschapsgevoel kent positieve en negatieve kanten (Hofman 2007).

Door onderdeel uit te maken van een hechte gemeenschap hebben mensen het gevoel ergens bij te horen. Door de hechte banden kunnen zij bepaalde normen en waarden beter in stand houden. Verder ontstaat er een 'wij -gevoel', mensen hebben meer vertrouwen in elkaar, waardoor ze elkaar eerder zullen helpen in het geval van problemen. Door de hechte banden kan een positieve instelling ontstaan. Mensen stimuleren elkaar in het voor elkaar klaar staan. Zo concludeert Mollenhorst (2005) dat mensen die onderdeel uitmaken van een sociaal netwerk dat bestaat uit veel maatschappelijk betrokken en actieve mensen, zelf ook eerder maatschappelijk actief zullen zijn. Dit kan uit positieve motivatie voortkomen, maar ook uit druk of controle om elkaar of anderen hulp te bieden (Mollenhorst et al. 2005). Wanneer er een hechte en betrokken sociale gemeenschap aanwezig is kan men beter inspelen op veranderingen, zoals zaken die de leefbaarheid aantasten, het verhoogt de sociale vitaliteit (Hofman 2007).

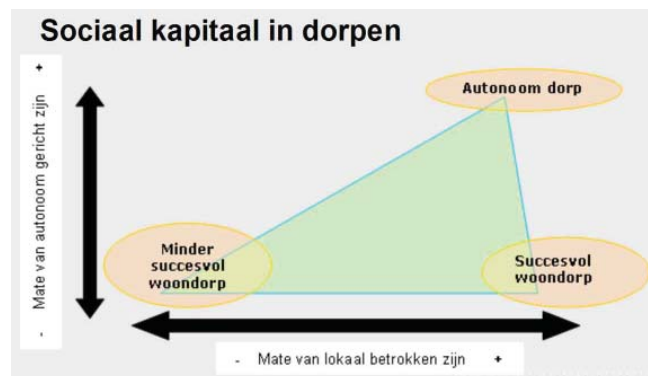

Fig 3.1 Bron: presentatie Thissen UVA, Bijeenkomst 'Krimp en de gevolgen voor de voorzieningenstructuur', 27 mei 2010

Zoals in het eerste hoofdstuk beschreven zijn er vele veranderingen gaande op het platteland. Van der Meer et. al. (2008) beschrijft de verandering van autonoom dorp naar woondorp. Deze transformatie verloopt niet in alle gevallen even succesvol. De mate van succes hangt af van de sociale betrokkenheid van de inwoners van het dorp. In succesvolle woondorpen zijn mensen betrokken bij hun leefomgeving waardoor initiatieven om voorzieningen in stand te houden en de zwakkere dorpsbewoners te helpen opkomen. Waar dit niet het geval is vallen voorzieningen weg en raken zwakkere dorpsbewoners in een sociaal isolement (van der Meer et. al. 2008). Een hechte sociale gemeenschap kent ook zijn negatieve kanten. Sociale controle schrikt mensen af die erg gesteld zijn op hun privacy en hun beslissingen het liefst uit eigen keuze maken en deze niet willen maken vanwege sociale druk (Simon, Vermeij & Steenbekkers

2007). Verder kan het conformeren van gemeenschappelijke normen en waarden ook negatief uitpakken. Het kan excessief gedrag uitlokken doordat leden van een gemeenschap gestimuleerd worden om over eigen grenzen te gaan. Zo kunnen mensen crimineel verdrag gaan vertonen doordat zij onderdeel uit willen maken van een groep (Hofman 2007 p.20). Daarnaast kunnen nieuwe invloeden en vernieuwingen worden tegengehouden, omdat men erg vasthoudt aan de bestaande gebruiken. Ook nieuwkomers kunnen worden buitengesloten, terwijl deze groep juist voor nieuwe initiatieven kunnen zorgen.

4 Sociale cohesie als manier om krimpende dorpen leefbaar te houden.

Van der Meer et. al. (2008) geeft aan dat de sociale cohesie die men vindt op het platteland ingezet kan worden om in de toekomst leefbaarheid te garanderen in krimpende dorpen. De sociale betrokkenheid kan voorzieningen en de zorg voor ouderen in stand houden. Engbersen en Uytterlinde (2005) onderstrepen de vindingrijkheid die op het platteland te vinden is. Plattelandbewoners bedenken de meest ongebruikelijke combinaties, detailhandel gecombineerd met zorg, om het dorp leefbaar te houden. 'Deze sociale innovaties op het platteland lijken in eerste instantie wellicht niet heel spectaculair. Maar wij betogen dat juist de subtiliteit en vindingrijkheid van deze initiatieven het verschil maken. De kleine stap is op de schaal van de lokale gemeenschap en in de leefwereld van de platteland-zeer ingrijpend en betekenisvol.' (Engbersen & Uytterlinde 2005, p.3) Juist deze zelfopgezette initiatieven, die uit sociale betrokkenheid met het dorp voortkomen, blijken uiterst succesvol te zijn. Engbersen en Uytterlinde (2005) geven voorbeelden van initiatieven die door bewoners zijn opgezet en een succes blijken.

4.1 Betaalbare starterswoningen

Een van de oorzaken van krimp is het vertrek van jongeren uit een dorp omdat er geen betaalbare starterswoningen te vinden zijn. Zo wordt door een gebrek aan passende woningen de school met sluiting bedreigd en kampen sportverenigingen met te weinig leden. Een mooi voorbeeld van eigen initiatief binnen de dorpsgemeenschap beschrijven Engbersen & Uytterlinde (2005) in Bladel. Daar hebben jongeren zelfstandig zonder projectontwikkelaar woningen ontwikkeld. Hierdoor bleek de prijs 75.000 euro lager te zijn dan de getaxeerde waarde. De woningen lagen zo rond de 108.000 tot 136.000 euro. De gemeente bood de grond aan voor een betaalbare prijs als tegenprestatie van het ontwikkelen van betaalbare starterswoningen (Bree, 2006). Een geslaagd project waarbij sociale cohesie de motor was voor het realiseren van starterswoningen die de leefbaarheid in een dorp hebben vergroot.

4.2 Het niveau van voorzieningen op peil houden

Bij een leefbaar dorp hoort ook de aanwezigheid van primaire voorzieningen. Vooral voor mensen die niet over een auto beschikken, ouderen, kinderen, jongeren en mensen met een lichamelijke of geestelijke beperking is het belangrijk dat deze voorzieningen in het dorp aan

wezig zijn. Bij een klein dorp waarbij de bevolking ook nog eens krimpt is het steeds lastiger om bepaalde voorzieningen in stand te houden. In Olderkoop kwam men op het idee om een supermarkt in stand te houden door het te combineren met een dagbestedingsprogramma voor verstandelijk gehandicapten. De gemeenschap werd over het idee ingelicht en het zorgde voor een impuls van de lokale economie, het versterkte de onderlinge samenhang en de toegankelijkheid van voorzieningen in het dorp (Engbersen & Uytterlinde 2005).

Niet alleen het verdwijnen van de laatste supermarkt is erg lastig. Vooral het verdwijnen van voorzieningen voor de zwakkere groepen zijn een probleem. Zoals zorg, onderwijs, kinderopvang, jeugdwerk en sportmogelijkheden. In Jubbega-Hornsterzwaag kwamen de plaatselijke dominee en de ouderenadviseur van welzijnsinstelling Caleidoscooptot het idee om al deze activiteiten te combineren in een gebouw, zodat de voorzieningen toch betaalbaar kunnen blijven. Door de combinatie van ouderen en kinderen versterkt de sociale samenhang en de onderlinge betrokkenheid (Engbersen & Uytterlinde 2005). Dit zelfde concept is toegepast in Elsendorp, Noord-Brabant, waar de thuiszorg verzorgd wordt door de plaatselijke inwoners en er een vrijwilligerspunt is ingesteld dat omkijkt naar hulpbehoevenden.

5 Ruimtelijke voorwaarde voor sociale cohesie

De vraag welke ruimtelijke voorwaarden aanwezig moeten zijn om sociale cohesie te laten ontstaan blijft lastig te beantwoorden. Er zijn zelfs onderzoekers die beweren dat de ruimtelijke omgeving totaal geen invloed heeft op de sociale samenhang. Dat er verschillen zijn tussen de sociale samenhang op het stad en het platteland is echter volgens Geert Mak wel duidelijk 'Je moet wel een blind paard zijn om niet te zien dat de wijze van werken, de geschiedenis, de rituelen, de verhoudingen tussen privé en publiek, de vriendschaps- en familiebanden, de omgang met geld en goederen, de houding ten aanzien van natuur en Godsdienst, de binding met de woonplek, kortom, alles wat een cultuur bepaald, in een dorp altijd nog anders is getoetst dan in een stad. Zelfs binnen Nederland. En wie het tegendeel beweert doet noch recht aan het fenomeen dorp, noch aan het fenomeen stad.' (Geert Mak 1996, p.50). Er zijn veel onderzoeken gedaan naar het verschil in sociale samenhang tussen het platteland en de stad. Hieronder zijn enkele ruimtelijke kenmerken beschreven die van invloed zijn op de aanwezigheid van sociale samenhang en betrokkenheid.

5.1 Aantal inwoners van de leefomgeving

Het eerste ruimtelijke kenmerk dat invloed heeft op de sociale cohesie is het aantal mensen dat in je leefomgeving woont. In de stad wonen veel meer mensen bij elkaar dan in een dorp. Van Dijk (2007) beschrijft twee theorieën. Tussen stedelingen is er veel meer variatie in gedrag, beroep, levensstijl en opvattingen. Doordat er zoveel verscheidenheid is zijn mensen veel minder met elkaar verbonden. Het steeds weer in contact komen met anderen veroorzaakt stress. Door de vele variaties

die zij moeten verwerken zullen zij zich meer afsluiten van hun buurtgenoten en zijn daardoor afstandelijker en gereserveerder bij het aangaan van nieuwe contacten. Daarnaast zijn de contacten in de stad meer monofunctioneel. Men heeft de keus uit een grotere groep mensen (Mollenhorst 2005). Met een bepaalde vriend ga je sporten, met de ander winkel je, de volgende is familie. Terwijl in een dorp contacten veel multifunctioneler zijn en daardoor minder oppervlakkig. Daarnaast is er de subculturele theorie (van Dijk 2007). Hierin wordt aangenomen dat mensen in de stad juist hechtere banden hebben dan op het platteland. Stadsbewoners hebben door het grote aantal mensen in een leefomgeving een grotere keus wie hun vrienden worden. Het is makkelijker om vrienden te vinden met dezelfde interesses, leeftijd, economische klasse en opleidingsniveau. Daardoor kiezen zij heel bewust hun vrienden en hebben hierdoor een sterkere band.

5.2 Het aantal voorzieningen

De aanwezigheid van voorzieningen in een woondorp heeft zijn invloed op de sociale betrokkenheid van mensen bij de gemeenschap. Wanneer er voldoende voorzieningen aanwezig zijn blijkt de hulp die men elkaar biedt af te nemen. Ouderen en jongeren zijn in dit geval goed in staat om zichzelf te redden en worden daardoor minder geholpen door dorpsgenoten. In dorpen die goed voorzien zijn word minder hulp gegeven (van der Meer et al. 2008). De aanwezigheid van voorzieningen kan het ontstaan van spontane initiatieven vanuit de gemeenschap in de weg staan (Engbersen & Uytterlinde 2005). Engbersen en Uytterlinde (2005) adviseren om stukken in de dorpskern braak te laten liggen, zodat er ruimte is om lokale initiatieven te doen ontstaan. De aanwezigheid van voorzieningen kan juist ook de sociale samenhang versterken. Een plaats waar men elkaar ontmoet doet onderlinge betrokkenheid ontstaan: sociale infrastructuur. De aanwezigheid van een zorgcentrum lijkt bijvoorbeeld de betrokkenheid van bewoners bij vrijwilligerswerk in de hulpverlening te kunnen stimuleren. Ook de aanwezigheid van een school lijkt bij te dragen aan het opbouwen van lokale hulpnetwerken (van der Meer et al. 2008, p. 117). Veel hulpuitwisseling vindt plaats in dorpen waar veel jonge gezinnen wonen. Ouders moeten alleen wel voor de school in het dorp blijven kiezen.

5.3 Aantrekkelijkheid van de woonomgeving

Uit onderzoek is gebleken dat men meer binding bij een gebied voelt wanneer het een mooie omgeving heeft met een duidelijk identiteit. Wanneer meerdere inwoners deze liefde voor het gebied voelen ontstaat er een sociale band, wat de sociale samenhang verhoogt. Maar ook het waarderen van de woonomgeving maakt dat mensen zich er voor in willen zetten. Daarnaast zien we dat vooral een bepaald type bewoner word aangetrokken naar een aantrekkelijk woonomgeving. Dorpen met mooie natuur en een historische uitstraling trekken een meer welgestelde bevolking aan, die zich betrokken voelt bij de omgeving (Vermeij & Mollenhorst 2008).

Van der Meer et al. (2008) benadrukken het belang van de kwaliteit van de woonomgeving bij de ontwikkeling van autonoom dorp naar woondorp. Wanneer er een hoge kwaliteit aanwezig is, is er een groter lokaal bewustzijn, wat meer gemeenschapsinitiatieven teweeg brengt. 'Woondorpen met een hoog beoordeelde leefbaarheid blijken vaker een aantrekkelijke woonomgeving te hebben en vormen op de regionale woningmarkt vaker het eindpunt van de wooncarrière voor welvarende, jonge senioren' (van der Meer et al. 2008, p. 116)

Ontwikkeling van zelfredzaamheid en lokale informele hulp

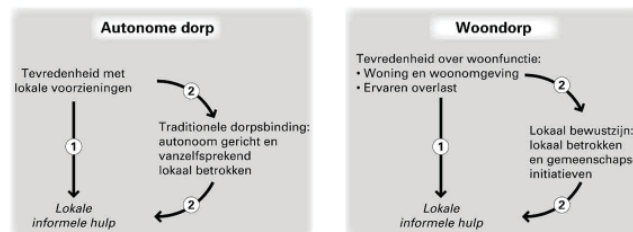

Fig 3.1 Bron: presentatie Thissen UVA, Bijeenkomst 'Krimp en de gevolgen voor de voorzieningenstructuur', 27 mei 2010

5.4 Schaal van de bebouwing

De schaal van de bebouwing heeft zijn invloed op de sociale samenhang die in een wijk aanwezig is. In een wijk waarin gebouwen aansluiten bij de menselijke schaal is sprake van een sterkere sociale betrokkenheid. Mensen zijn geneigd zich meer van elkaar aan te trekken wanneer de gebouwde omgeving een zekere overzichtelijkheid kent; bij een te grote schaal wint de anonimiteit (Engbersen & Uytterlinde 2005, p.36).

5.5 Homogeniteit van de bewoners

Mensen voelen zich eerder verbonden met mensen die eenzelfde leefstijl, opleiding en achtergrond hebben. Wanneer er teveel diversiteit tussen de bewoners is zal er minder snel sociale samenhang optreden. Op het schaalniveau van het woningblok, ongeveer twintig tot dertig woningen, moet er sprake zijn van homogeniteit. Op dit niveau vindt er sociale cohesie plaats tussen bewoners (Engbersen & Uytterlinde 2005, p.36).

6 Grote verschillen in sociale samenhang

Van der Meer (2008) geeft al aan dat er niet in elk dorp sprake is van sociale samenhang. Het rapport van Vermeij & Mollenhorst 2008 geeft de soort sociale samenhang aan die aanwezig is in een bepaald type platteland. De types zijn ingedeeld naar ligging, type inwoners en de aanwezigheid van voorzieningen. De eerste categorie is het 'gesloten platteland'. Hier bevinden zich kleine dorpen met een beperkt voorzieningenaanbod. De dorpen liggen vaak afgelegen. Hier wonen vooral mensen met een relatief laag inkomen en opleidingsniveau en zijn in vergelijking met andere plattelandsbewoners naar binnen toe gericht. Weinig stedelingen vestigen zich in deze gebieden. Tegenover etnische minderheden nemen de inwoners vaak een gesloten houding aan, terwijl deze mensen er bijna niet zijn. In deze gebieden is nog sprake van een sterke sociale samenhang in de buurt en

Veel bewoners zijn lid van een geloofsgemeenschap en nemen deel aan lokale culturele tradities.

Het tweede type platteland is het 'dorpse platteland', dit zijn de wat grotere dorpen met veel voorzieningen waar ook veel mensen van buitenaf het dorp bezoeken. Instroom van nieuwe inwoners bestaat voor het grootste deel uit bewoners uit de eigen regio. Ook hier is sprake van een hechte sociale samenhang tussen burens en men voelt zich veilig. Er is een hoog kerkklimaat en mensen nemen nog steeds deel aan lokale culturele tradities. Het verschil met het gesloten platteland is dat alles net iets minder sterk aanwezig is dan op het gesloten platteland.

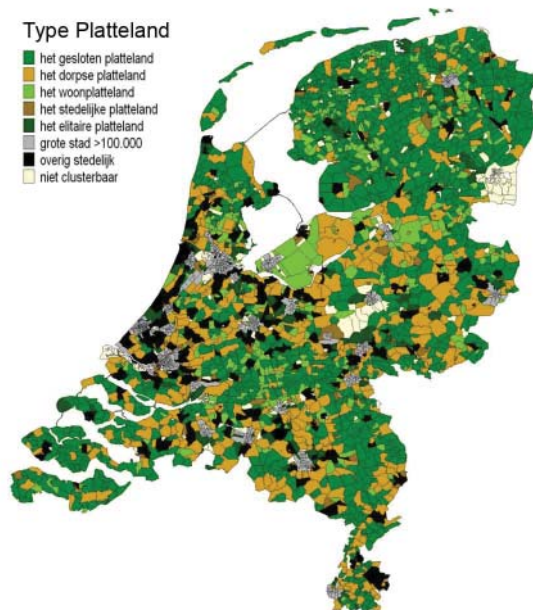

Fig.6.1 Bron: Presentatie Vermeij SCP: Movisie Kennisdag Sociaal vitaal platteland, 2 december 2008

De derde categorie is het 'woonplatteland'. Dit zijn buitengebieden en gehuchten in een agrarische omgeving. Er zijn geen voorzieningen aanwezig. De bewoners hebben een bovengemiddeld inkomen en opleidingsniveau. Er wonen vooral gezinnen en weinig senioren. In dit type platteland zijn de sociale banden nog sterk. Mensen voelen zich verbonden met hun burens er zijn veel vrijwilligers actief. De lokale culturele tradities zijn nog springlevend. Mensen zijn hier minder gesloten tegen etnischeminderheden en ze hebben meer vertrouwen in de politiek. Het 'elitaire platteland' bestaat uit gebieden met een aantrekkelijke natuur en heeft een goede bereikbaarheid tot de stad. Er wonen veel mensen met een hoog inkomen en hoge opleiding en zijn erg op de stad gericht. Hierdoor zijn de bewoners minder traditioneel, nemen weinig aan lokale culturele activiteiten deel en zijn minder gericht op de lokale gemeenschap. Ook zijn er veel minder actieve kerkleden. Ook hier is men veel minder etnocentrisch en is men veel meer naar buiten toe gericht. Wel ervaart men een sterke sociale samenhang in de buurt.

Het 'stedelijk platteland' bestaat uit woonwijken met relatief goedkope woningen. Dit trekt vooral veel gezinnen aan met jonge kinderen en relatief veel niet westerse allochtonen. Maar een derde ervaart dit gebied

als daadwerkelijk het platteland. Hier is de samenhang laag en relatief veel bewoners voelen zich eenzaam, onveilig en weinig gelukkig. Er zijn minder vrijwilligers, wel nemen zij deel aan lokale tradities en men is weinig etnocentrisch (Vermeij & Mollenhorst 2008,p.11,p.17)

Conclusie:

Bevolkingskrimp is een verschijnsel dat de gevolgen van andere processen op het platteland versterkt. De verhoogde mobiliteit, de informatisering, individualisering, in- en uitstroom van bewoners, hebben het leven in plattelandsdorpen flink doen veranderen. Het autonome dorp is veranderd in een woondorp. Voorzieningen vallen weg; vooral voor de zwakkere bevolkingsgroepen een probleem. Daarnaast ontgroent en vergrijsd de bevolking. Dit kan de sociale verhoudingen op het platteland in gevaar brengen. De nog aanwezige sociale cohesie wordt gezien als een instrument om een leefbaar dorp te realiseren. Door de sociale samenhang te bevorderen kunnen eigen initiatieven ontstaan bij de inwoners die de leefbaarheid van het dorp versterken. Deze nieuwe initiatieven doen de sociale samenhang vaak alleen maar weer verder versterken, waardoor er een opwaartse spiraal ontstaat. Het platteland is erg vindend in het vinden van nieuwe manieren waarop men de leefbaarheid in stand kan houden. Een voorbeeld is het combineren van een economische initiatief met dat van een zorg functie, zodat het voorzieningenaanbod in stand kan blijven. Ook werden er op eigen initiatief van jongeren nieuwe starterswoningen voor een betaalbaar bedrag ontwikkeld. In verschillende dorpen werden er vrijwilligerspunten en multifunctionele gebouwen opgezet die de aanwezigheid van primaire voorzieningen als zorg, onderwijs en kinderopvang mogelijk maakten in het dorp. Deze nieuwe initiatieven komen voort uit sociale betrokkenheid bij de woonomgeving en een sterke sociale samenhang onder de bewoners.

De volgende ruimtelijke kenmerken kunnen van invloed zijn op de sociale samenhang. Als eerste het aantal mensen dat in je leefomgeving woont. Hierover bestaan twee theorieën. De eerste beweert dat juist door de variatie in bewoners, stedelingen teruggetrokken worden en daardoor minder contacten hebben. De tweede theorie ziet de variëteit in mensen juist als een kans om meer gelijkgestemden te ontmoeten. Hierdoor kan de intensiteit van sociale contacten versterken. Naar mijn mening klopt vooral de tweede theorie. Stedelingen hebben wel evenveel contacten als dorpelingen, maar minder met hun directe buurtgenoten. Dit heeft ook te maken met de aanwezigheid van voorzieningen. Wanneer er maar een supermarkt en een school en een sportclub in het dorp aanwezig is, zullen mensen elkaar steeds weer opnieuw tegenkomen waardoor er herkenning en vertrouwen kan ontstaan. Ook een menselijke schaal van de bebouwing zorgt voor meer betrokkenheid. Een aantrekkelijke woonomgeving maakt mensen meer betrokken bij hun woonomgeving.

De aanwezigheid van een sterke sociale betrokkenheid is vooral te vinden op het platteland dat afgelegen ligt en waar niet al te veel voorzieningen aanwezig zijn. Hoe opener het platteland is, hoe meer vertrouwen de

bewoners hebben in de politiek en hoe minder etnocentrisch zij zijn. In het platteland dat sterk verbonden is met de stad, het elite- en stedelijk platteland is minder sociale samenhang en betrokkenheid met de woonomgeving onder de bewoners aanwezig.

Aanbeveling

In mijn afstudeerproject doe ik onderzoek naar manieren om krimpende dorpen leefbaar te houden. Hierbij zal mijn aandacht ondermeer uitgaan naar het bevorderen van sociale samenhang. Het belang hiervan heb ik in dit artikel aangetoond.

Krimp kan de sociale verhoudingen drastisch aantasten. Maar door de vindingrijkheid van plattelandsbewoners en de sterke betrokkenheid bij hun leefomgeving kunnen er initiatieven ontstaan die de leefbaarheid sterk verbeteren en hiermee de sociale samenhang weer verstevigen.

Als stedenbouwkundige is het verstandig een ruimtelijke omgeving te scheppen waarin sociale samenhang zoveel mogelijk bevordert wordt.

Dankbetuiging

Mijn dank gaat uit naar mijn twee begeleiders Remon Rooij en Ana Maria Fernandez Maldonado. Verder wil ik Marije Kalsbeek- Buijs bedanken die heel mijn stuk heeft door gelezen.

Bibliografie:

Bree, P (2006), *'Rimpels in de ruimtelijke ordening; Verbetering van leefbaarheid in dorpen'*, Boxtel, Aneas

Dijk, PD van (2007), *'Stedelijkheid en Kwaliteit van Leven: Welbevinden en sociale isolatie afhankelijk van de woonomgeving, onderzocht met data van het Periodiek Onderzoek naar de Leef Situatie in Nederland.'* Erasmus Universiteit Rotterdam, Faculteit Sociale Wetenschappen, Afdeling Sociologie / Grootstedelijke Vraagstukken en Beleid, afstudeerscriptie.

Engbersen, R & Uytterlinde, M (2005), *'Sociale innovaties op het platteland; Bouwstenen voor de ontwikkeling van Nieuwe dorpen.'* Utrecht, innovatie Netwerk Groene ruimte en Agrocluster.

Hofman, I (2007), *'Identiteit, Sociale cohesie en sociaal kapitaal op het platteland'*, Wageningen: Vakgroep rurale Sociologie Maatschappijwetenschappen Universiteit Wageningen, afstudeerscriptie

Meer, M van der, Thissen, F, Drooglever Fortuijn, J, Tak, I van der & Wouw, D van der (2008), *'De sociale draagkracht van dorpen in Borsele, Leefbaarheid, Sociale cohesie en community care in kleine dorpen'*, Amsterdam, AMIDSt Universiteit van Amsterdam

Mollenhorst, G, Bekkers, R & Völker, B (2005), *'Hulpeloos in de stad? Verschillen tussen stad- en plattelandsbewoners in het aantal informele helpers'*, Mens en Maatschappij, juni, p.159-178

Nimwegen, N & Heering, L (2009), *'Bevolkingsvraagstukken in Nederland anno 2009; Van Groei naar krimp een demografische omslag in beeld'*, Amsterdam, KNAW press

Simon, C, Vermeij, L & Steenbekkers, A (2007), *'Het beste van twee werelden: Plattelanders over hun leven op het platteland'*, Den Haag: Sociaal Cultureel Planbureau.

Steenbekkers, A, Simon, C & Veldheer V (2006), *'Thuis op het platteland; De leefsituatie van platteland en stad vergeleken'*, Den Haag; Sociaal Cultureel Planbureau.

Vermeij, L & Mollenhorst, G (2008), *'Overgebleven dorpsleven, sociaal kapitaal op het hedendaagse platteland'*, Den Haag: Sociaal Cultureel Planbureau.

VROM, (2006), *'Ouderen onder dak, Een onderzoek naar wonen, welzijn en zorg voor ouderen in kleine dorpen'*, Den Haag, VROM

Bijlage C: De Sociaal veilige woonomgeving

Bij de waardering van onze woonomgeving speelt veiligheid een belangrijke rol. Men woont niet prettig in een wijk, wanneer men zich daar niet veilig voelt. Daarom behoort veiligheid van de openbare ruimte een belangrijk aandachtspunt te zijn in het ontwerpproces. Maar wat is de invloed van de gebouwde omgeving op deze veiligheid en wat zijn dan de kenmerken van de gebouwde omgeving wil er een veilige woonwijk ontstaan?

Allereerst moeten we de definitie van een veilige wijk definiëren. Van der Voordt en van Wegen onderscheiden twee soorten veiligheid: de objectieve sociale onveiligheid en de subjectieve sociale onveiligheid. Onder objectieve sociale onveiligheid verstaan we de kans dat een delict zich werkelijk voordoet. Hoeveel delicten vinden er werkelijk plaats in de wijk? Bij de subjectieve sociale onveiligheid gaat het om het gevoel van onveiligheid. Hoe veilig voelt men zich in de wijk. Beide begrippen zijn van belang. 'Onveiligheidsgevoelens beperken de bewegingsvrijheid. Bovendien kan angst aanleiding geven tot terugtrekkingsgedrag. Men is minder bereid vreemden in geval van nood hulp te bieden, waardoor de kans op een delict verder toeneemt.' De vraag wordt nu: Hoe kan doormiddel van de gebouwde omgeving een leefomgeving ontstaan, waarin minder delicten worden gepleegd en de bewoners zich veilig voelen?

Dit kan door de drempel van het plegen van een delict te verhogen. De dader zal minder snel tot actie overgaan. Tegelijkertijd krijgt het potentieel slachtoffer het gevoel dat er minder snel een delict zal worden gepleegd, waardoor de subjectieve veiligheid eveneens toeneemt. Deze drempel kan door fysieke en sociale drempels worden vergroot. Bij fysieke drempels of barrières beperkt men de toegankelijkheid en de vluchtwegen. Dit kan doormiddel van een hek of alarmsituatie, maar ook het aantal vluchtwegen kan worden beperkt. De sociale drempel bestaat uit de aanwezigheid van sociale controle. Het maakt dat bewoners zich veiliger voelen in een wijk, met het idee dat andere bewoners ingrijpen wanneer er een delict wordt gepleegd. Aan de andere kant weerhoudt het de dader ervan om een delict te plegen; de psychische drempel is groter.

De mate van sociale controle wordt door twee factoren beïnvloed. Dit zijn de gebouwde omgeving en de sociale omgeving. De sociale omgeving gaat over de sociale opbouw van de buurt, bijvoorbeeld de huishoudensamenstelling, leeftijdsverdeling, verhuisbeweging etc. De gebouwde omgeving heeft te maken met de inpassing in de buurt, de voorzieningen die aanwezig zijn in de wijk, toegankelijkheid, woningdifferentiatie, etc. 'Er is sprake van een wisselwerking tussen gebouwde en sociale omgeving. Het kan zo zijn dat de gebouwde omgeving wel aan de voorwaarden voldoet voor het uitoefenen van sociale controle en de sociale omgeving niet. Dan wordt er alsnog geen sociale controle uitgeoefend in de wijk. Er is dan echter wel sprake van suggestieve sociale controle. Suggestieve sociale controle ontstaat als ofwel de sociale omgeving ofwel de gebouwde omgeving aan de sociale controle voorwaarden voldoet. Bewoners kunnen zich

veiliger voelen in een wijk waar de gebouwde omgeving aan de voorwaarde voor sociale controle voldoet, terwijl die niet aanwezig is. Andersom kunnen bewoners zich ook veilig voelen in een wijk waar de gebouwde omgeving niet aan de voorwaarde voldoet, maar waar sprake is van zo'n hechte gemeenschap dat men zich toch veilig voelt.

Dit geldt ook voor de dader. In een overzichtelijke wijk heeft hij het idee dat de pakkans groter is en kan hem ervan weerhouden het delict te plegen. Terwijl er vanwege de sociale omgeving geen sociale controle aanwezig hoeft te zijn. De 'suggestie' van sociale controle heeft al zijn effect. Omdat wij als stedenbouwkundige alleen invloed hebben op de gebouwde omgeving, zullen we hier ons verder op richten. Wat zijn de voorwaarden voor de gebouwde omgeving wil er sociale controle plaatsvinden?

Akkelies van Nes heeft een onderzoek gedaan naar de veiligheid van de gebouwde omgeving op micro scale. Het onderzoek is uitgevoerd in de steden Gouda en Alkmaar. De invloed van sociale drempels wordt als leidraad genomen. Er is gekeken hoe de volgende variabelen de veiligheid in een wijk beïnvloeden:

1. de 'topological depth' tussen de publieke en private ruimtes
2. de mate van 'constitutedness' van de straten
3. zichtbaarheid en dichtheid van het aantal ramen grenzend aan de straat
4. de vorm van de straat en haar functie

Topological depth tussen privé en publiek:

De topological depth geeft het aantal stappen weer dat je moet nemen voordat je vanuit een entree de publieke ruimte betreedt. Er kan bijvoorbeeld nog een voortuin tussen liggen of er staat een hoog hek voor. Elk obstakel verhoogt de 'topological depth'. (fig1.)

Vooroorlogse woonwijken hebben vaak een voordeur die direct grenst aan de straat. In naoorlogse wijken komen juist veel woningen voor met hun entree aan de zijkant van het huis. Deze tegenstelling is ook goed te zien tussen de traditionele winkelstraat en het moderne winkelcentra. Bij moderne winkelcentra is de entree vaak aan de zijkant geplaatst en zijn er lange blinde muren aan de straatkant. In een traditionele winkelstraat zijn er juist veel deuren die direct grenzen aan de straat. De topologische diepte van wijken stijgt in wijken die verder van het centrum en de hoofdroutes liggen. Dit is als volgt te verklaren.

In wijken die ver van de hoofdroute afliggen bevinden zich hoofdzakelijk bewoners op straat. De sociale controle in die wijken is vaak hoog, mensen kennen elkaar en een vreemden word snel herkend. Het nadeel is dat mensen vanwege deze sociale controle hun voordeur en ramen afschermen, zodat mensen niet naar binnen kunnen kijken. Dit neemt het zicht op de straat weg, wat de veiligheid benadeelt.

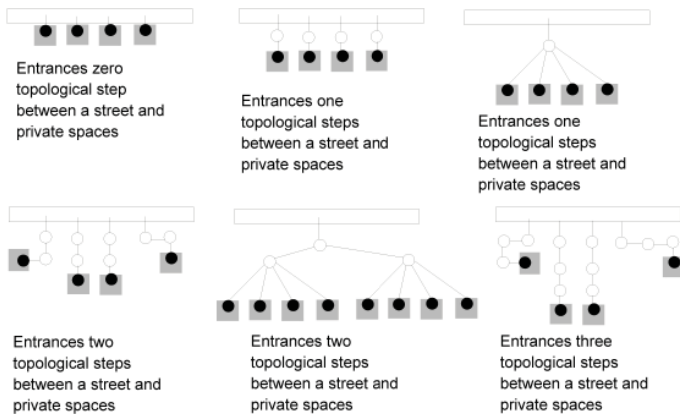

Fig1 :Topological depth

Vooroorlogse woonwijken hebben vaak een voordeur die direct grenst aan de straat. In naoorlogse wijken komen juist veel woningen voor met hun entree aan de zijkant van het huis. Deze tegenstelling is ook goed te zien tussen de traditionele winkelstraat en het moderne winkelcentra. Bij moderne winkelcentra is de entree vaak aan de zijkant geplaatst en zijn er lange blinde muren aan de straatkant. In een traditionele winkelstraat zijn er juist veel deuren die direct grenzen aan de straat. De topologische diepte van wijken stijgt in wijken die verder van het centrum en de hoofdroutes liggen. Dit is als volgt te verklaren. In wijken die ver van de hoofdroute afliggen bevinden zich hoofdzakelijk bewoners op straat. De sociale controle in die wijken is vaak hoog, mensen kennen elkaar en een vreemden word snel herkend. Het nadeel is dat mensen vanwege deze sociale controle hun voordeur en ramen afschermen, zodat mensen niet naar binnen kunnen kijken. Dit neemt het zicht op de straat weg, wat de veiligheid benadeelt.

In de straten die grenzen aan hoofdroutes komen veel vreemden door de straat. De bewoners willen deelnemen aan het drukke sociale leven in de straat en houden de gordijnen open of zetten een stoel voor het raam om naar buiten te kunnen kijken. Op deze manier is er veel toezicht op de straat aanwezig.

Constitutedness and Un-constitutedness:

De mate van constitutedness hangt af van hoe de entrees aan de straat grenzen. Het gaat om de zichtbaarheid van de entrees naar de publieke ruimte toe. Wanneer de toegang van een gebouw direct aan de straat grenst, is er sprake van constitutedness.

Er is verschil tussen entree grenzend aan een straat en entrees zichtbaar vanaf de straat, dit heeft zijn effect op de levendigheid in de publieke ruimte. Er bestaat een verband tussen het aantal entrees grenzend aan de straat en het aantal inbraken in een straat. Woningen met een entree verborgen door hekken en heggen hebben meer inbraken dan andere.

zichtbaarheid en dichtheid van het aantal ramen grenzend aan de straat:

Dat er veel ramen en deuren aan de straat grenzen wil nog niet zeggen dat er sociale controle plaats vind. Ook de positie van deuren en ramen heeft zijn invloed op de sociale controle.

Twee gebouwen met tegenoverliggende entrees hebben een zichtbaarheid van 100%. Een straat met een hoge dichtheid van voordeuren, maar die zich maar aan een kant van de straat bevinden, hebben een zichtbaarheid van 0%. Het hoge aantal voordeuren grenzend aan de straat kan wel een indicatie zijn voor de aanwezige levendigheid, het zegt echter nog niets over de veiligheid. Er is een sterk verband gevonden tussen de zichtbaarheid en de veiligheid in een straatdeel. Hoe beter deze zichtbaarheid is, hoe minder inbraken er plaats vinden.

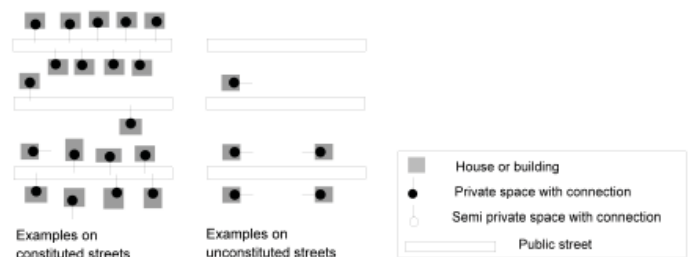

Fig2: constitutedness

Er is verschil tussen entree grenzend aan een straat en entrees zichtbaar vanaf de straat, dit heeft zijn effect op de levendigheid in de publieke ruimte. Er bestaat een verband tussen het aantal entrees grenzend aan de straat en het aantal inbraken in een straat. Woningen met een entree verborgen door hekken en heggen hebben meer inbraken dan andere.

zichtbaarheid en dichtheid van het aantal ramen grenzend aan de straat:

Dat er veel ramen en deuren aan de straat grenzen wil nog niet zeggen dat er sociale controle plaats vind. Ook de positie van deuren en ramen heeft zijn invloed op de sociale controle. Twee gebouwen met tegenoverliggende entrees hebben een zichtbaarheid van 100%. Een straat met een hoge dichtheid van voordeuren, maar die zich maar aan een kant van de straat bevinden, hebben een zichtbaarheid van 0%. Het hoge aantal voordeuren grenzend aan de straat kan wel een indicatie zijn voor de aanwezige levendigheid, het zegt echter nog niets over de veiligheid. Er is een sterk verband gevonden tussen de zichtbaarheid en de veiligheid in een straatdeel. Hoe beter deze zichtbaarheid is, hoe minder inbraken er plaats vinden.

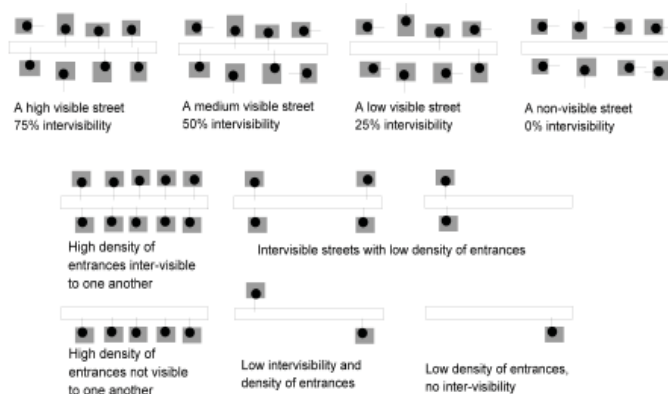

Fig3:zichtbaarheid

De vorm van de straat en haar functie:

De vorm van de straat maakt het mogelijk voor daders om te ontsnappen.

In dit onderzoek waren de straten ingedeeld in de classificatie volgens VROM 2004. Deze indeling was meer gebaseerd op het gebied waarin de straat zich bevond, dan de functie van de straat op zichzelf. Er kwamen dan ook geen duidelijke conclusies uit naar voren.

Het onderzoek van van der Voordt en van Wegen houdt niet alleen rekening met de invloed van sociale drempels, maar ook de invloed van fysieke drempels word onderzocht. Zij maken gebruik van de gelegenheidstheorie. Deze bestaat uit drie componenten: de dader, de gebouwde omgeving (die als gelegenheidsfactor werkt) en het slachtoffer.

Met behulp van de volgende thema's kan de wijk subjectief en objectief veiliger worden gemaakt: attractiviteit van de omgeving, toegankelijkheid/vluchtwegen, aantrekkelijkheid potentieel doelwit, fysieke kwetsbaarheid potentieel doelwit, aanwezigheid potentiële daders, aanwezigheid van sociale ogen, zichtbaarheid, betrokkenheid /verantwoordelijkheid:

Attractiviteit van de omgeving:

De ene omgeving is uitnodigender dan de andere om een delict te plegen. Dit geldt vooral voor vandalisme. In een gebouwde omgeving die slecht onderhouden is, stinkt en waar een hoop lawaai is, is het aantrekkelijker om dingen te vernielen dan een omgeving waar goede verlichting is, er gebruik is gemaakt van aantrekkelijke materialisatie en goede detaillering. Een andere factor is de schaal van de gebouwen. Een menselijke schaal in plaats van grote gigantische monumentale gebouwen voelt veiliger aan. Verder moeten de gebouwen zijn aangepast aan de wensen en voorkeuren van de gebruikers. De bewoners zullen hun wijk dan beter onderhouden.

Toegankelijkheid/vluchtwegen:

Belangrijk is dat het slachtoffer voldoende wegen heeft om te kunnen vluchten, het tegenstrijdige is dat het in het geval van de dader weer belangrijk is dat hij een beperkt aantal vluchtwegen tot zijn beschikking heeft. Een wijk met veel vluchtwegen is aantrekkelijk om een

misdad te plegen. Een duidelijk verschil tussen openbare ruimte en privaat gebied verhoogt de veiligheid. Semiopenbare ruimtes zoals portieken, bergingen en galerijen moeten goed afgesloten zijn en voorzien van een alarminstallatie.

Aantrekkelijkheid potentieel doelwit:

Ook de aantrekkelijkheid van het doelwit speelt mee in de veiligheid. Als het gaat om inbraak is een huis of auto met een luxe uitstraling waarin zich veel geld en dure spullen bevinden aantrekkelijker dan een rommelig huis en goedkope auto. Maar ook de concentratie van het aantal doelwitten is belangrijk. Veel fietsen bij elkaar trekt fietsendieven aan. Een verkrachter treedt vooral op in een gebied waar zich veel vrouwen bevinden, bijvoorbeeld vlakbij een universiteit of ziekenhuis.

Fysieke kwetsbaarheid potentieel doelwit:

Als eerste is het belangrijk om dingen goed en stevig af te sluiten. Elk object moet stevig zijn uitgevoerd om vandalisme te voorkomen. Dit kan ook negatieve invloeden hebben, de meningen zijn hier nog over verdeeld. Glas met bijvoorbeeld ijzerdraad kan extra uitnodigend zijn om te slopen dan gewoon glas.

Aanwezigheid potentiële daders:

In een wijk met veel 10-15 jarige komt veel vandalisme voor en in een wijk met 15-20 jarige komen veel inbraken voor. De aanwezigheid van probleemgezinnen, vaak een combinatie van sociaal economische achterstand en afwijkend woongedrag, vergroot de criminaliteit in een wijk. Door het spreiden van doelgroepen kan de veiligheid verhogen. Doorgaande routes naar uitgaansgelegenheden, bars, sportaccommodaties en discotheken zijn erg gevoelig voor geweld. Ook de nabijheid van hangplekken en voorzieningen waar regelmatig drugs word gebruikt maakt de wijk onveiliger.

Aanwezigheid van sociale ogen:

Zoals eerder verteld is sociale controle een belangrijk begrip binnen het onderwerp veiligheid. Als eerste heb je de daadwerkelijke aanwezigheid van de omstanders. Die wordt vooral beïnvloed door de aanwezigheid van publieksaantrekkende voorzieningen. Ook formeel en semi-formeel toezicht zijn belangrijk. Formeel toezicht is dat van een politiesurveillant en semiformeel is dat van een huismeester of conciërge. De voelbare aanwezigheid van omstanders speelt ook een rol. Deze is afhankelijk van het zicht vanuit de woningen op de straat en de drukte die zich op straat afspeelt. Door druk bezochte voorzieningen aan de openbare ruimte te plaatsen verhoogt de levendigheid van de openbare ruimte.

Zichtbaarheid:

Voor de zichtbaarheid is het belangrijk dat er goede verlichting aanwezig is, overdag en s nachts. Ook moet er naar gestreefd worden dat er geen onderbroken zichtlijnen zijn vanuit intensief gebruikten ruimtes. Hierdoor ontstaat er een overzichtelijke controleerbare openbare ruimte.

Betrokkenheid/verantwoordelijkheid:

Zoals eerder beschreven is de sociale omgeving ook erg belangrijk in een wijk. Deze kan wel beïnvloed worden door de gebouwde omgeving.

Betrokkenheid bij de wijk en het feit dat mensen elkaar kennen verhoogd de veiligheid. Door de schaal van de woningen niet te groot te maken is er meer contact tussen de bewoners onderling. Ook een privégebied is belangrijk, duidelijke afspraken tussen wat privé is en wat openbaar zijn nodig. Ook de afstand van de eigen woning tot de straat bepaald de betrokkenheid van de bewoners bij de straat. Bewonersparticipatie is een goed instrument om bewoners te betrekken bij de wijk.

Uit beide onderzoeken komt duidelijk naar voren dat zowel de sociale omgeving als de gebouwde omgeving zijn invloed heeft op de veiligheid in de wijk. Als stedenbouwkundige moeten wij de voorwaarde scheppen die nodig zijn voor een veilige wijk. Een belangrijk onderdeel hiervan is de mogelijkheid bieden om sociale controle plaats te laten vinden.

Zichtbaarheid, betrokkenheid en levendigheid zijn zeer belangrijk.

Daarnaast zijn ook fysieke drempels van belang, semi-publieke ruimtes moeten worden afgesloten, objecten moeten goed en degelijk worden gedetailleerd. En het aantal vluchtroutes moet beperkt blijven.

Wanneer hier tijdens het ontwerpproces meer aandacht aan word besteed, zal er een leefbaardere en veiligere leefomgeving ontstaan.

Literatuurlijst:

Delft, I. van en H. van der Ven, '*uitzicht op de overkant, een sociaal veiliger woonomgeving kavel 6*', 1989, Delftse Universitaire pers, Delft

Voordt, D.J.M. van der en H.B.R. van Wegen, '*Sociaal veilig ontwerpen, checklist ten behoeve van het ontwikkelen en toetsen van (plannen voor) de gebouwde omgeving*', 1990, Publicatieburo Bouwkunde, Technische universiteit Delft, Delft/den Haag

Voordt, D.J.M. van der en H.B.R. van Wegen, '*Sociale veiligheid en gebouwde omgeving, theorie, empirie en instrumentontwikkeling*', 1991, Publicatieburo Bouwkunde, Technische universiteit Delft, Delft

Nes, van A en J.J.Lopez, '*Micro spatial relationships in urban studies. The relationship between private and public space and its impact on street life*', 2007

Nes, van A. '*Burglaries in the burglar's vicinity*', 2005

Nes, van A. '*Introduction to configurative methods in urban studies*', 2009, Delft

L'opez, M. J. J. and A. van Nes, '*Space and crime in Dutch built environments. Macro and micro scale spatial conditions for residential burglaries and thefts from cars*', 2007

Fig. 4.2: De eerste verkavelingen vanaf de dijken

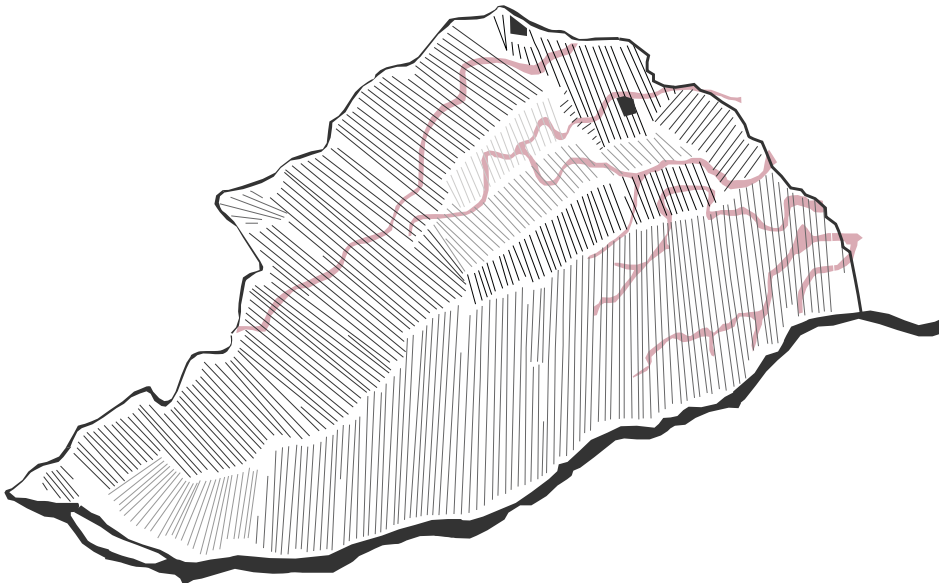

Fig. 4.3: De voormalige loop van de rivieren

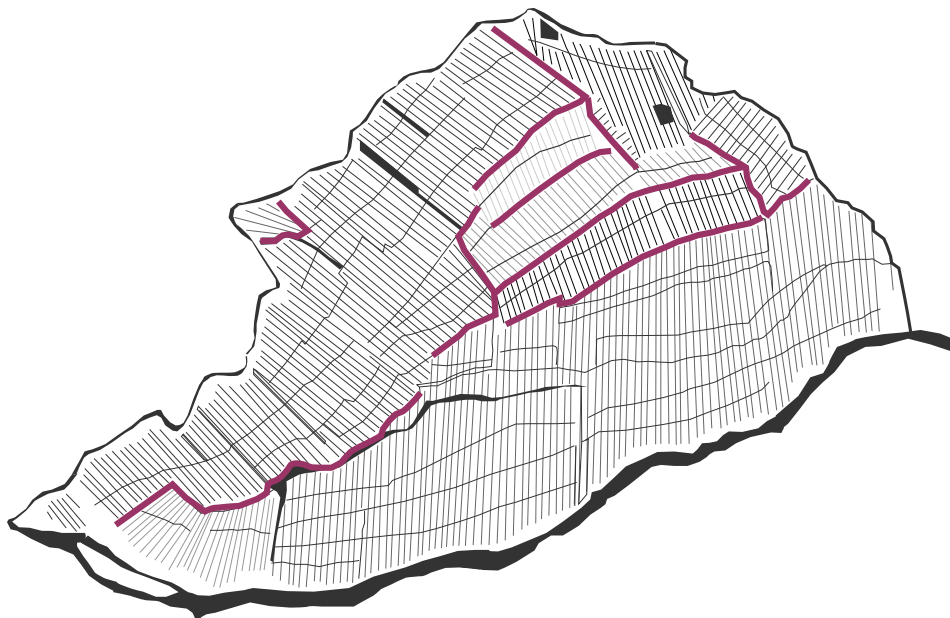

Fig. 4.4: De scheiding tussen de oude en nieuwe kavelstructuren

Zoetwater Getijdenlandschap

Langs de rivier de Lek zijn enkele gebieden die nog onder invloed zijn van de getijde. Er groeien daar veel Spindotters die alleen in zoetwatergetijdengebieden voorkomen. Naast deze plant groeien er voornamelijk rietplanten en wilgen.

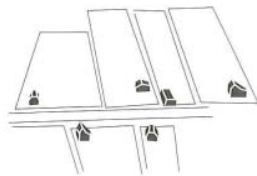
dijk

een met gras afgedekt kleilichaam; waterkerende functie; soms ligt in de dijk een vaart, die water uit de polder afvoert; als land sterk is gedaald, is de dijk hoog en goed zichtbaar; vaak voormalige achterkade

lintbebouwing

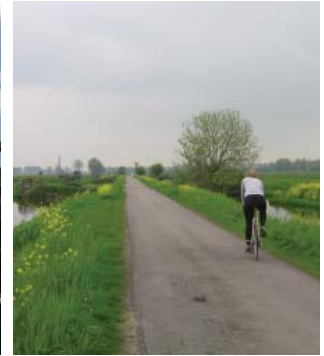
de boerderijen liggen aan de weg met erf, tuin en weilanden er omheen; een lijn bestaat uit afwisselend bebouwing en open gebied; het lint wordt steeds meer verdicht met nieuwe huizen

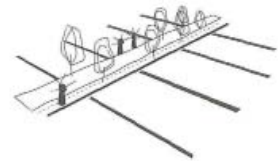
molen en gemalen

bouwwerk, gebruikt om de polder te ontwateren door overtollig water omhoog te hevelen naar wetering, boezem en buitenwater; altijd in werking, zodra het grondwater hoger staat dan het gewenste polderpeil

tiendweg

een lange, meestal onverharde weg of kade met aan weerszijden waterlopen en beplanting: knotwilgen, essen of elzen; de twijgen worden gebruikt voor het maken van manden en zinkstukken (oeverbeschoeiing); oorspronkelijke functie onduidelijk

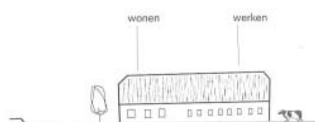
slagenverkaveling

lange percelen, cope genoemd, planmatig door kolonisten ontgonnen; afmetingen 1200-1350 m x 95-115 m breed; weidegebied

Boerderijen

hallenhuis bestaand uit twee smalle zijbeuken en een brede middenbeuk; stal en woongedeelte liggen achter elkaar onder één dak; meest voorkomend is het driebeukige of dwarstype, met het huis haaks op de stal; veelal met vloeddeuren

Damhekje

houten hekken op dammen tussen de percelen van de weilanden; zelf gemaakt; wordt telkens opgelapt

Bruggetje

elk erf is door een eigen brug over de sloot met de weg verbonden; terugkerend beeld aan de weg

Watertechnisch werken

watertechnische werken, nodig om de poldereenheid te beheren; nauwelijks zichtbaar; altijd in werking

achterkade

beëindiging van en tevens bescherming voor het achterliggende moeras van de cope tijdens de ontginning; over de kade loopt een pad met aan weerszijde bomen om afslag tegen te gaan; ligt nu vaak in het midden

Het veenweide landschap

De Krimpenerwaard heeft een veenweide landschap. Met behulp van het boek van Inge Bobbink (2004) en Oerlemans (1992) heb ik de karakteristieke elementen van de Krimpenerwaard in kaart gebracht.

De plaatjes op de volgende bladzijdes zijn van het boek Bobbink (2004). De fotos zijn van de Krimpenerwaard.

Oerlemans H.,(1992), 'Landschappen in Zuid-Holland', den Haag, SDU

Bobbink I.,(2004), 'Land inzicht: een landschapsarchitectonische verkenning van de plek', Amsterdam, SUN

Waal

Dijkwoning

Koeien in het weiland

